

Nr 6

Utrikesutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag rörande det statliga utvecklingsbiståndet jämte motioner.

Kungl. Maj:t har i proposition 1972:1, bilaga 5 (litt. C i utdrag av statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för den 3 januari 1972) framlagt förslag angående det statliga utvecklingsbiståndet.

Allmänt (prop. s. 13–20, 23–24)

Strävandena att påskynda utvecklingsarbetet uppfattas av flertalet u-landsregeringar som en både ekonomisk och politisk nödvändighet. Endast genom social frigörelse internt och ekonomisk självständighet utåt kan en fast grund läggas för *politiskt oberoende*. Mycket tyder på att u-länderna under 1970-talet kommer att betona denna dimension av utvecklingen starkare än hittills. Alltför många av tredje världens länder tvingas av de ekonomiska relationerna till i-länderna att bygga sina samhällen mera i enlighet med i-ländernas intressen än efter egna nationella önskemål. De u-länder som söker bryta sig ur detta beroendeförhållande utsätts för svårigheter i sina utvecklingsansträngningar. U-ländernas fortsatta ansträngningar för att i allt större utsträckning frigöra sig från ekonomiska bindningar kommer att medföra krav på en ändring av den rådande internationella maktstrukturen.

U-ländernas skuldbörda har under senare år kommit alltmer i förgrunden i den internationella debatten. Den samlade utestående skulden till industriländerna och de internationella låneinstituten har fördubblats sedan år 1964 och uppgår nu enligt Världsbankens beräkningar till cirka 60 miljarder dollar. En parallell till denna utveckling är de snabbt ökande betalningarna av räntor och amorteringar — den s. k. skuldtjänsten — vilka nu belöper sig till cirka 6 miljarder dollar om året.

Under åren 1968–1970 ökade u-ländernas export med mer än 10 % per år. Exportinkomsterna steg därigenom något snabbare än skuldtjänsten och gav således ett ökande överskott av fritt disponibla valutaintäkter. Däremot räckte de uppnådda exportökningarna inte till för att hindra att u-ländernas andel av den samlade världshandeln fortsatte att minska. Bakom denna utveckling, som pågått kontinuerligt sedan 1950, ligger i första hand råvarornas sjunkande andel av världshandeln.

Tillväxten av u-ländernas bruttonationalprodukt (BNP) har i genomsnitt uppgått till mer än 6 % per år under perioden 1968–1970. Denna ökning ligger i linje med den tillväxt som har förutsatts för det andra utvecklingsåriondet. Närmare hälften av produktionsökningen torde dock ha tagits i anspråk av den växande befolkningen. Det understryks i

propositionen att utvecklingen har varierat mycket starkt — i vissa länder måste man räkna med att per capita-inkomsten snarast sjunkit. Som även framhölls i fjolårets statsverksproposition ger produktionstillväxten ett mycket ofullständigt mått på ekonomisk och social utveckling bl. a. därför att hänsyn inte tas till fördelningen av produktionsresultatet.

Den dämpning av världshandelns tillväxt som skett under år 1971 hotar att bryta de nämnda positiva utvecklingstendenserna för u-ländernas exportinkomster.

Det av OECD:s biståndskommitté (DAC) redovisade *flödet av egentligt bistånd* till u-länderna under år 1970 uppvisar en ökning med mindre än 3 % i förhållande till föregående år. Om avdrag görs även för de snabbt ökande räntebetalningarna får man konstatera att det sannolikt skett en minskning av nettobiståndsflödet under år 1970. Om därutöver hänsyn tas till den internationella prisstegringen låg det offentliga biståndet 1970 klart under föregående års nivå. Uttryckt som andel av bruttonationalprodukten minskade det av DAC beräknade biståndsflödet från 0,36 % år 1969 till 0,34 % år 1970. Detta innebär att den kontinuerliga nedgången sedan början av 1960-talet fortsatt.

Under 1960-talet och början av 1970-talet är det framför allt ett mindre antal givarländer — Australien, Canada, Danmark, Nederländerna, Norge och Sverige — som ökat sina biståndsprogram. Mot detta står stagnation eller till och med minskningar i vissa stora givarländers — Frankrike, Förenta staterna, Storbritannien — program. Denna utveckling kan knappast fortgå utan allvarliga följder för det internationella samarbetet på utvecklingsområdet. Det av DAC beräknade kommersiella och privata resursflödet ökade under år 1970 med mer än 1 miljard dollar och uppgick till cirka 8,8 miljarder dollar. Dessa flöden motsvaras emellertid betalningsbalansmässigt nästan helt av samtida återflöden av räntor och investeringsinkomster till de rika länderna.

FN:s generalförsamling antog, som utförligt redovisats i prop. 1971:1, hösten 1970 en global *utvecklingsstrategi* för 1970-talet. Strategin innehåller målsättningar och åtaganden för det internationella utvecklingssamarbetet avseende såväl u- som i-länder. Den faktiska utvecklingen under år 1971 har inte gått i den riktning som anvisas av strategin. Denna utgör i många hänseenden en betydelsefull programförklaring för det fortsatta utvecklingssamarbetet, vilket bl. a. betonas av u-länderna i det nyligen antagna Lima-programmet. Om strategin skall bli mer än ett löfte fordras att den blir föremål för systematisk uppföljning, på såväl nationell och regional som global nivå. Generalförsamlingen har 1971 beslutat upprätta ett uppföljningsmaskineri, vars kärna blir FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC).

Utvecklingsländernas egna planer och förutsättningar måste utgöra en grundval för utvecklingssamarbetet. Denna princip har under senare år kommit att framstå som grundläggande för utvecklingssamarbetet. Samtidigt har de problem som samordningen av de olika biståndsinSATserna kan skapa för det enskilda mottagarlandet uppmärksamrats.

En effektiv *samordning* av biståndsinsatserna i syfte att underlätta u-landets planering är önskvärd för att stödja mottagarländernas egna strävanden mot ekonomisk och social utveckling och utjämning. Det är angeläget att mottagarländerna spelar en ledande roll i samordningsarbetet. För närvarande äger viss samordning rum av de olika i-ländernas finansiella bistånd inom ett antal konsortier och konsultativa grupper, i huvudsak under ledning av Världsbanken. Viss samordning av bistånd äger vidare rum i lokala koordinationsgrupper i de enskilda u-länderna. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) har beslutat att bistå u-länderna med att utifrån deras egna utvecklingsplaner och prioriteringar samordna samtliga FN-insatser i länderprogram. Förutsatt att det nya UNDP-systemet visar sig effektivt, kan FN komma att spela en mer central roll för samordningen av biståndsinsatserna.

Särskilda frågor avseende Sveriges insatser i internationellt utvecklingssamarbete

1. Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet

Propositionen

Anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås budgetåret 1972/73 uppgå till 1 250 milj. kr., vilket innebär en ökning med 250 milj. kr. eller 25 % från innevarande budgetår. Härav utgör ca 5 milj. kr. kostnader för utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete och för viss personal vid beskickningar i mottagarländerna. Dessa kostnader är direkt hänförliga till utvecklingssamarbetet och jämförliga med SIDA:s administrationskostnader och bör bedömas i samband med biståndsanslagen även om de redovisas på anslaget A 1. Utrikesförvaltningen.

Den tjugofemprocentiga ökningen sker i enlighet med den metodik riksdagen fastställt för den långsiktiga utvecklingen av anslaget för internationellt utvecklingssamarbete.

Främst när det gäller det direkta utvecklingssamarbetet är det nödvändigt att fastlägga vissa minimiramar för den fortsatta planeringen. Dessa ramar bygger på riksdagens beslut om att den årliga anslagsökningen i absoluta tal blir minst lika stor som under det löpande budgetåret.

Planeringsramar för budgetåren 1972/73–1974/75

	1971/72 Anslag	Budgetår, milj.kr. 1972/73 Förslag	1973/74 Planeringsramar	1974/75	1972/73– 1974/75 Summa
Bidrag till internationella biståndsprogram	396	456	530	620	1 606
Bilateralt utvecklingssamarbete	572	745	913	1 065	2 723
Förvaltning, utbildning, rekrytering och information m. m. ¹	32	49	57	65	171
Totalt	1 000	1 250	1 500	1 750	4 500

¹ Fr. o. m. budgetåret 1972/73 inkluderas medel för utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete samt vissa tjänster vid beskickningar i mottagarländer.

Anslagsförslaget för budgetåret 1972/73 liksom de redovisade planeringsramarna för därpå följande år innebär att det bilaterala programmet får öka något snabbare än de multilaterala bidragen. Detta hänger bl. a. samman med att bidragen till Internationella utvecklingsfonden (IDA) ligger fast för budgetåren 1972/73 och 1973/74 inom ramen för den internationella överenskommelse som träffades år 1970. Planeringsramarna är att betrakta som indikativa. Förskjutningar i den ena eller andra riktningen mellan andelarna för multilateralt resp. bilateralt bistånd kan alltså ske på grund av omständigheter som nu inte kan förutses. Flera insatser som redovisas på det bilaterala anslaget har f. ö. multilateral karaktär – t. ex. bidraget till FN:s befolkningsfond (UNFPA) – eller sker i nära samarbete med internationella organisationer. Bland de senare kan nämnas stödet till flyktingarna på den indiska halvön samt samfinansieringarna med världsbanksguppen och olika multibiinsatser.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:184 av herr Åkerlind (m) vari hemställs att riksdagen beslutar att till det svenska u-hjälpsbiståndet anslå 1 000 milj. kr. för budgetåret 1972/73, samt att planeringsramarna för de därefter följande två budgetåren skall utgå från oförändrat bistånd,

dels motionen 1972:440 av fru Mogård (m) och herr Wijkman (m) vari hemställs att riksdagen uttalar att 1968 års beslut beträffande anslagsvolymen för det statliga utvecklingsbiståndet alltså skall gälla och hos Kungl. Maj:t hemställer att i statsverkspropositionen för budgetåret 1973/74 redogörs för hur härför erforderliga medel beräknas utgå,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar, att det statliga anslaget för bistånd till u-länderna i enlighet med tidigare gjorda utfästelser budgetåret 1974/75 skall ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten (punkt 2), att riksdagen begär, att Kungl. Maj:t bemyndigar SIDA att i sin planering för budgetåren 1972/73–1974/75 utgå från en total anslagsökning motsvarande tre gånger 35 procent, dvs. att varje års ökning blir 10 procentenheter högre än med nuvarande stegringstakt, varvid fördelningen av denna ökning på vart och ett av de tre budgetåren förutsätts ske med hänsyn till SIDA:s planeringskapacitet (punkt 3) samt att, om den under punkt 3 angivna bedömningen leder till behov av ökad anslagstilldelning för nästa budgetår, framställning härom sker på tilläggsstat för budgetåret 1972/73, varvid förutsätts, att hög prioritet ges åt projekt avseende återuppbyggnaden i Bangladesh (punkt 4).

Utskottet

Enligt det av riksdagen år 1968 fattade principbeslutet om utbyggnaden av det statliga utvecklingsbiståndet skulle statsmedel tillhandahållna genom budgetanslag m. m. för internationellt utvecklingssamarbete budgetåret 1974/75 uppgå till ett sammanlagt belopp som motsvarade 1 % av bruttonationalprodukten (BNP). Målet skulle nås genom successiv anslagsökning. Det beräknades att en ökningstakt motsvarande i genomsnitt 25 % per år skulle behövas. Utbyggnadsplanen innefattade emellertid inget definitivt ställningstagande till storleken av den årliga anslagsökningen. Den exakta anslagsökningen under de enskilda budgetåren skulle bli beroende av den samhällsekonomiska utvecklingen. För att möjliggöra rationell och långsiktig planering beslutades emellertid en minimiram för biståndsvolymens upptrappning. Sålunda skulle höjningen varje enskilt år under planperioden i kronor räknat bli minst lika stor som höjningen under det närmast föregående budgetåret.

Enligt det åtagande som FN:s medlemsstater gjort i samband med antagandet av den s. k. utvecklingsstrategin för 1970-talet bör i-länderna eftersträva att deras nettoresursöverföring i form av faktiska utbetalningar av offentligt utvecklingsbistånd vid mitten av årtiondet motsvarar 0,7 % av bruttonationalprodukten.

Anslagsutvecklingen fr. o. m. 1968 har inneburit höjningar av cirka 25 % varje budgetår i enlighet med den av riksdagen godkända planen. Utskottet noterar att även i år den i statsverkspropositionen föreslagna höjningen av anslagen innebär en tjugofemprocentig ökningstakt och därmed ytterligare ett steg mot genomförandet av 1968 års biståndsplan. Höjningen innebär att anslagsvolymen under nästa budgetår når upp till cirka 0,62 % av bruttonationalprodukten. Utskottet noterar detta med tillfredsställelse, inte minst mot bakgrund av de senaste årens stagnationstendenser i resursflödet från i-länder till u-länder totalt.

I motionerna 1972:440 och 1972:934 (punkt 2) begärs uttalanden av riksdagen av innebörd att 1968 års beslut beträffande uppnåendet av enprocentsmålet under budgetåret 1974/75 skall ligga fast. Utskottet konstaterar att de av Kungl. Maj:t framlagda förslagen ligger i linje med den av statsmakterna antagna utbyggnadsplanen som syftar till enprocentsmålet uppnående budgetåret 1974/75. Ett nytt uttalande av riksdagen om denna målsättning är under sådana förhållanden icke motiverat.

Med hänvisning härtill avstyrks yrkandena i motionerna 440 och 934 såvitt nu är i fråga.

I motionen 1972:440 hemställs vidare att Kungl. Maj:t i nästa års statsverksproposition skall redogöra för hur erforderliga medel skall kunna ställas till förfogande under långtidsplanens sista två år. I motionen 1972:934 (punkterna 3 och 4) förordas att Kungl. Maj:t bemyndigar SIDA att i sin planering för denna period utgå från en total anslagsökning motsvarande tre gånger 35 procent. Behov av ökad anslagstilldelning för nästa budgetår bör enligt motionen tillgodoses på

tilläggsstat, varvid förutsätts att hög prioritet ges åt projekt avseende återuppbyggnaden i Bangladesh.

Riksdagen har tidigare framhållit att en ökning av biståndsanslagen i den takt som hittills har följts med all sannolikhet kommer att nödvändiggöra en kraftig anslagshöjning budgetåret 1974/75. Utrikesutskottet utgick i sitt betänkande 1971:2 från att en kraftig höjning mot planperiodens slut inte skulle sätta det organisatoriska genomförandet av enprocentsplanen i fara, under förutsättning att förberedelserna för biståndsinsatser av ifrågavarande omfattning kunde börja omedelbart. Utskottet ansåg det emellertid önskvärt att Kungl. Maj:t eftersträfvade en jämnare stegringstakt i anslagstilldelningen i den mån det allmänna budgetläget så tillät. Utskottet framhöll att avvägningen mellan anslagstilldelning för det expanderande utvecklingsbiståndet och för andra ändamål borde ske på ett sådant sätt att en fast ekonomisk grund skapades för en hög biståndsvolym, som svarade mot Sveriges internationella åtaganden i samband med strategin för FN:s andra utvecklingsårtionde. Utskottet konstaterar att dessa synpunkter äger fortsatt giltighet.

De i statsverkspropositionen angivna planeringsramarna utgör minimi-ramar och bygger på riksdagens beslut om att den årliga anslagshöjningen i absoluta tal blir minst lika stor som under det löpande budgetåret.

Utskottet har inhämtat att de biståndsinsatser som kommer att erfordras mot planperiodens slut beräknas kunna genomföras utan att planerings- och administrationsproblemen blir alltför svåra att bemästra. Stora bidragsbehov förutsätts bl. a. under 1974/75 föreligga i vissa av de internationella biståndsorganen. Vidare förutsätts att u-ländernas förbättrade förmåga att själva planera och genomföra utvecklingsprojekt och -program kommer att resultera i att ökad tonvikt i framtiden kan läggas på mindre personalintensivt bistånd, dvs. programbistånd.

Mot bakgrunden av det som här anförts avstyrker utskottet motionerna 1972:440 och 1972:934, båda såvitt nu är i fråga.

I motionen 1972:184 förordas att anslagen för utvecklingssamarbete under budgetåret 1972/73 skall utgå med oförändrat belopp, dvs. 1 000 milj. kr., samt att planeringsramen för de därefter följande två budgetåren likaledes skall uppgå till oförändrat belopp.

Ett motsvarande motionsyrkande avslogs av 1971 års riksdag, som konstaterade att yrkandet var oförenligt med de av riksdagen år 1968 antagna principerna för de svenska biståndsinsatsernas ökning. Utskottet avstyrker motionen 1972:184 med samma motivering.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:184,
2. att riksdagen beträffande frågan om ett uttalande om enprocentsmålets uppnående med hänvisning till vad ovan anförts avslår motionerna 1972:440 och 1972:934,
3. att riksdagen beträffande frågan om en redogörelse i nästa års statsverksproposition för den fortsatta medelsberäkningen enligt 1968 års biståndsplan avslår motionen 1972:440,

4. att riksdagen beträffande frågan om SIDA:s planering för budgetåren 1972/73–1974/75 och därav föranledda anslags-
äskanden för nästa budgetår avslår motionen 1972:934,
5. att riksdagen beträffande biståndsplaneringen och stegrings-
takten i det svenska utvecklingsbiståndet fram till enpro-
centsmålets uppnående 1974/75 som sin mening ger till
känna vad utskottet anfört.

2. Biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning

Propositionen

A. *Allmänt* (prop. s. 13–15, s. 19, s. 23–25, s. 36–37)

De praktiska erfarenheterna från fältet och förhandlingarna i internationella organisationer har i allt väsentligt bekräftat giltigheten av de riktlinjer som fastlades 1962 (prop. 1962:100, SU 1962:135). Detta gäller i särskilt hög grad själva *målet för utvecklingssamarbetet*. Målet måste inbegripa en höjning av de fattiga folkens inkomstnivå, men – som fastslogs i 1962 års riktlinjer – man kan inte bortse från de politiska och sociala faktorernas roll i utvecklingsprocessen. Som exempel nämndes behovet av jord- och skattereformer. Man underströk kravet på att biståndsinsatserna medverkar i en strävan mot social utjämning: ”Det är inte i överensstämmelse vare sig med det svenska biståndets motiv eller med dess mål att det bidrar till att konservera en framstegsfientlig samhällsstruktur.”

Under hänvisning till 1962 års riktlinjer anförs i propositionen att stöd åt u-ländernas oberoende och frigörelse utgör ett väsentligt led i svensk utrikespolitik. Politiskt oberoende och frihet från inblandning från rika länders sida återstår ännu att uppnå för många av de fattiga folken. Frigörelseprocessen måste följas av ökat ekonomiskt oberoende och det är naturligt att Sverige utformar sin u-landspolitik som ett stöd för denna utveckling.

Svenskt utvecklingsbistånd kan i ökad utsträckning bidra till u-ländernas strävanden att utforma samhällsbyggandet på egna villkor.

Även på det internationella planet har principerna om en utveckling mot en rättvisare maktfördelning vunnit erkännande. FN:s medlemskrets har gett uttryck för sin syn på det internationella utvecklingssamarbetet i bl. a. följande formulering i utvecklingsstrategin: ”Medlemsstaternas regeringar fastställer 1970-talet som Förenta Nationernas andra utvecklingsårionde och utfäster sig, var för sig och gemensamt, att föra en politik avsedd att skapa en rättvisare och mer rationell ekonomisk och social ordning i världen, där lika möjligheter skall vara en rättighet såväl för nationer som för enskilda individer.”

I statsverkspropositionen redogörs för ett nytt inslag i det internationella utvecklingssamarbetet, nämligen *katastrofhjälp*. De senaste årens många svåra katastrofer, som främst drabbat u-länder, har visat på behovet av att betydande reserver finns att sätta in med kort varsel.

Enligt beslut av FN:s generalförsamling på bl. a. svensk tillskyndan skall en särskild samordningsenhet för katastrofsituationer upprättas i FN med uppgift att mobilisera bistånd samt leda och samordna FN-organens katastrofhjälp. Medel bör kunna ställas till förfogande för såväl FN-organ, som bedriver humanitär verksamhet, som Röda korset och andra frivilligorganisationer. Även direkta statliga insatser i länder som drabbats av katastrofer kan bli aktuella för svensk del. Detta gäller särskilt i fråga om länder, med vilka Sverige har ett mera omfattande utvecklingssamarbete.

Handläggningen av katastrofhjälp förutsätter aktiv medverkan av såväl UD som SIDA och nära samråd med främst Röda korset och berörda FN-organ. För att få till stånd en effektiv katastrofbevakning samt de snabba och smidiga samarbetsformer som är behövliga kommer enligt propositionen att inom UD inrättas en katastrofgrupp med företrädare för i första hand UD, SIDA och Röda korset. Gruppen skall ha till uppgift att i uppkommande katastrofsituationer bedöma angelägenheten av svenska insatser och den utformning som dessa bör ges.

I propositionen framhålls att det är väsentligt att det *svenska uppträdandet i internationella organisationer* som behandlar u-landsproblem grundas på enhetliga riktlinjer. En av huvuduppgifterna för UD:s avdelning för internationellt utvecklingssamarbete är att svara för att denna samordning mellan samtliga berörda instanser kommer till stånd. Ett led i denna strävan är upprättandet av den sedan ett år verksamma samrådsgruppen för multilaterala bistandsfrågor, vari ingår tjänstemän från berörda departement och verk, däribland SIDA.

De stora och växande multilaterala bidragen liksom det växande samarbetet med de internationella bistandsorganen ökar vikten av ett aktivt och väl förberett deltagande från svensk sida.

Även riksdagens krav på större *insyn* från svensk sida i de multilaterala organisationerna (UU 1971:2 s. 42–43) understryker behovet av att tillräckliga resurser avsätts för dessa ändamål.

Det *direkta svenska utvecklingssamarbetet* med de stora mottagarna av svenskt bistånd utformas, som anmälades i förra årets statsverksproposition, i långsiktiga program. Riktlinjer för programmeringsarbetet har utarbetats i samverkan mellan utrikesdepartementet och SIDA och tillämpas nu i planeringen. Som ett led i planeringsarbetet har SIDA till Kungl. Maj:t ingett förslag till sådana program för de större mottagarna av svenskt bistånd. Med hänsyn till de resurser som Sverige kan beräknas ställa till förfogande under de närmaste åren utformas sålunda, i nära samarbete med mottagarlandets regering, en plan över konkreta insatser som baseras på mottagarlandets behov och prioriteringar. Med undantag av insatser som företas av enskilda organisationer förutsätts dessa *samarbetsprogram* omfatta Sveriges totala bilaterala utvecklingssamarbete med länderna i fråga. Däri skall således ingå även samfinansieringar med IDA och s. k. multibiprojekt som genomförs av FN:s fackorgan. Detta förutsätter i vissa fall en omläggning av sättet för insatsernas programme-

ring. I samtliga fall bör regeln vara att Sverige bidrar med resurser till projekt eller program där u-landet självt har det fulla ansvaret för genomförandet. I propositionen räknas med att enighet skall kunna uppnås med samtliga större mottagarländer (programländer) om samarbetsprogram före utgången av budgetåret 1971/72.

Länderprogrammering ger ökad långsiktighet åt Sveriges direkta utvecklingssamarbete med en rad länder. Förekomsten av fasta ramar och riktlinjer för samarbetet skapar också förutsättningar för en effektivisering av resursöverföringen. Många moment i samarbetet — från insatsförberedelser till avtalsutformning och utbetalningar — kommer att kunna standardiseras och förenklas. Samarbetets karaktär gör det också möjligt och angeläget för biståndsgivaren att i växande utsträckning lämna den detaljerade kontrollen och uppföljningen av den biståndsfinansierade verksamheten åt mottagarlandets egna organ.

Av de svenska utvecklingsresurserna ställs redan nu en del till förfogande som s. k. *programbistånd*, dvs. bistånd som inte i förväg knutits till enskilda projekt i mottagarlandet. De finansiella resurserna kan ställas till förfogande som kredit eller gåva, i form av pengar eller varor.

Importprogrambistånd har t. ex. dominerat det svenska utvecklingssamarbetet med Indien, där kapaciteten att planera och genomföra utvecklingsprojekt är hög, medan bristen på utländsk valuta utgör en flaskhals. Stödet till Tanzania och Kenya för landsbygdens vattenförsörjning är exempel på sektorprogrambistånd.

Avvägningen mellan program- och projektbistånd bör liksom hittills bestämmas av önskemålen från de olika länderna samt de resurser som Sverige har att erbjuda. I samband med biståndsanslagens utveckling torde dock programbiståndet få ökad betydelse. Tendensen torde ytterligare komma att förstärkas genom länderprogrammeringen. Inom samarbetsprogrammets ram blir det naturligt att koncentrera huvuddelen av de svenska biståndsresurserna till ett fåtal omfattande programinsatser som under en följd av år stöder prioriterade verksamhetsområden i mottagarlandet. En sådan uppläggning av biståndet förbättrar också dess möjligheter att totalt integreras i mottagarlandets egen verksamhet. För biståndsgivaren är fördelarna med programbistånd att det har större flexibilitet och kan överföras snabbare än projektbistånd samt att det i regel kräver betydligt mindre administrativa resurser. Med hänsyn till att en betydande del av det svenska utvecklingssamarbetet hittills bedrivits som projektbistånd kan dock övergången till ökat programbistånd uppnås först på några års sikt.

B. Utredning om det svenska utvecklingssamarbetets utformning på längre sikt (prop. s. 21)

Riksdagen behandlade förra året frågan om utredning av det svenska utvecklingsbiståndets inriktning och utformning efter budgetåret

1974/75 (UU 1971:2 s. 10–11). Med hänsyn till bl. a. pågående utredningar rörande särskilda frågor inom ramen för utvecklings-samarbetet beslöt man dock att avvakta med ställningstagande till år 1972.

De grundläggande målen och riktlinjerna för Sveriges utvecklings-samarbete med u-länderna har bekräftats i FN:s utvecklingsstrategi för 1970-talet. Man kan också konstatera att dessa riktlinjer stämmer väl överens med de önskemål u-länderna redovisar i Alger- och Lima-programmen. Det är emellertid uppenbart att det internationella utvecklings-samarbetet kommer att påverkas kraftigt av u-ländernas krav på ökat ekonomiskt öberoende, den växande skuldbördan och osäkerheten om de stora industriländernas möjligheter att spela den roll i samarbetet som förutses i FN-strategin. Det kan därför redan nu vara motiverat att mot denna bakgrund undersöka hur det svenska utvecklingssamarbetet skall utformas på längre sikt. Därvid bör bl. a. även de internationella organisationernas roll i utvecklingssamarbetet liksom Sveriges insatser i dessa organisationers verksamhet behandlas. Departementschefen kommer därför att föreslå att sakkunniga tillkallas för att på basis av gällande målsättningar företa en utredning med detta syfte. Utredningen bör kunna tillgodogöra sig resultat från både forsknings- och industribistånds-utredningens arbete.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att den utredning om det svenska utvecklingsbiståndets utformning på längre sikt, som statsverkspropositionen förutskickar, skall ges parlamentarisk sammansättning, samt att utredningens direktiv utformas med beaktande av vad som anförs i motion nr 294 (punkt 2),

dels motionen 1972:930 av herr Andersson i Nybro m. fl. (c) vari hemställs att den utredning som aviserats av utrikesministern i statsverkspropositionen får till uppgift att utreda utvecklingssamarbetet med de fattiga länderna i enlighet med de riktlinjer som framförts i motionen,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär, att de frågeställningar som redovisas i motionens avsnitt om "översyn av den svenska biståndspolitik" behandlas i den aviserade utredningen om den svenska biståndspolitik (punkt 5),

dels motionen 1972:937 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen uttalar sig för en omfördelning av den svenska u-hjälpen innebärande att bistånd till reaktionära regimer inte utgår samt att i överensstämmelse härmed den plan som föreslås i prop. 1972:1 Bilaga 5 frångås, samt att de resurser som sålunda frigörs används för bistånd till DRV, PRR, Cuba, FUNK, Laos Patriotiska front, MPLA, FRELIMO och PAIGC, varom yrkats i särskilda partimotioner vid årets riksdag från vänsterpartiet kommunisterna.

Utskottet

De allmänna riktlinjerna för de svenska insatserna i det internationella utvecklingssamarbetet framgår av propositionen 1962:100 och av propositionen 1968:101 samt riksdagens uttalanden i anledning av dessa propositioner.

1968 års riksdag uttalade sålunda följande (SU 1968:128 s. 4):

I propositionen erinras om de motiv och mål för utvecklingssamarbetet och biståndsverksamheten som fastslagits genom 1962 års beslut om riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet och genom statsmakternas senare uttalanden om utvecklingssamarbetets inriktning och utformning. Kravet på en internationell politik, som präglas av solidaritet med de fattiga folken, grundas på uppfattningen att de bättre lottade har en moralisk plikt att bistå de sämre ställda. Orättvisor i fördelningen av världens tillgångar ger upphov till spänningar och konflikter inom och mellan länderna. Ett viktigt syfte för svensk utrikespolitik är att bidra till utjämning och större förståelse mellan folken och att därigenom främja internationell solidaritet och en fredlig utveckling i världen. Vårt aktiva stöd åt Förenta nationerna är ett led i denna politik. Det svenska utvecklingsbiståndet, som är en del av utrikespolitiken, står i samklang med dessa strävanden. Målet för utvecklingssamarbetet och biståndsgivningen är en höjning av de fattiga folkens levnadsnivå. Därav följer att åtgärder från svensk sida liksom hittills skall sättas in ägnade att motverka svälten och massfattigdomen, begränsa befolkningstillväxten, förbättra utbildningen och påskynda den ekonomiska utvecklingen. Samarbetet syftar till att genom impulser och bistånd utifrån stimulera de fattiga ländernas egna utvecklingsansträngningar. De skall bidra till social och ekonomisk utjämning och medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning. De uttalanden av denna och liknande innebörd som tidigare gjorts bör enligt utrikesministern äga fortsatt giltighet.

Till de uttalanden rörande det svenska biståndsprogrammens motiv och mål som gjorts i långtidsplanens inledande avsnitt ansluter sig utskottet. Allmänt sett innebär det en bekräftelse av 1962 års beslut om riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet.

De riktlinjer som nu refererats har, i fråga om biståndets länderinriktning, ytterligare preciserats genom 1970 års statsverksproposition samt genom riksdagsuttalanden åren 1970 och 1971.

Principerna för länderinriktningen togs upp i 1970 års statsverksproposition och behandlades i statsutskottets utlåtande 1970:84 som riksdagen enhälligt godkänt. Ur detta utlåtande må följande citeras:

I propositionen uttalas att den ledande principen, då tillfälle ges till en utvidgning eller förnyelse av den länderkrets till vilken det direkta biståndet koncentreras, och vid fördelningen av biståndet mellan dessa länder bör vara att främja uppnåendet av det dubbla mål som uppställts för vårt utvecklingssamarbete med u-länderna. Det är därför naturligt att Sverige i första hand söker samarbeta med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning. Vid utbyggandet av vårt direkta bistånd bör vi därför enligt propositionen gradvis åstadkomma en

förskjutning, så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder.

Utskottet är medvetet om att såväl ländervalet som utformningen av de enskilda biståndsinsatserna har betydelse för möjligheterna att förverkliga de uppställda målen för svensk biståndspolitik och att erhålla största möjliga effekt av de enskilda insatserna. En långsiktig planering av biståndsinsatserna är under alla förhållanden nödvändig. Vad som i propositionen särskilt anförs om ländervalet innebär inte heller ett övergivande av principen om en långsiktig planering av det bilaterala biståndet. Som konsekvens härav kan det i praktiken endast bli fråga om en gradvis förskjutning av biståndsinsatsernas fördelning mellan mottagarländerna. Propositionen aktualiserar inte heller ett avbrytande av biståndssamarbetet med något av de nuvarande mottagarländerna. Utskottet utgår från att den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Utskottet kan mot bakgrund härav och med beaktande av de synpunkter som utskottet anfört ge sin anslutning till propositionens uttalande vad avser länderval och förskjutning vid utbyggandet av Sveriges direkta bistånd.

Utskottet kan i detta sammanhang även ansluta sig till SIDA:s bedömning av hur bistånd från Sverige skall komma de breda befolkningslagren i de fattiga länderna till godo och medverka till social och ekonomisk utjämning i mottagarländerna. Biståndsinsatser inom jordbruk, vattenförsörjning, hälsovård och familjeplanering, skolbyggande och yrkesutbildning bör, såsom styrelsen framhåller i sin senaste anslagsframställning, utformas så att de direkt når gemene man i samhället. Varje överföring av finansiella resurser förutsätter insyn i medlens användning i enlighet med de avtal som överenskommit mellan parterna. Genom en sådan utformning bör även den kulturella och politiska utvecklingen i de fattiga länderna på sikt påverkas på det sätt som är önskvärt. Den samhällsutveckling i demokratisk riktning, som de svenska insatserna inom utvecklingssamarbetet enligt statsmakternas uttalanden skall medverka till, befordras genom att möjligheter skapas till utveckling och arbete och genom att befolkningstillväxten hålls tillbaka så att en snabbare standardhöjning möjliggörs.

Utskottets ställningstagande överensstämmer med uttalandet i motionerna I:450 och II:497 att våra projekt naturligtvis måste få en inriktning, som gör att insatsen bidrar till en bred ekonomisk och social utveckling till gagn för den stora massan av folket. Som framhålls i de nämnda motionerna varierar möjligheterna att bedöma resultatet beroende på vilken typ av projekt det gäller. Det är också klart att utsikterna till goda resultat kan vara beroende av i vilket land insatsen görs. Det finns länder vilkas regimer inte i första hand är inriktade på att utnyttja biståndssamarbetet för att höja folkets sociala och ekonomiska standard. I andra fall kan en bristfällig förvaltning göra att mottagarlandet inte uppfyller sin del av ett ingånget avtal och att insatsen av det skälet inte når avsett resultat. Återigen i andra fall kan regimen ha en klart uttalad vilja att åstadkomma sociala effekter, men svårigheter av annan art gör att resultaten ändå blir dåliga. Exempel på länder där det råder i alla avseenden ideala förhållanden finns knappast. Utskottet kan på samtliga ovan angivna punkter instämma i motionernas uttalanden.

Till dessa i motionerna I:450 och II:497 anförda synpunkter vill utskottet lägga, att omfattningen och varaktigheten av svenskt bilateralt utvecklingsbistånd givetvis måste betingas av i vilken mån biståndet kan väntas bidra till de uppställda målsättningarnas förverkligande. Det ställer sig ofta svårt att på ett tidigt stadium förutsäga att så blir fallet.

U-landsregimer som betecknar sig själva som progressiva och inleder ambitiösa utvecklingsprogram kan drivas att revidera sin politik eller störtas av grupper med mindre tilltalande målsättningar. Eftersom biståndspolitikerna måste arbeta på lång sikt, kan ett projekt inte lämpligen avbrytas på grund av sådana förändringar. Omvänt kan regimer, som framstår som föga framstegsvänliga, genom kontakt med olika biståndsgivare förmås att inleda program som på lång sikt kan ha positiva effekter. En schematisk uppdelning av u-länderna under olika etiketter är sålunda vanskelig.

Även om man beaktar ovan anförda reservationer och nyanseringar, synes det dock möjligt att uppställa vissa principer för ett lämpligt länderval, då en utvidgning av mottagarkretsen blir aktuell. I de fall då ett u-land sedan länge har behärskats av en regim som har visat sig ointresserad av en både ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser. I de fall då starka indicier talar för att en u-landsregim allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten, om den får bistånd utifrån, kan det vara särskilt befogat för vårt land att underlätta dess strävanden.

Sammanfattningsvis vill utskottet betona riskerna med att döma u-ländernas interna politik efter dagslägets växlingar. Det svenska utvecklingssamarbetet skall syfta till reformer på lång sikt i en riktning, som är förenlig med våra ideal om social och ekonomisk rättvisa och om allas delaktighet i kulturen och i samhällets styrelse. När statsmakterna har att ta ställning till en utvidgning av mottagarkretsen för bilateralt bistånd, bör de främst välja länder som förenar fattigdomens och underutvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft. Från allmän utjämningssynpunkt ställer det sig naturligt att utvalja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd, men detta innebär inte att sådant bistånd endast skall vara förbehållet de allra fattigaste länderna. En liknande tankegång synes SIDA:s styrelse i sin anslagsframställning ha velat ge uttryck åt.

I anslutning till dessa synpunkter framhöll utrikesutskottet 1971 följande:

Den syn på utvecklingssamarbetet som ligger till grund för de av riksdagen 1970 fastställda principerna för länderinriktningen synes stå i samklang med FN-strategin för det andra utvecklingsåriondet, vilken antogs av FN:s generalförsamling vid dess senaste möte. I strategin understryks att utvecklingens yttersta mål måste vara att åstadkomma en fortgående förbättring av individens levnadsförhållanden och att låta framstegen komma alla till godo. Därför är det nödvändigt att få till stånd en rättvisare fördelning av inkomster och förmögenheter i syfte att främja såväl social rättvisa som effektiv produktion, att avsevärt höja sysselsättningen, att nå ett större mått av inkomsttrygghet samt att vidga och förbättra möjligheterna till utbildning, hälsovård, näringstillförsel, bostäder och social välfärd, liksom att skydda miljön. Kvalitativa och strukturella samhällsförändringar måste således gå hand i hand med snabb ekonomisk tillväxt, och existerande skillnader – regionala, sektoral och sociala – bör minskas avsevärt. Dessa mål är på samma gång avgörande förutsättningar för utvecklingen och dennas slutresultat. De bör därför ses som integrerade delar i samma dynamiska process och kräver ett enhetligt synsätt. Strategin betonar vidare nödvändigheten av att utvecklingssamarbetet genomförs i en anda av konstruktivt samförstånd och samarbete mellan regeringarna, baserad på ömsesidigt beroende av

varandras intressen och ägnad att främja ett rationellt system för internationell arbetsfördelning samt återspeglade deras politiska vilja och gemensamma föresats att uppnå dessa syften och målsättningar.

I och med tillkomsten av FN-strategin finns ett allmänt internationellt rättesnöre för såväl de rika som de fattiga ländernas utvecklingsansträngningar. FN-strategin och de olika fackorganens mer eller mindre färdiga delstrategier för olika ämnesområden innehåller allmänna mål för utvecklingssamarbetet och särskilda mål avseende både ekonomisk och social utveckling. Strategierna utgör, även om de i många avseenden är vaga och ofullständiga, ett underlag för en påverkan av både i- och u-länder i det fortsatta utvecklingssamarbetet.

Som framhålls i propositionen 1972:1 kan det viktiga arbete som nu förestår sägas innebära att gå från ord till handling. Om strategin skall bli mer än ett löfte fordras nämligen att den blir föremål för systematisk uppföljning. Strategin innehåller också beslut om uppföljning på såväl nationell och regional som global nivå. I anslutning härtil har generalförsamlingen år 1971 beslutat upprätta ett uppföljningsmaskineri, vars kärna blir FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC).

Enligt ovan citerade riktlinjer för de svenska utvecklingsinsatserna skall samarbetet syfta till att genom impulser och bistånd utifrån stimulera de fattiga ländernas egna utvecklingsansträngningar.

Det konkreta utvecklingssamarbetet mellan i-länder och u-länder innefattar ett ständigt utbyte av erfarenheter och en fortgående överföring av kunskaper.

Som framhålls i statsverkspropositionen har det under senare år kommit att framstå som grundläggande för utvecklingssamarbetet att *utvecklingsländernas egna planer* och förutsättningar måste utgöra en grundval för utvecklingssamarbetet. Även denna princip fastslogs för svensk del i 1962 års riktlinjer. Det är ett positivt drag i utvecklingen att u-ländernas förmåga att själva planera och genomföra utvecklingsprojekt och -program har förbättrats. Tendensen hos biståndsgivarna att i ökad utsträckning beakta mottagarnas egna synpunkter på utvecklingssamarbetet går hand i hand med en strävan efter bättre *samordning* av biståndsinsatserna. Dels söker sålunda biståndsgivarna uppnå en närmare samordning av olika biståndsgivares insatser och bättre integrering av dessa insatser med mottagarländernas utvecklingsplanering, dels strävar de efter att sammanföra sina insatser till större program avseende hela sektorer i utvecklingssamarbetet.

För Sveriges del yttrar sig detta synsätt bl. a. i en strävan att i ökad utsträckning planera ländervis. SIDA:s länderprogram, som utarbetats i nära samråd med myndigheterna i vederbörande mottagarländer är verkets egna perspektivplaner för insatser inom givna ekonomiska ramar för varje land. Samarbetsprogram är den sammanfattande benämning som enligt statsverkspropositionen används för Sveriges totala bilaterala utvecklingssamarbete med resp. u-länder. I propositionen redogörs närmare för utarbetandet av dessa program.

Det framhålls att det inom samarbetsprogrammets ram blir naturligt att koncentrera huvuddelen av de svenska biståndsresurserna till ett fåtal omfattande programinsatser som under en följd av år stöder prioriterade verksamhetsområden i mottagarlandet. Av de svenska utvecklingsresurserna ställs redan nu en del till förfogande som s. k. programbistånd, dvs. bistånd som inte i förväg knutits till enskilda projekt i mottagarlandet. I propositionen ges exempel på dylikt programbistånd och en beskrivning lämnas av de fördelar som är förenade med denna typ av biståndsgivning.

Även programbiståndet anknyter sålunda till klart identifierade behov inom vissa utvecklingssektorer. Programbiståndet är därmed i viss mån projektnriktat och det kan innehålla element av kunskapsöverföring lika väl som finansiella resursöverföringar. Den relativa kostnaden för personal och administration blir dock mindre, när insatserna koncentreras till större, i mottagarlandets verksamhet väl integrerade program. För att kunna tillgodose önskemål avseende programbistånd som innefattar element av kunskapsöverföring inom vissa sektorer krävs givetvis att de svenska biståndsmyndigheterna upprätthåller en särskild sakkunskap och beredskap för insatser inom sådana sektorer.

Utskottet ansluter sig, under återopande av de av riksdagen tidigare godkända riktlinjerna för svenskt utvecklingsbistånd, till propositionens uttalande om övergång till ökat programbistånd. Utskottet förutsätter att riksdagen hålls orienterad om detta område och bereds tillfälle att ta ställning till viktigare frågor som därvid kan uppkomma.

Det yrkande som framställs i motionen 1972:937 beträffande omfördelning av den svenska biståndsverksamheten i fråga om ämnesområden och mottagare är inte förenligt med 1962 års riktlinjer för det svenska utvecklingssamarbetet liksom inte heller med ovan redovisade beslut beträffande länderinriktningen av det svenska biståndet som fattats vid 1970 och 1971 års riksdagar.

Utskottet vill erinra om att de svenska utvecklingsinsatserna i flera av de i motionen nämnda länderna ökat. Även stödet till nationella befrielserörelser har vidgats.

Av de skäl som nu nämnts avstyrker utskottet motionen 1972:937.

Motionerna 1972:438, 1972:930 och 1972:934 berör den i propositionen aviserade *utredningen om det svenska utvecklingssamarbetets inriktning och utformning på längre sikt*.

Med anledning av yrkandet i motionen 1972:438 att utredningen skall ges parlamentarisk sammansättning erinrar utskottet om att utrikesministern som svar på en enkel fråga i riksdagen den 25 januari 1972 uttalat att det förefaller naturligt att parlamentariker ingår bland de sakkunniga.

Utskottet ansluter sig till tanken att utredningen ges sedvanlig parlamentarisk representation.

Syftet med motionen 1972:438 torde därigenom vara tillgodosett.

I alla de tre nyssnämnda motionerna begärs att vissa däri angivna sakområden skall beaktas av den aviserade utredningen.

Utskottet utgår ifrån att flertalet av de områden som nämnts i motionerna kommer att beröras av utredningen. Utskottet ansluter sig i övrigt till statsverkspropositionens förslag beträffande den aviserade utredningen.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen, såvitt avser direktiven för utredningen om det svenska utvecklingsbiståndets utformning på längre sikt, anser motionerna 1972:438, 1972:930 och 1972:934 besvarade med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen beträffande den aviserade biståndsutredningens sammansättning anser motionen 1972:438 besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen avslår motionen 1972:937.

3. Biståndets länderinriktning

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:182 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan

1. att riksdagen i skrivelse till regeringen begär att de medel till återuppbyggnadsbistånd till Demokratiska republiken Vietnam som avsatts under vart och ett av budgetåren 1970/71 och 1971/72 i sin helhet jämte ränta utbetalas under innevarande kalenderår,

2. att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1 bilaga 5) anvisar 100 miljoner kronor till Demokratiska republiken Vietnam och att detta bidrag i sin helhet skall utgå under budgetåret 1972/73 samt att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet skall förekomma,

dels motionen 1972:215 av herr Ahlmark m. fl. (fp) vari hemställs *att* riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att den planerade utbyggnaden av det svenska biståndet till Zambia tar sikte på en biståndsvolym som ligger i nivå med våra insatser för de östafrikanska länderna och *att* möjligheten till insatser i samband med sådana infrastrukturprojekt, som underlättar Zambias förbindelser med Östafrika resp. Botswanas förbindelser med Zambia, speciellt undersöks,

dels motionen 1972:436 av herr Björck i Nässjö (m) i vad avser hemställan att riksdagen måtte besluta *att* kraven på ökat stöd till Cuba och Nordvietnam avvisas till dess att de aviserade sakkunniga har behandlat frågan (första att-satsen) samt *att* Kungl. Maj:t ges i uppdrag att via de svenska beskickningarna i Östafrika infordra material om den asiatiska minoritetens behandling och sammanställa och offentliggöra materialet (andra att-satsen),

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan *att* riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att svenskt biståndsarbete i princip bör inrikta sig på de särskilt fattiga u-länderna och att följaktligen Cuba inte bör utgöra mottagarland för större svenska

insatser av länderkoncentrerad natur (punkt 3) samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att Kungl. Maj:t vid fördelningen av den humanitära hjälpen till Vietnams folk bör beakta vad som i motionen nr 294 anförts (punkt 4),

dels motionen 1972:932 av fru Dahl m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att planeringen för fortsatta och väsentligt utvidgade svenska biståndsinsatser till Demokratiska republiken Vietnam intensifieras och påskyndas,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande ökade svenska biståndsinsatser i Zambia (punkt 10) samt att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande utvidgning av länderkretsen för svenskt bilateralt bistånd och behovet av en samlad redovisning av erfarenheterna hittills i detta avseende (punkt 11),

dels motionen 1972:935 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen såsom förslagsanslag anvisar sammanlagt 25,5 milj. kr. till Cuba.

Utskottet

Motionen 1972:934 berör frågan om *länderplaneringen*. Motionärerna hänvisar till att i statsverkspropositionen förutsätts vidgade insatser i ett par länder som hittills ej tillhört de länder som erhållit ett väsentligt bilateralt svenskt bistånd. Motionärerna förutsätter att beslut om utökning av länderkretsen ej skall ske förrän en samlad bedömning av planeringen för länderutvidgning presenterats för riksdagen av biståndsmyndigheten.

1971 års riksdag (UU 1971:2) uttalade bl. a. följande om länderplaneringen:

Utan att huvudprincipen om biståndets koncentration åsidosätts, kan de växande planeringsramarna för det svenska utvecklingsbiståndet redan nu aktualisera frågan om biståndsinsatser i nya mottagarländer. Riksdagen har tidigare förordat (SU 1969:82) att en pragmatisk handlingslinje därvid bör följas, så att biståndsmyndigheten till en början försöksvis engagerar sig i nya länder i samarbete med FN-organ som redan är verksamma där. Biståndsmyndigheten kan därigenom successivt vinna erfarenheter av lämpligheten av direkta svenska insatser i större skala, utan att man fördenskull hos vederbörande regering väcker förväntningar om att Sverige skall binda sig för ett omfattande långsiktigt bistånd. Ett sådant engagemang måste nödvändigtvis föregås av grundliga utredningar och analyser som i praktiken endast kan utföras av statliga myndigheter.

Det är emellertid angeläget att riksdagen i lämpliga former delges en helhetsbild av den planering som pågår för att, med tillämpning av de tidigare fastställda principerna, utvidga kretsen av länder som mottar svenskt bistånd. På grundval av en sådan redovisning av planeringen kommer riksdagen att kunna ta ställning till konkreta förslag om utvidgning av mottagarkretsen.

Vad utskottet sålunda anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Av statsverkspropositionen framgår att möjligheten av utvecklingssamarbete prövas med en ny mottagare, nämligen Chile. Vidare meddelas att en viss utbyggnad av samarbetet med Ceylon kan bli möjligt.

Utskottet har erfarit att regeringen inte överväger inleda utvecklingssamarbete med något nytt land utöver de i propositionen nämnda. Ett undantag gäller dock för Bangladesh, det tidigare Östpakistan, där förutsättningar för mera omfattande insatser var oklara när propositionen skrevs.

Bifall till motionen 1972:934 skulle under sådana omständigheter innebära att riksdagen lade hinder i vägen för den utvidgning av länderkretsen som nu är aktuell. Av detta skäl avstyrks motionen.

Utskottet vill i övrigt erinra om följande. Med ökande biståndsanslag och gynnsammare förutsättningar för fruktbara utvecklingsinsatser i enlighet med FN-strategin kan det bli fråga om ett gradvis ändrat mönster för det svenska biståndet, genom utvidgning av länderkretsen eller på annat sätt. Beslut som väsentligen påverkar det svenska utvecklingssamarbetets inriktning utgör viktiga utrikespolitiska ärenden, som riksdagen självfallet måste ta ställning till. Detta förutsätter att riksdagen erhåller fullständig och fortlöpande information i dessa frågor.

Motionerna 1972:182, 1972:436 och 1972:932 berör biståndet till *Vietnam*. I statsverkspropositionen anför departementschefen följande:

Utbetalningarna av svenskt bistånd till Demokratiska republiken Vietnam uppgick budgetåret 1970/71 till 27,5 milj. kr., vilket motsvarade drygt 7 % av det svenska bilaterala biståndsflödet. För budgetåret 1971/72 förutses en ökning av utbetalningarna.

Sveriges bistånd till DRV, som inleddes år 1965 och hittills bestått av humanitära insatser, har kanaliserats genom Svenska Röda Korset samt, till en mindre del via Röda korsföreningarnas förbund i Genève. Ca 48 milj. kr. har på detta sätt tagits i anspråk t. o. m. budgetåret 1970/71.

Den finansiella ramen för biståndet till DRV angavs av 1970 års riksdag till 225 milj. kr. för budgetåren 1970/71–1972/73. För vart och ett av budgetåren 1970/71 och 1971/72 har anvisats 25 milj. kr. i *humanitärt bistånd* och 50 milj. kr. för *återuppgygnadsbistånd*. Motsvarande belopp beräknas för budgetåret 1972/73. Härtill kommer medel för *familjeplaneringsbistånd*.

Överenskommelse har träffats mellan DRV:s Röda Kors och Svenska Röda Korset rörande användningen av de för innevarande budgetår anvisade medlen för humanitärt bistånd. Liksom tidigare består leveranserna huvudsakligen av textilier och papper. Därutöver har 4 milj. kr. anslagits med anledning av de svåra översvämningar som drabbade landet under sommaren 1971.

Återuppgygnadsbiståndet på sammanlagt 150 milj. kr. , som får ses som ett led i ett långsiktigt utvecklingssamarbete mellan DRV och Sverige, avses i första hand utnyttjas för finansiering av en pappers- och massafabrik. Härigenom kommer Sverige att bidra till att avsevärt höja produktionskapaciteten inom en industrisektor där bombningarna medfört svåra skador till men för bl. a. det vietnamesiska utbildningsprogrammet. F. n. undersöks förutsättningarna för svenska insatser också inom andra industrigrenar.

Avtal har träffats om en svensk insats på familjeplaneringsområdet. Den består främst av preventivmedel och utrustning för familjeplanerings-

programmet till en ungefärlig kostnad av 3 milj. kr. Intresset för denna typ av bistånd är stort och erfarenheterna goda. Ett utökat samarbete på området kan förutses.

— — —

För humanitärt bistånd till *Sydvietnam* har hittills anslagits drygt 6 milj. kr. Insatserna, vilka har bestått av medicinsk utrustning, har förmedlats genom Svenska Röda Korset samt — i begränsad utsträckning — genom Röda korsföreningarnas förbund i Genève. Huvuddelen utnyttjas inom det av Nationella befrielsefronten (FNL) behärskade området. Jag förutser att dessa insatser kommer att öka.

I ett anförande den 11 mars 1972 meddelade utrikesministern att planeringen av nya insatser i Demokratiska republiken Vietnam kommer att inledas i år för perioden efter budgetåret 1972/73 då treårsprogrammet från 1970 avslutas. Enligt normala svenska programmeringsprinciper kommer en treårig planeringsram att fastställas. Utrikesministern framhöll att betydande insatser för Nordvietnams utveckling kommer att inrymmas i de kommande årens svenska biståndsprogram.

Mot bakgrunden av det som har anförts avstyrker utskottet motionen 1972:182. Syftet med motionen 1972:932 torde vara tillgodosett.

Motionen 1972:436 förordar att det med hänsyn till den politiska inriktningen av Demokratiska republiken Vietnams regering inte bör ges ökat stöd förrän de aviserade sakkunniga har behandlat frågan.

Utskottet erinrar om att riksdagen tidigare framhållit (jfr SU 1970:84) att den svenska biståndspolitikens mål är möjliga att uppnå i länder med olika ekonomiska och politiska system. Det väsentliga är att de svenska utvecklingsinsatserna kan förväntas få en utvecklingseffekt i vederbörande mottagarland. Mot denna bakgrund avstyrks motionen 1972:436.

I motionen 1972:438 yrkas att Kungl. Maj:t vid fördelningen av den humanitära hjälpen till Vietnams folk bör beakta angelägenheten av en rättvisare fördelning av biståndet mellan Nordvietnam och Sydvietnam. Riksdagen har tidigare uttalat att biståndet skall avse både Nord- och Sydvietnam. I statsutskottets utlåtande 1970:84 förutsattes att Kungl. Maj:t även söka inleda planering av återuppbyggnadsbistånd för Sydvietnam vid en tidpunkt, då realistiska förutsättningar härför kan anses föreligga. 1971 års riksdag framhöll slutligen (UU 1971:2) att vid fördelning av insatser mellan olika områden bör beaktas såväl det akuta biståndsbehovet som de insatser vilka andra länder gör i ifrågavarande områden. Utskottet ansluter sig till här nämnda riksdagsuttalanden. Med hänvisning till det som nu anförts avstyrks motionen 1972:438 såvitt nu är i fråga.

Utvecklingssamarbetet med *Cuba* berörs i motionerna 1972:436, 1972:438 och 1972:935.

I statsverkspropositionen meddelar departementschefen följande om utvecklingssamarbetet med Cuba:

Svenskt bilateralt utvecklingssamarbete med Cuba inleddes under budgetåret 1969/70. Utbetalningarna uppgick budgetåret 1970/71 till 2,2 milj. kr. eller 0,6 % av det bilaterala biståndsflödet. För innevarande budgetår har utbetalningarna beräknats till 5,5 milj. kr.

Investeringar i skol- och yrkesutbildning samt inom hälsovårdsområdet utgör en väsentlig del av Cubas ansträngningar att uppnå ekonomisk och social utjämning. Behovet av utbildad arbetskraft, särskilt inom industrier med anknytning till jordbruket, är mycket kännbart. Det svenska utvecklingssamarbetet med Cuba utgår från dessa förutsättningar.

Förutom bistånd till mödra- och barnavård, stipendiering och exportstöd har Sverige tecknat avtal om bidrag genom UNESCO för medverkan i uppbyggnaden av två *tekniska institut*, som kommer att utexaminera sammanlagt 430 tekniker och 550 yrkesarbetare per år. De totala kostnaderna för hittills lämnat och utfäst bistånd uppgår till drygt 25 milj. kr. En fortsättning av det genom ITC lämnade exportstödet samt av biståndet till mödra- och barnavården förutses. Diskussioner har även förts rörande nya insatser genom UNESCO på utbildningsområdet.

En högt prioriterad sektor i det kubanska utvecklingsarbetet är *hälso- och sjukvården*, där det föreligger ett stort behov av förnyelse och komplettering av sjukvårdsutrustning. Cuba har gjort framställning om direkt svenskt bistånd i form av sådan utrustning. Jag räknar med att avtal om en sådan insats skall kunna ingås före utgången av innevarande budgetår.

I motionen 1972:935 redogörs för Cubas behov av sjukhusmateriel. Motionärerna anser att 20 milj. kr. bör anvisas ur 1972/73 års budget för detta ändamål.

Utskottet har erfarit att en betydande svensk insats i Cuba avseende importstöd till sjukvårdssektorn är under förberedande. Syftet med motionen 1972:935 torde därför vara tillgodosett, varför motionen avstyrks.

I motionen 1972:438 yrkas att svenskt biståndarbete i princip bör inrikta sig på de särskilt fattiga u-länderna och att följaktligen Cuba inte bör utgöra mottagarland för större svenska insatser.

Ett motsvarande yrkande förekom i en motion till fjolårets riksdag som avslag detsamma. I utskottets betänkande (UU 1971:2) erinrades om att det från allmän utjämningssynpunkt ställer sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd men att detta inte innebär att biståndet endast skall vara förbehållet dessa länder. Det framhölls att inte heller FN-strategin har en så snäv syftning.

FN:s generalförsamling har hösten 1971 antagit en resolution som särskilt avser de minst utvecklade länderna. Däri godkändes en av ECOSOC upprättad förteckning över de minst utvecklade länderna och principbeslut fattades om utarbetande av aktionsprogram för dessa länder inom ramen för utvecklingsstrategin. De internationella programmen för utvecklingssamarbete skall sålunda kompletteras med särskilda insatser för de fattigaste länderna.

Med hänvisning till vad som här anförts avstyrks motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga.

Yrkandet beträffande bistånd till Cuba i motionen 1972:436 avstyrks på samma grunder som motionens yrkande beträffande Demokratiska republiken Vietnam, som behandlats här ovan.

I motionerna 1972:215 och 1972:934 föreslås att biståndsinsatserna i *Zambia* skall bringas i nivå med insatserna i de östafrikanska länderna.

Vidare begärs i motionen 1972:215 att möjligheten undersöks till insatser i samband med sådana infrastrukturprojekt som underlättar Zambias förbindelser med Östafrika resp. *Botswanas* förbindelser med Zambia.

I statsverkspropositionen meddelar departementschefen följande beträffande insatserna i Zambia:

De svenska utbetalningarna av bistånd till Zambia uppgick budgetåret 1970/71 till 3,8 milj. kr. eller 1 % av det bilaterala biståndsflödet. För budgetåret 1971/72 förutses ca 7 milj. kr. komma att utbetalas.

De svenska biståndsinsatserna har hittills helt bestått av personal. Sedan 1965 har svenska fredskårister arbetat främst inom jordbrukskooperationen och sedan år 1969 även inom skogsförvaltningen. Samma år påbörjades rekryteringen av kontraktsanställd personal för bägge sektorerna. Sedermera har personalbiståndet vidgats till att omfatta även kraftförsörjning och sjukvård.

Zambias nya utvecklingsplan, som avser åren 1972–76 och som framläggs inom kort, väntas särskilt betona *landsbygdens utveckling*. Befolkningens levnadsvillkor skall förbättras och landets oberoende stärkas genom en koncentration av resurser till områden med god jordbrukspotential och relativt hög befolkningstäthet.

Den planerade utbyggnaden av det svenska utvecklingssamarbetet med Zambia blir till sin inriktning beroende av den nya utvecklingsplanen. Det står emellertid redan klart att en viktig uppgift för ett framtida svenskt bistånd torde bli att tillhandahålla större personalbiståndsinsatser i syfte att minska bristen på kvalificerad personal inom planering och förvaltning. Insatser kan sålunda avse bistånd till planering av de s. k. intensivutvecklingszonerna på landsbygden. Yrkesläroutbildning och teknisk utbildning kan vidare komma i fråga.

Av föredragningar inför utskottet har framgått att biståndsmyndigheterna planerar en successiv och betydande ökning av biståndet till Zambia. I ett inledningsskede avser de zambiska önskemålen i första hand personalinsatser. Zambias valutasituation är i hög grad avhängig av dels omfattningen av kopparbrytningen, dels utvecklingen av världsmarknadspriset på koppar. Den zambiska utvecklingsplanen hygger på stigande inkomster från kopparexporten.

Huruvida volymen av de svenska biståndsinsatserna i Zambia under de närmaste åren kommer upp i samma nivå som insatserna i de östafrikanska staterna torde bero av de långsiktiga samarbetsprogram, som kan utarbetas på grundval inte minst av Zambias behov och prioriteringar.

En av de större svenska biståndsinsatserna i Östafrika avser landsvägsförbindelsen mellan Dar es Salaam och Lusaka, den s. k. Tan-Zam-vägen. Utskottet har beträffande svenska insatser i Botswana erfarit att beslut fattats om samfinansiering med IDA av en väg som kan minska Botswanas beroende av den rhodesiska järnvägen. Ett biståndsprojekt i Botswana avseende den väg som går fram till den punkt där landet har färjeförbindelser med Zambia förutses komma att finansieras av annan biståndsgivare. Botswana har inte tagit upp detta projekt i diskussionerna med Sverige.

Med hänvisning till vad som nu anförts avstyrker utskottet motionerna 1972:215 och 1972:934 såvitt nu är i fråga.

Motionen 1972:436 utgår från att en granskning bör företas av de östafrikanska staternas behandling av asiatiska minoriteter. Hithörande frågor bör beaktas i debatten om det svenska biståndets inriktning, hävdar motionären.

Utskottet anser att vederbörande länders politik i berörda avseende inte inverkar på möjligheten av ett fortsatt konstruktivt utvecklings-samarbete mellan Sverige och länderna i fråga. Motionärens förslag att Sverige skulle officiellt sammanställa och offentliggöra material om den asiatiska minoritetens behandling i Östafrika finner utskottet orealistiskt. Av dessa skäl avstyrks motionen 1972:436 såvitt nu är i fråga.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkt 20 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 1972:182 i vad avser bistånd till Demokratiska republiken Vietnam under budgetåret 1972/73 samt motionen 1972:935.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande länderplaneringen av de svenska utvecklingsinsatserna med avslag på motionen 1972:934 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
2. att riksdagen avslår motionen 1972:182, i vad avser utbetalning av medel för återuppbyggnadsbistånd till Demokratiska republiken Vietnam,
3. att riksdagen avslår motionen 1972:436 såvitt avser bistånd till Cuba och Nordvietnam samt behandlingen av asiatiska minoriteter i Östafrika,
4. att riksdagen avslår motionen 1972:438 i vad avser biståndet till Vietnam,
5. att riksdagen avslår motionen 1972:438 i vad avser biståndet till Cuba,
6. att riksdagen avslår motionen 1972:932,
7. att riksdagen avslår motionen 1972:215 samt motionen 1972:934 i vad avser biståndet till Zambia.

4. U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.

Propositionen (s. 20—21)

För den av riksdagen begärda översynen av svenska bilaterala åtgärder till förmån för u-ländernas industrialisering har departementschefen den 26 juli 1971 tillkallat sakkunniga (industribiståndsutredningen). Enligt direktiven skall dessa pröva Sveriges möjligheter till mer omfattande insatser på industribiståndsområdet inom ramen för de övergripande målen för Sveriges utvecklingssamarbete och med utgångspunkt i en kartläggning av behovet av industribistånd. Självfallet måste Sveriges insatser i industriutvecklingen ske i enlighet med de riktlinjer som gäller för industripolitiken i mottagarländerna. En viktig fråga för utredningen är att undersöka svensk industris intresse och förutsättningar för

tillhandahållande av behövt kunnande för samarbetet. Av särskilt intresse kan här vara det svenska näringslivets möjligheter att medverka vid ledningen av företag i u-länderna, s. k. managementkontrakt. Vidare torde uppmärksamhet komma att ägnas åt möjligheterna att från svensk sida bidra med utvecklingen av för u-länderna särskilt lämpad teknologi. Utredningen har också att överväga frågan om lämpliga former för ett intensifierat samarbete med mottagarländernas egna institutioner på industriutvecklingsområdet, t. ex. de nationella utvecklingsbankerna och -bolagen samt frågan om det svenska investeringsgarantisystemets framtida roll.

Det svenska systemet för investeringsgarantier upprättades år 1968 som ett led i utvecklingssamarbetet med u-länder. Industribiståndsutredningen skall bl. a. ta ställning till om ett fortsatt svenskt garantisystem bör vara knutet till detta samarbete eller om det främst bör ses som en del av den statliga politiken för främjande av svensk export. Utställande av investeringsgaranti är förknippat med villkor som syftar till att säkerställa att den garanterade investeringen är klart utvecklingsfrämjande. Möjligheten att utnyttja systemet är vidare begränsad till vissa länder. Enligt de riktlinjer som fastställdes av 1968 års riksdag medges garantier endast till de länder som är s. k. huvudmottagare av svenskt bistånd samt de länder som anges i statsutskottets utlåtande (prop. 1968:101, SU 1968:128 s. 67). Sedan år 1968 har vissa förändringar ägt rum när det gäller den länderkrets till vilken det direkta svenska biståndet koncentreras. Det är naturligt att sådana förändringar följs av motsvarande utvidgning eller inskränkning av länderkretsen också när det gäller investeringsgarantiernas tillämpning. Departementschefen föreslår att investeringsgarantisystemets länderkrets successivt anpassas i enlighet med förändringarna i det svenska biståndsprogramrets inriktning. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall ta ställning härtill. En sådan ordning torde kunna genomföras utan att på något sätt föregripa industribiståndsutredningens arbete.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att motion nr 294 överlämnas till de sakkunniga för översyn av svenska bilaterala åtgärder ägnade att främja u-ländernas industrialisering för beaktande särskilt av vad som däri anförts angående riktlinjer för samarbete mellan näringslivet och de biståndsgivande myndigheterna, bildande av ett särskilt utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar samt utvidgning och tillämpning av investeringsgarantisystemet (punkt 8),

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fäldin (c) i vad avser hemställa att riksdagen begär, att Kungl. Maj:t ändrar reglerna för investeringsgarantisystemet så att investeringsgarantier i princip skall kunna ges för investeringar i alla länder som definitionsmässigt hänförs till u-länder (punkt 8) samt att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till

känna vad som i övrigt anförs i motionen beträffande svenska insatser till förmån för u-ländernas industrialisering (punkt 9).

Utskottet

Det av 1971 års riksdag uttalade (UU 1971:2) önskemålet om en översyn av åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering har som framgår av statsverkspropositionen lett till att sakkunniga (industribiståndsutredningen) tillsatts. I utredningsdirektiven nämns bl. a. frågor rörande den svenska industrins intresse för och möjlighet att tillhandahålla kunskap av för u-ländernas industrialisering lämpad art samt frågor rörande ett svenskt utvecklingsbolag och frågan om investeringsgarantisystemets framtida utformning.

De åtgärder som behandlas i motionen 1972:438, punkt 8, och i motionen 1972:934, punkt 8, är således föremål för prövning i industribiståndsutredningen. Dess arbete väntas avslutas under hösten 1972. Utskottet anser att riksdagen i avvaktan på utredningens resultat ej har anledning att uttala sig om de frågor som tas upp i nämnda motionsyrkanden.

Utskottet avstyrker därför motionerna 1972:438 och 1972:934, såvitt nu är i fråga.

I motionen 1972:934 förordas vidare bl. a. att möjligheterna till samarbete med Interamerikanska utvecklingsbanken snarast noggrant undersöks. Motionärerna framhåller att frågan om svenska bidrag till banken bör hållas öppen i förhoppning om att former för samverkan, som är förenliga med vår principiella inställning till förmån för fri anbudsgivning, skall kunna skapas.

Utskottet har erfarit att dessa synpunkter, liksom möjligheterna att genom banken bidra till social och ekonomisk utveckling och utjämning i de länder som slutligen mottar biståndet, är avgörande för regeringens ställningstagande till frågan om samarbete med banken. Någon allmän påfyllnad av Sveriges utvecklingsfond för Latinamerika, som sedan år 1966 administreras av Interamerikanska utvecklingsbanken, har inte aktualiserats. Diskussioner har inletts om möjligheterna att kanalisera en bilateral biståndsinsats till Chile via den svenska utvecklingsfonden.

Synpunkterna i motionen 1972:934 beträffande svenskt bistånd för att underlätta u-ländernas export ligger i linje med Sveriges politik på detta område, som framgår av avsnittet 10 här nedan.

Syftet med motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, torde vara tillgodosett.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande åtgärder ägnade att främja u-ländernas industrialisering avslår motionen 1972:438,
2. att riksdagen beträffande ändrade regler för investeringsgarantisystemet avslår motionen 1972:934,
3. att riksdagen beträffande svenska insatser till förmån för u-ländernas industrialisering anser motionen 1972:934 besvarad med vad utskottet anfört.

5. Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielseströrelser

Propositionen (s. 24, s. 48, s. 50–51)

U-länderna ser FN:s ställningstagande i kolonialfrågan som ett viktigt moraliskt stöd för de pågående frigörelsesträvandena i den tredje världen. De i FN-besluten ingående uppmaningarna till moraliskt och materiellt stöd till befrielseströrelserna i de portugisiska områdena i Afrika samt i Sydrhodesia, Namibia och Sydafrika riktar sig såväl till enskilda länder som till fackorganen inom FN-systemet. Stöd till befrielseströrelserna i södra Afrika är en direkt hjälp till politiskt oberoende och en angelägen uppgift för FN:s olika organ. I vissa befriade områden pågår en aktiv uppbyggnad av social infrastruktur. Hittills har endast FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur (UNESCO) samt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) inlett åtgärder för att hörsamma FN-resolutionerna. Humanitär hjälp och utbildningshjälp till befriade områden bör även kunna lämnas av andra FN-organ. Regeringen avser att aktivt verka för att FN-resolutionerna om stöd till befrielseströrelserna förverkligas i vidare omfattning.

Under innevarande budgetår beräknas det svenska humanitära stödet till afrikanska nationella befrielseströrelser, till utbildning av afrikansk flyktingungdom och till offer för rasåtskillnadspolitiken i södra Afrika uppgå till omkring 12 milj. kr. Detta innebär en utvidgning av verksamheten i linje med vad som förordats av riksdagen (UU 1971:2 s. 31, rskr 1971:73).

Hittillsvarande erfarenheter av frihetsströrelsernas möjligheter att tillgodogöra sig bistånd är goda. I och med att befrielseströrelserna vinner bättre kontroll över de territorier där de verkar ökar också behovet av materiellt stöd till undervisning och hälsovård. Detta gäller särskilt frihetsströrelserna i de portugisiska områdena Angola, Moçambique och Guinea-Bissau, vilket återspeglas i den svenska bidragsgivningen. Sålunda får MPLA i Angola, FRELIMO i Moçambique och PAIGC i Guinea-Bissau efter beslut fattade under år 1971 varuleveranser till värden motsvarande 500 000 kr., 750 000 kr. resp. 4,5 milj. kr. Leveranserna omfattar bl. a. undervisningsmateriel, sjukvårdsartiklar, livsmedel och kläder.

I propositionen förutses en fortsatt utvidgning av stödet till befrielseströrelserna liksom till flyktingar och andra grupper från de områden i Afrika som ännu ej uppnått nationellt oberoende. För budgetåret 1972/73 beräknas 15 milj. kr. för ifrågavarande ändamål.

För humanitärt bistånd till Sydvietnam har hittills anslagits drygt 6 milj. kr. Insatserna, vilka har bestått av medicinsk utrustning, har förmedlats genom Svenska röda korset samt – i begränsad utsträckning – genom Röda korsföreningarnas förbund i Genève. Huvuddelen utnyttjas inom det av Nationella befrielsefronten (FNL) behärskade området. Departementschefen förutser att dessa insatser kommer att öka.

För humanitära biståndsinsatser i Cambodja och Laos har hittills

anslagits 1,4 milj. kr. Detta bistånd, som förmedlas genom Internationella röda kors-kommittén i Genève, går i första hand till de av befrielse-
rörelserna behärskade områdena. Krigets intensifiering i dessa båda länder
har inneburit en omfattande förstörelse av städer och byar. En ökning av
det humanitära biståndet till dessa områden är därför motiverad.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:57 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hem-
ställs att riksdagen anvisar 20 milj. kr. till FRELIMO, 20 milj. kr. till
PAIGC och 20 milj. kr. till MPLA samt att riksdagen beslutar upphäva
förmyndarprincipen om humanitärt bistånd till förmån för en princip om
villkorslöst stöd till befrielse-
rörelserna,

dels motionen 1972:80 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hem-
ställs att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1 bilaga 5)
anvisar 100 milj. kr. till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutio-
nära regering. 50 milj. kr. till den nationella befrielse-
rörelsen FUNK i
Cambodja och 50 milj. kr. till Laos patriotiska front,

dels motionen 1972:931 av fru Dahl m. fl. (s) vari hemställs att riks-
dagen hos Kungl. Maj:t begär att det svenska humanitära biståndet till
FNL/PRR i Sydvietnam, Neo Lao Haksat i Laos och FUNK i Cambodja
snarast möjligt kraftigt utvidgas samt att det i likhet med biståndet till de
afrikanska befrielse-
rörelserna skall kunna omfatta varor för livsmedelsför-
sörjningen, undervisningsväsendet och sjukvården,

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad
avser hemställan att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som
i motionen anförts beträffande svenskt stöd till motståndsrörelserna i
södra Afrika (punkt 12) och att den s. k. flyktingberedningen skall ges
parlamentarisk representation (punkt 13).

Utskottet

Hittills har endast begränsade framgångar nåtts i fråga om strävandena
att förmå olika FN-organ att lämna det stöd till befrielse-
rörelserna i södra
Afrika som rekommenderats i generalförsamlingens resolutioner. Förut-
om UNESCO och FAO har dock enligt vad utskottet erfarit numera även
Världshälsoorganisationen och FN:s utvecklingsprogram (UNDP) beslutat
ingå samarbetsavtal med den afrikanska enhetsorganisationen OAU
avseende insatser som berör befrielse-
rörelserna.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att regeringen avser att aktivt
verka för att FN-resolutionerna om stöd till befrielse-
rörelserna förverk-
ligas i vidare omfattning.

Gällande principer för svenskt humanitärt bistånd och utbildningsstöd
till befrielse-
rörelser återfinns i statsutskottets utlåtande 1969:62. Därav

framgår att humanitärt stöd och utvecklingsstöd till afrikanska befrielse-rörelser tillstyrks med beaktande av att utformningen av svenskt statligt stöd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ej ingripa i en annan stats inre angelägenheter. En sådan konflikt behöver inte uppstå, sägs det i utlåtandet, i de fall då FN entydigt har tagit ställning mot förtryck av folk som eftersträvar nationell frihet. Detta kan anses vara fallet beträffande Namibia, Rhodesia och de under Portugals överhöghet stående områdena i Afrika. Vad avser hjälp till apartheidpolitikens offer kan sådan hjälp motiveras bl. a. med FN:s uttryckliga fördömande av den sydafrikanska apartheidpolitiken.

I samma utlåtande påpekas att de speciella förutsättningarna för stöd åt vissa befrielse-rörelser i Afrika inte ger underlag för generella krav på statliga stödåtgärder till rörelser och organisationer vilka betecknas som nationella eller sociala befrielse-rörelser.

I utlåtandet framhålls även att statligt humanitärt bistånd som genom Röda korset och därmed jämförliga hjälporganisationer förmedlas till olika befolkningsgrupper i länder vilka befinner sig i inbördeskrig inte synes möta betänkligheter från folkrättslig synpunkt.

Motionerna 1972:57 och 1972:934 avser stöd till *afrikanska befrielse-rörelser*.

I motionen 1972:57 förordas dels en kraftig ökning av stödet till de afrikanska befrielse-rörelserna Moçambiques befrielsefront (FRELIMO), rörelsen för Guineas och Cap Verdeöarnas självständighet (PAIGC) och folkrörelsen för Angolas befrielse (MPLA), dels att riksdagen skall upphäva principen att endast humanitär hjälp kan utgå till befrielse-rörelserna.

Utskottet konstaterar att det svenska stödet till flyktingar från södra Afrika, till befrielse-rörelser och till offer för rasdiskrimineringspolitiken under senare år har kontinuerligt ökat. Utbetalningarna under innevarande budgetår beräknas uppgå till omkring 12 milj. kr.

Yrkandet i motionen 1972:57, andra att-satsen, strider mot gällande riktlinjer för stöd till afrikanska befrielse-rörelser. Med hänvisning till det som här anförts avstyrks motionen 1972:57.

I motionen 1972:934 anförts bl. a. att bistånd bör lämnas inte blott till MPLA utan även till nationalfronten för Angolos befrielse (FNLA). Motionärerna hävdar att tillgängliga upplysningar om respektive rörelers aktiviteter borde leda till att bistånd lämnades till båda rörelserna. Motionärerna kan inte finna att en bedömning av rörelsernas politiska inriktning leder till någon annan slutsats. De förordar vidare att bidrag lämnas även till de rhodesiska befrielse-rörelserna Zimbabwe African National Union (ZANU) och Zimbabwe African People's Union (ZAPU) liksom till Southwest African People's Organization (SWAPO) i Namibia.

Som framhölls av 1971 års riksdag (UU 1971:2) bedömer Kungl. Maj:t och biståndsmyndigheten inkomna ansökningar i enlighet med de av riksdagen uppdragna riktlinjerna för denna form av humanitärt bistånd och under hänsynstagande till de huvudprinciper som vägleder den svenska utrikespolitiken. För genomförande av de projekt som Sverige

sålunda kan stödja kommer, liksom hittills, medel att kunna påräknas inom anslagen till utvecklingsbistånd.

Givetvis måste de organisatoriska förutsättningarna för god användning av biståndet föreligga.

Utskottet har erfarit att FNLA, enligt de upplysningar som är tillgängliga för biståndsmyndigheterna, endast har begränsad verksamhet i Angola. Organisationens behov av förnödenheter för samhällsbyggnaden – sjukvård och undervisning o. d. – i befriade områden har bedömts som ringa. Organisationen framhåller att den representerar stora flyktinggrupper i Zaire. Dessa får emellertid del av svenskt stöd genom flyktingkommissariatet och UNDP, till vilket särskilda bidrag under en rad år lämnats för dessa ändamål.

Med hänvisning till vad som här anförts avstyrker utskottet motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga.

Motionerna 1972:80 och 1972:931 avser stöd till befrielse rörelser i *Indokina*. Som tidigare nämnts kan det svenska stödet till befolkningsgrupper i krigsdrabbade områden i Indokina förmedlas genom Röda korset och därmed jämförliga hjälporganisationer. De svenska insatserna i Sydvietnam har även berörts under punkt 3 ovan.

Om insatserna i Indokina framhöll utrikesministern i ett anförande den 11 mars 1972 följande:

Det *humanitära biståndet till FNL* har mött vissa problem. Det har tagit tid att bygga upp kanaler för större humanitära insatser. Förra året anslags 3 milj. kr. för leveranser till FNL. Sjukvårdsutrustning och mediciner skulle levereras genom Svenska Röda Korset. Hittills har ca 1/3 levererats. En ökning av utbetalningstakten kan emellertid förväntas.

Det *humanitära biståndet till befrielse rörelserna i Kambodja och Laos, FUNK och Pathet Lao* – inleddes förra året då 1,4 milj. kr. anslags. Dessa medel kanaliseras genom internationella Röda Korskommittén i Genève. Hittills har endast mycket små delar av anslaget kunnat utbetalas. Vi anser att en ökning av det humanitära biståndet till FUNK och Pathet Lao är motiverad.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t liksom hittills kommer att ägna stor uppmärksamhet åt den humanitära hjälpen till Indokinas folk. Det väsentliga syftet med motionerna 1972:80 och 1972:931 synes tillgodosett, varför de avstyrks.

I motionen 1972:934 hemställs bl. a. att den s. k. *flyktingberedningen* skall ges parlamentarisk representation. Liknande motionsyrkanden har avslagits av 1970 och 1971 års riksdagar. I beredningen för studiestöd och humanitärt bistånd till afrikanska flyktingar och nationella befrielse rörelser (flyktingberedningen) ingår representanter för olika organisationer och institutioner som har manifesterat intresse för och har erfarenheter av insatser på detta område. Utrikesutskottet framhöll i sitt utlåtande 1970:9 att beredningen fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Utskottet kan inte finna att några nya argument tillkommit som motiverar en utvidgning av flyktingberedningen och avstyrker därför motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 20 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående dels motionen 1972:57 i vad avser medelsanvisningen, dels motionen 1972:80.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:57 i vad avser villkoren för stöd till befrielseörelser,
2. att riksdagen avslår motionen 1972:931,
3. att riksdagen avslår motionen 1972:934 i vad avser stöd till motståndsrörelser i södra Afrika och flyktingberedningens sammansättning.

6. Forskningsfrågor

Propositionen (s. 20)

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 2 april 1971 tillkallade statsrådet Moberg den 17 maj 1971 sakkunniga med uppgift att utreda frågan om svensk u-landsforsknings inriktning och organisation. En central fråga för de sakkunniga blir att bedöma hur Sverige skall kunna främja det i FN:s utvecklingsstrategi uppställda målet att hjälpa u-länderna med att bygga ut egna forskningsinstitutioner. Detta skulle ha betydelse bl. a. för att förbättra möjligheterna för allt flera forskare från u-länderna att bedriva sin forskning i hemlandet. Följaktligen skall frågan studeras om forskningsinsatsernas fördelning mellan insatser ledda av forskare i Sverige och forskningsinsatser i u-länderna. De sakkunniga har enligt sina direktiv också att beakta frågan om att allmänt sett vidga forskningsintressena till att mer än hittills beakta u-ländernas behov.

Betoningen av de sociala faktorernas roll i utvecklingsprocessen och behovet av ökad kunskap om denna process är en annan utgångspunkt för arbetet. Detta skall utmynna i bedömningar av de särskilda förutsättningar som Sverige har för att göra väsentliga insatser för u-ländernas utveckling. De sakkunniga har slutligen att ta ställning till frågor om ansvarsfördelning och samordning mellan de olika organ som svarar för planering, finansiering och genomförande av sådan forskning.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:145 av herr Helén m. fl. (fp) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna att Sverige inom FN och andra internationella organ bör verka för att forskning initieras inom förslagsvis UNCTAD, FAO eller inom den av FAO, Världsbanken och UNDP skapade konsultativa gruppen för stöd till jordbruksforskning betr. ofarliga bekämpningsmedel speciellt lämpade för u-länderna (punkt d) samt att Sverige inom FN och andra internationella organ bör verka för att forskning rörande de miljöfördelar u-ländernas råvaror har i relation till syntetiska varor initieras (punkt e),

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att motion nr 294 måtte överlämnas till 1971 års utredning angående u-landsforskning för beaktande av vad som i densamma anförts angående u-landsforskningens inriktning och organisation (punkt 5),

dels motionen 1972:946 av herr Svensson i Kungälv m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder att alla de frågor som statsutskottet i sitt utlåtande nr 176 år 1969 berörde om u-landsforskningen upptas till behandling i den tillsatta u-landsforskningsutredningen.

Utskottet

Utskottet har erfarit att samtliga frågor som tas upp i förevarande motionsyrkanden är föremål för granskning i u-landsforskningsutredningen.

Frågan om ett eventuellt initiativ i FN eller andra internationella organ för att initiera viss forskning om bekämpningsmedel och om vissa råvaror får bedömas i ljuset av resultatet av u-landsforskningsutredningens arbete.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:145 i vad avser jordbruksforskning och forskning beträffande u-ländernas råvaror,
2. att riksdagen avslår motionen 1972:438 i vad avser u-landsforskning,
3. att riksdagen avslår motionen 1972:946.

7. Familjeplanering

Propositionen (s. 41–42, 50, 51)

Familjeplanering tillämpas numera av ett växande antal u-länder. FN står också oförhindrat att engagera sig på området och ges ökande resurser för sin verksamhet bl. a. från Sverige. Det direkta svenska familjeplaneringsbiståndet kan därmed koncentreras till ett mindre antal länder än tidigare, huvudsakligen programländerna, där en fördjupning och breddning av de svenska insatserna inom hälsovårdssektorn kan äga rum. Samtidigt anslår Sverige ökade resurser för den verksamhet som bedrivs av internationella organisationer på detta område samt för forskning.

För familjeplaneringsinsatser har under innevarande budgetår beräknats totalt ca 58 milj. kr., varav sammanlagt ca 40 milj. kr. för bidrag till internationella organisationers verksamhet. Motsvarande belopp för budgetåret 1972/73 beräknas av SIDA komma att uppgå till 75 resp. 46 milj. kr.

Ett betydande stöd lämnas till Världshälsorganisationen (WHO) för forskning och utbildning i fråga om den mänskliga

fortplantningen. Projektet, som anmäldes i prop. 1971:1 (bil. 5 s. 20), är delvis baserat vid Karolinska institutet i Stockholm och avser stöd till en forsknings- och försöksverksamhet för utveckling av bättre preventivmedel. Förutom vid Karolinska institutet skall verksamheten huvudsakligen bedrivas vid fyra forsknings- och utbildningscentra i olika delar av världen. Därutöver skall finansiella bidrag ges till annan forsknings- och utbildningsverksamhet med samma syfte.

För budgetåret 1971/72 har WHO-programmet kostnadsberäknats till 6,7 milj. dollar. Därav svarar Sverige för 3 milj. dollar. Återstoden tillskjuts av Canada, Danmark och Norge samt Ford-stiftelsen. För perioden 1972/73–1974/75 har Sveriges andel av kostnaderna beräknats till 14 milj. dollar, dvs. nära 69 milj. kr., varav ca 20 milj. kr. faller på budgetåret 1972/73.

Vid sidan av detta forskningsstöd avses under budgetåret 1972/73 större bidrag komma att lämnas till FN:s befolkningsfond (UNFPA) och till Internationella familjeplaneringsförbundet (IPPF). FN-fonden finansierar projekt som huvudsakligen utförs av FN:s fackorgan. Verksamheten bygger på frivilliga bidrag från såväl i- som u-länder. För år 1971 uppgick de sammanlagda bidragsutfästelserna till ca 25 milj. dollar. Sverige bidrog med 3 milj. dollar. Bl. a. mot bakgrund av fondens snabba expansion kommer dess verksamhet och administrationsformer nu att ses över för att säkra att medlen utnyttjas effektivt.

Sverige har sedan år 1958 lämnat bistånd till *Ceylons* familjeplaneringsprogram. Det löpande samarbetet äger rum under ett ramavtal som omfattar perioden 1970–1973.

Sverige slöt år 1967 ett avtal om familjeplaneringsbistånd med *Malaysia*. Under budgetåret 1971/72 beräknas ett bistånd om 1,3 milj. kr. för inköp av preventivmedel. För budgetåret 1972/73 beräknas 1,5 milj. kr. Efter tillkomsten av FN:s befolkningsfond (UNFPA) finner SIDA ett fortsatt bilateralt svenskt bistånd mindre motiverat och departementschefen förutser därför att detta kommer att avslutas i och med budgetåret 1972/73.

Sverige stöder *Sydkoreas* familjeplaneringsprogram dels genom leveranser av preventivpiller och viss annan utrustning, dels genom finansiering av ett familjeplaneringsinstitut. Förutom huvuddelen av institutets byggnadskostnader har Sverige åtagit sig att svara för ungefär hälften av dess driftkostnader t. o. m. budgetåret 1975/76. Leveranserna av preventivmedel och utrustning förutses vara avslutade i och med budgetåret 1973/74. SIDA räknar med att FN:s befolkningsfond därefter kommer att kunna svara för detta bistånd. För familjeplaneringsbiståndet i Sydkorea beräknar SIDA för innevarande budgetår totalt ca 3,8 milj. kr.

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen uttalar, att svenska bilaterala insatser på familjeplaneringsområdet inte omfattas av den koncentrationsprincip som gäller för övrigt bistånd utan skall kunna göras i varje u-land där det framstår som sakligt motiverat (punkt 14).

Utskottet

Enligt 1968 års långtidsplan för det svenska utvecklingsbiståndet gäller principen om biståndets länderkoncentration inte för insatser på familjeplaneringens område. Statsutskottet uttalade i sitt utlåtande 1968:128 att det är av särskild betydelse att biståndet på detta område inte är begränsat till vissa länder, i varje fall så länge något effektivt koordinerat och välutrustat internationellt biståndsprogram inte förverkligats. Riksdagen har upprepade gånger med tillfredsställelse noterat den starka satsning på familjeplanering som sker inom den svenska biståndsverksamheten.

SIDA:s petita för budgetåret 1972/73 innehåller följande om familjeplanering:

Under de senaste åren har internationella organisationer som IPPF och FN:s befolkningsfond liksom ett antal bilaterala biståndsgivare börjat lämna ett omfattande bistånd på familjeplaneringsområdet. Detta möjliggör en viss koncentration av de svenska insatserna till ett mindre antal mottagarländer än som måste förutses på den tid då Sverige hade en unik position som biståndsgivare. Det svenska intresset riktas gradvis i första hand mot länder, som synes vara väl ägnade att dra nytta av just svensk biståndserfarenhet samt länder där folkökningsproblemet tycks erbjuda särskilt intresse från erfarenhetssynpunkt eller vara särskilt allvarligt i universell bemärkelse. Detta kan föranleda SIDA att föreslå Kungl. Maj:t insatser i länder med vilka Sverige f. n. ej har något utvecklingssamarbete. En annan tendens är att söka en fastare anknytning mellan familjeplanering och hälsovård, som svar på mottagarländernas önskemål i detta avseende. Av de 130 milj. kr. som hittills överförts från Sverige i bistånd på familjeplaneringsområdet har knappt 3/4 gått direkt till mottagarländerna, medan återstoden givits via någon internationell organisation. Huvuddelen av det direkta biståndet har gått till de sex länderna Ceylon, Indien, Malaysia, Pakistan, Tunisien och Republiken Korea (i Korea har stödet till betydande del gällt ett institut med vissa internationella uppgifter). Program av en inte obetydlig storlek kan vidare komma att genomföras i Kenya och Demokratiska Republiken Vietnam. Det är att vänta att de nämnda länderna även i fortsättningen kommer att väga tyngst i biståndet genom SIDA, men en ökande del av hela programmet torde komma att gå genom internationella organisationer. Leveranser av materiel, såsom preventivmedel, klinikutrustning, tryckeriutrustning, fordon och audiovisuell materiel svarade under det senaste budgetåret för ungefär en tredjedel av utbetalningarna; återstoden gick till direkta penningbidrag, framför allt till internationella organisationer och till att täcka kostnaderna för ca 15 experter på fältet. I syfte att utveckla enklare och säkrare medel och metoder har SIDA bidragit till kontraceptiv forskning såväl i Sverige som i u-länder. För att samordna

den världsomfattande forskningen har SIDA också tagit initiativet till och bekostat en större kartläggning i WHO:s regi av den forskning som bedrivs i olika världsdelar på familjeplaneringsområdet. Även på det hittills försummade motivationsområdet avser SIDA att bidra till ökade forskningsinsatser. Dessa forskningsprogram väntas kräva betydande resurser under kommande år.

I propositionen uttalas att direkta familjeplaneringsinsatser även fortsättningsvis kan ske också utanför kretsen av programländer. Utskottet ansluter sig här till. Därvid, liksom i övrigt, är det väsentligt att beakta att familjeplaneringsinsatserna integreras i en allmän och social omvårdnadspolitik för folkets flertal.

Utskottet finner att det inte finns anledning för riksdagen att göra ett nytt uttalande om gällande principer för svenska insatser på familjeplaneringsområdet.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att, som framgår av statsverkspropositionen, en betydande ökning av anslagen till familjeplaneringsinsatser beräknas.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:934 i vad avser familjeplaneringsbistånd.

8. Miljövård

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts beträffande u-hjälpens miljövårdsaspekter (punkt 15).

Utskottet

Motionärerna anser bl. a. att Sverige bör understödja u-ländernas egna miljövårdsprogram. Vidare måste det vara en ambition att vi i vårt biståndarbete inte medverkar till en förstöring av den miljö, där programmen sätts in. Sverige bör bygga upp en beredskap för miljöinsatser även i länder som inte ingår i den egentliga gruppen av mottagarländer. Sverige bör utöva forskning kring u-ländernas miljöproblematik. Slutligen anser motionärerna att initiativ bör tas till en inventering av hotade miljöer.

De frågor som motionen tar upp beträffande miljöproblem i u-länderna torde komma att diskuteras vid FN-konferensen om den mänskliga miljön som kommer att äga rum i Stockholm i juni detta år. Sverige har aktivt deltagit i förberedelserna för denna konferens och har även förklarat sig berett att positivt överväga framställningar från u-länderna om bistånd för upprättande av rapporter om deras nationella miljöproblem. Sådant bistånd har lämnats i samarbete med FN.

Utskottet har inhämtat att miljövårdsaspekten bevakas av SIDA i samband med alla nya insatser — liksom åtskilliga äldre — och beaktas i de allmänna planeringsdiskussionerna med olika länder. Verket framhåller i sina petita att det står klart för allt flera regeringar, att den långt gångna miljöförstöring, som ägt rum i många u-länder som resultat av överbefolkning, överbetning av betesmarker, utarmning av matjordslagret samt långvarig skogsskövling, måste hejdas. Klimatiska förhållanden i tropikerna påskyndar och förvärrar förloppet på ett sätt som i olika avseenden gör problemet värre än det varit i de i tempererade zoner belägna industriländerna — och nya lösningar måste därför sökas i internationell samverkan. Det blir fråga om att hushålla med skog och annan vegetation, att planera för markutnyttjandet och vattenhushållningen och att gripa sig an med att i bokstavlig mening återerövra förlorad terräng genom skogsplantering, bevattning och jordförbättring. Ett flertal intressanta insatser på detta område — en del med betydande inslag av forskning — är under framväxt, enligt vad som framgår av SIDA:s petita.

Sveriges framtida roll i det internationella utvecklingssamarbetet på miljövårdsområdet torde få bedömas bl. a. i ljuset av FN-konferensens resultat.

Som framgår av avsnitt 6 här ovan behandlas frågor om forskning kring u-ländernas miljöproblematik av u-landsforskningsutredningen.

Syftet med motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, torde vara tillgodosett, varför motionen avstyrks.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:934 i vad avser u-hjälpens miljövårdsaspekter.

9. Varubistånd

Propositionen (s. 39)

Gåvobistånd i form av varor från Sverige, främst papper och konstgödsel, har sedan länge ingått i det svenska biståndsprogrammet. Under den senaste femårsperioden har det i genomsnitt uppgått till ca 25 milj. kr. per budgetår. Totalt har under perioden 1962/63—1970/71 levererats varor till ett värde av ca 185 milj. kr.

Varubiståndet har avsett högt prioriterade områden inom resp. mottagarlands utvecklingsplaner. Syftet har varit att det skall utgå under en period då landets egen produktionskapacitet är under utbyggnad och det alltså föreligger ett klart importbehov, som annars fått tillgodoses genom ianspråktagande av knappa valutor. På svensk sida har varubiståndet anpassats så att man i första hand utnyttjat ett temporärt överskott av kapacitet. Härigenom har biståndet inneburit en relativt sett mindre kännbar belastning på betalningsbalansen. Inköpen har som regel gjorts till världsmarknadspriser och befraktningen ordnats på fördelaktigaste sätt. Varubiståndet har visat sig administrativt mindre krävande än flertalet andra biståndsformer.

Genomfört efter dessa riktlinjer och väl samstämt med mottagarnas utvecklingsplanering bör varubistånd även fortsättningsvis kunna spela en viktig roll i stödet till programländerna. Departementschefen räknar därför med att ökade belopp kan komma att anslås för denna biståndsform. Att fastställa någon viss andel av det bilaterala biståndsanslaget för varubistånd synes dock inte ändamålsenligt och har heller inte föreslagits av SIDA. Varubiståndets omfattning i de olika samarbetsprogrammen och därmed i det totala biståndsprogrammet får bli resultatet av en sammanvägning av olika faktorer vid de individuella programmens utformning.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:943 av herr Regnéll m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om en utredning med uppgift att utarbeta sådana riktlinjer för u-landsbiståndet att en ökad andel av biståndet används till inköp av svenska varor utan att biståndets effektivitet eller värde för u-länderna minskar,

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställa att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna att det svenska biståndet vid arbetslöshet i Sverige temporärt skall kunna bindas för inköp av svenska varor när så kan ske utan nackdelar för mottagarlandet (punkt 6).

Utskottet

Omfattningen av svenska utvecklingsinsatser i form av varubistånd torde bli beroende av mottagarländernas behov och av den aktuella situationen inom svensk industri. Att fastställa någon viss andel för varubistånd inom det bilaterala biståndsanslaget synes inte ändamålsenligt, utan dess omfattning får bli resultatet av en sammanvägning av olika faktorer. Uppskattningsvis kan, enligt vad utskottet erfarit, varubiståndets omfattning inom de växande biståndsanslagen komma att under de närmaste budgetåren ligga mellan 75 och 100 milj. kr. per budgetår.

Det finns anledning tillse att varubiståndet inte skadar mottagarländernas inhemska industri eller leder till försening i uppbyggnaden av en sådan. Gävobistånd av varor från Sverige eller tillhandahållande av varor till världsmarknadpris för att tillgodose ett klart importbehov i mottagarländerna utgör inget avsteg från principen om det svenska biståndets obundenhet. Denna princip gäller krediter, och dess främsta syfte är att garantera att u-landets import skall kunna ske till bästa pris.

Varubistånd av den omfattning, som nu kan förutses, torde därmed få en fördelaktig effekt på sysselsättningen i Sverige, inte minst under lågkonjunkturer. Det bör nämligen vara möjligt att planera biståndet på sådant sätt att produktionen av varorna i största möjliga utsträckning förläggs till perioder av lågt kapacitetsutnyttjande inom berörda svenska

industrier. Ur mottagarländernas synvinkel är det angeläget med en långsiktighet i planeringen. Improviserade hänsynstaganden till sysselsättningsläget i Sverige torde därför knappast bli möjliga.

Syftet med motionerna 1972:943 och 1972:438, såvitt nu är i fråga, torde vara tillgodosett, varför motionerna avstyrks.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. avslår motionen 1972:438 i vad avser inköp av svenska varor,
2. avslår motionen 1972:943.

10. Kooperation

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:950 av herr Åsling (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att förutsättningarna resp. formerna för ett ökat svenskt bistånd på kooperationens område utreds.

Utskottet

Motionären framhåller bl. a. att huvudproblemet i det internationella biståndsarbetet t. ex. på jordbrukets område inte är att finna en ny teknik utan att få en redan känd teknik anpassad och tillämpad.

För detta måste ofta djupt inrotade vanor och beteenden påverkas samt nya sociala och ekonomiska institutioner byggas upp. Många av dessa problem kan enligt beprövade modeller lösas genom samverkan mellan bönder i kooperativa föreningar. Utvecklingen av kooperation ges också hög prioritet i de flesta u-länder. I det internationella biståndsarbetet har däremot kooperativ utveckling hittills haft en förhållandevis underordnad betydelse vid sidan av mer tekniskt inriktade projekt. Lantbrukskooperation i Skandinavien har vissa särdrag som bidragit till att den växt sig starkare här än i många andra länder. Det är önskvärt att det kooperativa utvecklingsbiståndet i framtiden ges en mer framskjuten ställning. Frågan om hur man för en ökad biståndsinsats på detta område bäst mobiliserar den rika fond av erfarenheter som onekligen finns inom de kooperativa organisationerna i vårt land bör utredas, anser motionären.

Utskottet delar uppfattningen att det är önskvärt att tillvarata de möjligheter som Sverige har för att tillgodose mottagarländernas önskemål om bistånd på kooperationens område.

Utskottet har erfarit att de länder som Sverige samarbetar med i ökad utsträckning anlägger en positiv syn på kooperationen. En utvecklingskredit på 18 milj. kr. till Tanzania för spannmålslagring kommer avsevärt att underlätta den kooperativa marknadsföringen av spannmål. Delar av krediten får disponeras direkt av primärföreningar för lokala lagerhus. En

silokredit till Indien på 60 milj. kr. har mindre direkt kooperativ anknytning men kan ändå väntas underlätta Kooperationens marknadsföring. I Zambia har fredskårister länge arbetat som instruktörer inom jordbrukskooperationen.

Ujamaa-byarna i Tanzania är en form av produktionskooperativ. Vattenkrediterna till Tanzania gynnar utvecklingen av dessa. Planerat stöd till regionala utvecklingsfonder i Tanzania och direkt till jordbrukskreditgivning kommer till stor del att i slutledet utnyttjas av kooperativa sammanslutningar och deras enskilda medlemmar. Framtida insatser för utveckling av småindustri kan också komma att få kooperativa inslag.

Stöd till mottagarländernas kooperativa rörelser kan således lämnas i olika former. I motionen refereras till utbildnings- och organisationshjälp. Det nordiska biståndet till Kooperationen i Kenya och Tanzania tillhör denna kategori, liksom ett ekonomiskt bidrag till ett kooperativt utbildningscentrum, som nu byggs i Botswana.

Nya utbildningsinsatser i Ceylon, Indien och Zambia planeras för närvarande. I planering och förvaltning av dessa insatser förekommer ett intimt samarbete mellan kooperatörer i Sverige och SIDA. Insatsen i Zambia skall inledningsvis ha till syfte att möjliggöra utarbetandet av en kooperativ utvecklingsplan i anslutning till den nya femårsplanen.

Utskottet finner att de strävanden som motionen vill främja i stor och växande utsträckning redan beaktas i det svenska biståndsprogrammet. Samtidigt delar utskottet motionens uppfattning att man bör utreda frågan hur den rika fond av erfarenheter som finns inom de svenska kooperativa organisationerna bäst skall kunna mobiliseras för ökade biståndsinsatser.

Utskottet erinrar om att, som framgår av avsnitt 2 här ovan, en utredning kommer att tillsättas för att undersöka frågan om det svenska utvecklingssamarbetets utformning på längre sikt.

Syftet med motionen 1972:950 torde således vara tillgodosett.

Utskottet hemställer

att riksdagen anser motionen 1972:950 besvarad med vad utskottet anfört.

11. Etniska och kulturella minoriteter

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:942 av herr Olsson i Kil m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att SIDA inom det humanitära u-landsbiståndets ram ges möjlighet att stödja projekt med syfte att nå en lösning av problemet med samexistens med etniska och kulturella minoriteter i länder som så önskar samt att riksdagen beslutar att det i motionen beskrivna Colombia-projektet tas upp till förnyad prövning.

Utskottet

Frågan om etniska minoriteter står på arbetsprogrammet för FN:s sociala kommission. I ett uttalande den 9 mars 1971 framhöll utrikesministern att han hoppades på en allmän förståelse för angelägenheten av att FN tar itu med detta problem och erinrade om att Sverige två gånger försökt att få till stånd en utredning av den s. k. indianfrågan i sociala kommissionen.

Frågan om möjligheten att göra en insats för sydamerikanska indianer undersöks även inom Internationella röda korsets ram.

Riktlinjerna för svenskt utvecklingsbistånd hindrar inte biståndsmyndigheten från att pröva möjligheten att stödja projekt som avser främjande av etniska minoriteters sociala och ekonomiska utveckling eller humanitära hjälpaktioner till förmån för sådana minoriteter. Förutsättningen är emellertid att regeringen i vederbörande mottagarland är aktivt intresserad av projektet i fråga och att den gjort en hänvändelse som aktualiserar svenskt bistånd.

Det ärende som är utgångspunkt för resonemanget i motionen 1972:942 avser stöd till ett av en privat internationell arbetsgrupp utarbetat projekt för Colombia. Projektet innefattar huvudsakligen åtgärder med anknytning till bevarandet av en minoritetskultur. Enligt vad utskottet erfarit har Sverige inte erhållit någon framställning om bistånd från nämnda lands regering.

Av de skäl som här utvecklats avstyrker utskottet motionen och hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:942.

12. Transportfrågor

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:940 av herr Krönmark m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att SIDA får i uppdrag att undersöka möjligheterna till en permanent utbildningsverksamhet inom landet för tekniker på transportområdet från u-länder.

Utskottet

Utskottet delar motionärernas uppfattning om den betydelse som transport- och kommunikationsfrågor har för den materiella utvecklingen i u-länderna.

Sektorvalet för det svenska biståndet styrs i första hand av de behov och de prioriteringar som mottagarländerna redovisar. Möjligheterna att tillgodose deras önskemål påverkas givetvis av det kunnande som från svensk sida kan erbjudas på olika områden. Samfärdsel ägnas redan stor uppmärksamhet i det svenska utvecklingsbiståndet. Som redovisas i statsverkspropositionen avsåg 6,4 % eller 24 milj. kr. av utbetalningarna

av bilateralt bistånd under budgetåret 1970/71 samfärdsel. Pågående och planerade yrkesutbildningsinsatser liksom personalbistånd kan också nämnas i detta sammanhang.

I motionen 1972:940 föreslås bl. a. att ett internationellt centrum för transportfrågor skall upprättas i Sverige. Önskemål om ett dylikt centrum i Sverige eller i annat land har enligt vad utskottet erfarit inte framförts från u-landshåll. Med hänvisning till vad som nu sagts avstyrks motionen 1972:940.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:940.

13. Villkor för finansiellt bistånd

Propositionen (s. 39–41)

U-ländernas ökade skuldbörda innebär i många fall ett reellt hot mot dessa länders ekonomiska oberoende. Under senare tid har i ökad utsträckning skuldkriser inträffat med åtföljande krav på omförhandlingar av återbetalningsskyldigheten, s. k. skuldkonsolideringar.

Den del av det svenska biståndet som utgår i form av bilaterala krediter lämnas på för mottagarländerna gynnsamma villkor. Ursprungligen gällde s. k. normalvillkor, dvs. 20 års amorteringstid, varav de första fem amorteringsfria, samt 2 % ränta. Riksdagen medgav år 1967 dels en förlängning av såväl kredittiden som den amorteringsfria perioden med fem år, dels användningen av s. k. IDA-villkor (50-års amorteringstid, varav de tio första åren amorteringsfria, samt 3/4 % administrationsavgift). IDA-villkoren tillämpades tidigare endast vid samfinansiering med Världsbanken/IDA men har på senare år kommit till användning i allt större utsträckning. De svenska krediternas obundenhet när det gäller upphandling ger också låntagaren ett väsentligt bättre utbyte än bunden finansiering. Några återbetalningar under svenska krediter har på grund av den inledande amorteringsfria perioden ännu inte ägt rum; räntor och avgifter uppgick budgetåret 1970/71 till knappt fem milj. kr.

Det finns behov av att vidta åtgärder för att underlätta svenskt deltagande i de skuldkonsolideringar som i framtiden kan bli allt vanligare. Riksdagen medgav år 1968 att betalningsanstånd medges för de svenska utvecklingskrediterna i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner (SU 1968:128, rskr 302). I propositionen förordas att det åt Kungl. Maj:t givna bemyndigandet utvidgas så att det i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner blir möjligt att medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbeloppet, förlängning av den amorteringsfria perioden samt, för 25-åriga krediter, förlängning av löptiden.

Starka skäl talar för en hög gåvoandel i samarbetsprogrammen för flertalet av mottagarländerna för det svenska biståndet. IDA-villkor bör i ökad omfattning kunna tillämpas för krediterna.

I syfte att kunna åstadkomma större likformighet mellan gåvo- resp. kreditfinansierade insatser torde en översyn böra ske av de regler som nu

gäller för upphandling, medelsöverföring till mottagaren m. m.

Flertalet av de projekt och program som erbjuder sig till finansiering i mottagarländerna kräver fem till sex år för att slutföras. Enligt nuvarande system för svenska kreditåtaganden får dessa avse belopp om tre och en halv gånger det löpande budgetårets anslag för kreditverksamhet jämte eventuell oin-tecknad reservation. Dessa åtaganden får periodiseras över högst fyra budgetår inklusive det år under vilket avtal ingås. Systemet har lett till att betydande reservationer samlats under anslaget. För att möjliggöra ett snabbare nyttiggörande av de anvisade resurserna förordas i propositionen att kreditåtagandena får gälla över fem framförliggande budgetår samt att de samlade åtagandena — förutom ingående oin-tecknad reservation — får uppgå till högst fyra gånger anslaget för det löpande budgetåret. Dessa principer bör gälla såväl gåvor som krediter.

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen, utöver regeringens förslag om amorteringseftergift m. m. i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner, bemyndigar Kungl. Maj:t att ingå avtal om helt räntefria utvecklingskrediter samt att efter prövning helt eller delvis avskriva amorteringarna på utvecklingslån (punkt 6).

Utskottet

Motionärerna anser att statsverkspropositionens förslag om att man skall kunna medge mildrade villkor för svenska utvecklingskrediter i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner inte är tillfyllest. De ansluter sig i stället till förslaget i SIDA:s petita om att avtal skall kunna ingås om helt räntefria krediter samt att amorteringarna på utvecklingslån i vissa fall skall helt eller delvis kunna avskrivas. Motionärerna anser också att Sverige bör sträva efter att åstadkomma en omfördelning till förmån för mera gåvobistånd och att Sverige genom sitt exempel skulle kunna påverka andra biståndsgivare.

I statsverkspropositionen redogörs för de allvarliga konsekvenser som u-ländernas kraftigt ökade skuldbörda har fått för deras utvecklingsansträngningar. Motionärernas synpunkter beträffande de åtgärder som Sverige kan och bör vidtaga som bidrag till en förbättring av situationen synes väl stämma överens med de förslag som framläggs i propositionen beträffande ändrade villkor för de svenska biståndskrediterna. Utskottet har erfarit att frågan om helt räntefria utvecklingskrediter och om avskrivning helt eller delvis av amorteringarna på utvecklingslån är föremål för utredning inom Kungl. Maj:ts kansli.

Syftet med motionen 1972:934 synes i huvudsak vara tillgodosett, varför motionen avstyrks.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:934 i vad avser villkor för svenska utvecklingskrediter.

14. Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet

Propositionen (s. 53–54)

SIDA beräknar ett ökat medelsutrymme för bidrag till enskilda organisationers humanitära och utvecklingsfrämjande verksamhet, främst på utbildningens och den förebyggande hälsovårdens områden. De enskilda organisationernas verksamhet utgör ofta ett värdefullt komplement till det offentliga utvecklingssamarbetet. SIDA förutser utbetalningar till de enskilda organisationernas verksamhet om ca 12 milj. kr. för budgetåret 1972/73, vilket innebär mer än en fördubbling jämfört med budgetåret 1970/71.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:319 av herr Nilsson i Agnäs m. fl. (m, c, fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om åtgärder för att stödja de frivilliga hjälporganisationernas information genom att för bibliotek inköpa deras litteratur,

dels motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) i vad avser hemställan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 milj. kr. skall utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete (punkt 7),

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen beslutar ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförs i motionen beträffande stöd till de ideella organisationernas biståndsverksamhet (punkt 19).

Utskottet

De belopp som enligt statsverkspropositionen beräknas utgå till de enskilda organisationerna avser deras mera reguljära verksamhet främst för undervisning, hälsovård och sjukvård samt annan humanitär verksamhet. Under senare år har bidrag även utgått till utsändande av s. k. volontärer för u-landsarbete. SIDA finansierar för närvarande ungefär 170 volontärer. Till de belopp som beräknats i propositionen kommer ytterligare bidrag t. ex. avseende organisationernas insatser i katastrofsammanhang. Enbart under innevarande budgetår har de enskilda organisationerna erhållit över 12 milj. kr. för insatser för offren från Östpakistan. Ytterligare bidrag för insatser i Bangladesh kan bli aktuella inom en snar framtid.

I motionen 1972:319 föreslås att de frivilliga hjälporganisationerna skall erhålla stöd genom att staten bekostar biblioteksinköp av deras publikationer.

Utskottet erinrar om att ifrågavarande organisationer kan ansöka om stöd till sina utvecklingsprojekt och till sin informationsverksamhet om u-landsfrågor. Frivilligorganisationernas allmänna publikationsverksamhet

berörs däremot inte av anslagen för svenskt utvecklingssamarbete. Utskottet avstyrker därför motionen 1972:319.

I motionen 1972:438 föreslås att en minimiram skall fastställas för anslagen till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete.

Utskottet noterar att ifrågavarande anslag ökat kraftigt under senare år. Totalbeloppet för det statliga stödet är beroende av de ansökningar som inkommer och som biståndsmyndigheten kan bifalla i enlighet med gällande riktlinjer.

Höga krav ställs på planering och organisation vid genomförandet av de insatser för vilka bidrag utgår. Projekt som stöds måste harmonisera med mottagarlandets allmänna utvecklingssträvanden och med den konkreta utvecklingsplaneringen inom sektorn i fråga i mottagarlandet.

1971 års riksdag (UU 1971:2) fann det inte ändamålsenligt att riksdagen fastställer en minimiram för de statliga bidragen. Inga nya argument har sedan dess framförts till stöd för förslaget. Utskottet avstyrker därför motionen 1972:438.

Även i motionen 1972:934 förordas ökat stöd till de ideella organisationernas biståndsverksamhet. Motionärerna anser att väl-motiverade bidragsansökningar inte bör avslås på grund av för liten anslagsram.

Utskottet har erfarit att möjligheter finns att inom gällande anslag tillmötesgå organisationernas bidragsansökningar med beaktande av de grundläggande kriterier som gäller för det statliga stödet.

I motionen förordas vidare att bidrag bör kunna ges även för insatser i andra u-länder än dem som får huvuddelen av det svenska biståndet.

Utskottet erinrar om att betydande bidrag redan nu utgår till enskilda organisationers projekt i sådana länder. Regeln är att SIDA främst stöder verksamhet i länder där Sverige är engagerat genom större bistånds-insatser eller i övrigt har goda möjligheter att följa de enskilda organisationernas utvecklingsarbete.

I motionen föreslås vidare att en förlängning av kontraktstiden för volontärer bör ske från tre till fyra år eller för en viss tjänst upp till sex år, där det framstår som sakligt motiverat.

Utskottet anser att det inte bör finnas hinder för SIDA att i enskilda fall pröva möjligheten av en sådan förlängning.

I fråga om motionens förslag att igångsättningsbidrag för nya projekt bör ingå som ett normalt inslag i bidragssystemet vill utskottet erinra om att en begränsning av statens medverkan ligger i att bidragen skall avse stöd till en verksamhet som bygger på frivilliga privata initiativ. Organisationen i fråga förutsätts därför själv påtagligt bidra till kostnaderna för insatsen. Bidrag ges i första hand till byggkostnader och utrustning. Driftsbidrag kan enligt numera tillämpade regler utgå under en begränsad tid för att täcka organisationens ökade omkostnader i samband med utvidgning av en insats eller igångsättandet av en ny.

Utskottet finner att syftet med motionen 1972:934 torde vara i huvudsak tillgodosett.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 20 (Bilateralt utvecklingssamarbete) till hemställan angående motionen 1972:438 i vad avser beräkning av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:319,
2. att riksdagen i vad avser stöd till de ideella organisationernas biståndsverksamhet anser motionen 1972:934 besvarad med vad utskottet anfört.

15. Sveriges deltagande i utvecklingssamarbetet inom ramen för internationella utvecklingsfonden (IDA)

Propositionen (s. 27–28)

Världsbanksgruppen, vari ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC), svarade under verksamhetsåret 1970/71 för en utlåning om sammanlagt ca 12,7 miljarder kr. Dessa organisationer är därmed den största källan för obunden internationell kreditgivning till u-länderna.

I vad avser världsbanksgruppen kanaliseras svenska biståndsmedel uteslutande genom IDA. IDA:s medel tillhandahålls genom bidrag från i första hand de industrialiserade medlemsländerna, de s. k. Part I-länderna. IDA:s långivning är koncentrerad till de fattigaste länderna och avser i första hand infrastrukturella investeringar. En växande del av utlåningen avser socialt betydelsefulla projekt inom t. ex. utbildning, landsbygdsutveckling och urbanisering. IDA:s utlåning sker på synnerligen mjuka villkor – lånen har en löptid på 50 år, varav 10 år är amorteringsfria, och löper utan ränta men med en administrationsavgift på 3/4 %.

Världsbanksgruppens centrala roll på det multilaterala biståndspolitiska fältet motiverar att dess åtgärder följs särskilt noggrant. Inom IDA:s styrelse har från svensk sida eftersträvat att verksamheten, i enlighet med FN:s utvecklingsstrategi, i ökad utsträckning skall präglas av en vidare syn på utvecklingsproblemen samt att organisationen skall basera sin verksamhet på de läntagande ländernas egna ekonomiska och utvecklingspolitiska målsättningar och prioriteringar. Från svensk sida eftersträvas vidare att röstfördelningen inom IDA skall förändras till u-ländernas förmån. IDA:s karaktär av internationellt samarbetsorgan skulle härigenom stärkas. Detta önskemål har ännu ej vunnit tillräcklig anslutning i IDA:s styrelse. Frågan kommer dock att resas på nytt vid nästa påfyllnadsförhandling.

De latinamerikanska staterna har riktat kritik mot världsbanksgruppens restriktiva lånepolitik visavi länder som genomför nationalisering av utländska företag. Sverige har aktualiserat denna fråga i IDA och begärt att organisationens regler i detta hänseende skall tas upp till diskussion. Det borde inte finnas anledning för IDA, vars verksamhet

baseras på statliga bidrag, att göra sin kreditgivning avhängig av ersättningar för nationaliserad egendom till privata företag i enskilda i-länder. Denna fråga, som kan väntas växa i betydelse under de kommande åren, bör föras vidare i samråd med u-länderna.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:436 av herr Björck i Nässjö (m) vari hemställs *att* riksdagen uttalar att rimlig ersättning skall ges vid nationalisering av utländsk egendom samt *att* Kungl. Maj:t ges i uppdrag att inom FN:s ram verka för att ett skiljedomsinstitut på detta område inrättas och att klara regler på området skapas (tredje och fjärde att-satserna),

dels motionen 1972:936 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs *att* riksdagen hos regeringen hemställer om att Sverige frånsäger sig alla åtaganden – inklusive medlemskap – i Världsbanken, IDA och IFC då dessa utgör verksamma redskap åt de imperialistiska stormakterna, samt *att* riksdagen avslår förslaget i prop. 1972:1 Bilaga 5 om bidrag till IDA med 177,7 milj. kr.

Utskottet

Motionen 1972:436 anknyter till uttalandet i propositionen att det inte borde finnas anledning för IDA att göra sin kreditgivning avhängig av ersättningar för nationaliserad egendom till privata företag i enskilda länder.

Svenska officiella ställningstaganden till frågor om ersättning för nationaliserad egendom aktualiseras när företag som inte på normal väg kunnat få ersättning för nationaliserad egendom begär att ärendet skall tas upp genom förhandlingar på det mellanstatliga planet. I sådana förhandlingar eftersträvar Sverige överenskommelser om rimlig ersättning. Frågan om principerna för ersättning för nationaliserad egendom har varit föremål för allmänna diskussioner i FN. Bl. a. behandlas denna fråga i en resolution som generalförsamlingen antog 1962 i ärendet "suveränitet över naturresurser". Sverige röstade liksom den stora majoriteten av medlemsstaterna för denna resolution. Däri sägs, på tal om nationalisering av utländsk egendom, att ägaren skall erhålla lämplig ersättning enligt gällande regler i den stat som vidtagit åtgärden samt i överensstämmelse med den internationella rätten. Då ersättningsfrågan ger upphov till tvist skall nationell jurisdiktion först utnyttjas. Efter överenskommelse mellan suveräna stater och andra berörda parter bör tvisten emellertid biläggas genom skiljedomsförfarande eller avgörande av internationell domstol.

Det finns olika system för internationella skiljedomsförfaranden som kan användas för tvister om nationaliserad egendom. Här kan t.ex.

hänvisas till 1965 års konvention om biläggande av investeringstvister. Denna konvention syftar till att stärka det ömsesidiga förtroendet mellan investerare och värdland. Genom konventionen har upprättats ett särskilt internationellt centralorgan för biläggande av investeringstvister vars uppgift är att administrera förliknings- och skiljedomsverksamhet.

Enligt den uppfattning som Sverige hävdar bör tvister om investeringar tas upp i den ordning som i internationella överenskommelser anvisas för detta ändamål, t. ex. genom begagnande av nyssnämnda centralorgan för biläggande av investeringstvister, och inte i de multilaterala biståndsorganisationerna. Utskottet ansluter sig till statsverkspropositionens uttalande att det inte borde finnas anledning för IDA att göra sin kreditgivning avhängig av ersättningar för nationaliserad egendom. Med hänvisning till det som här anförts avstyrker utskottet motionen 1972:436.

I motionen 1972:936 hemställs att Sverige fransäger sig alla åtaganden, inklusive medlemskap, i Världsbanken, IDA och IFC då dessa utgör verk samma redskap åt de imperialistiska stormakterna. Motionärerna avstyrker statsverkspropositionens förslag om anslag till IDA. Motionärerna hävdar att IDA som en del av världsbanksgruppen arbetar för marknadsekonomin och den privata sektorn i u-länderna samt att det avgörande inflytandet utövas av USA.

Som framhålls i statsverkspropositionen är IDA:s långivning koncentrerad till de fattigaste länderna och avser i första hand infrastrukturella investeringar. En växande del av utlåningen gäller socialt betydelsefulla projekt, t. ex. utbildning, landsbygdsutveckling och urbanisering.

En ingående redogörelse för världsbanksgruppens verksamhet har lämnats i utrikesutskottets betänkande 1971:15. Därav framgår bl. a. att u-länderna i det s. k. Lima-programmet har hemställt att en större del av biståndsflödet bör kanaliseras via de multilaterala organen och att den tredje påfyllnaden av IDA:s resurser snarast bör genomföras. U-länderna har vidare framhållit att i princip alla offentliga biståndslån bör ges på IDA-villkor.

Utskottet erinrar om att IDA:s verksamhet är beroende av mottagarländernas önskemål samt av de beslut som fattas av styrelsen. Sverige eftersträvar, som redovisas i statsverkspropositionen, ökat inflytande för u-länderna i styrelsen.

Med hänvisning till vad som anförts i propositionen och i utrikesutskottets av riksdagen godkända betänkande 1971:15 avstyrker utskottet motionen 1972:936.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkt 19 (Bidrag till internationella biståndsprogram) till hemställan angående motionen 1972:936, i vad avser bidrag till IDA.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande frågan om ersättning för nationaliserad egendom och om ett skiljedomsinstitut avslår motionen 1972:436,
2. att riksdagen avslår motionen 1972:936, i vad avser Sveriges åtaganden i Världsbanksgruppen.

16. Inför den tredje världshandelskonferensen (UNCTAD III)

Propositionen (bilaga 12 s. 7, bilaga 5 s. 15, 17)

UNCTAD:s arbete på handels- och utvecklingsområdet har under det gångna året främst ägnats åt förberedelserna för den tredje världshandelskonferensen, vilken kommer att äga rum i Santiago de Chile under april-maj 1972. UNCTAD:s styrelse antog i september 1971 en omfattande dagordning för konferensen. En särskild arbetsgrupp med deltagande från närmast berörda departement och myndigheter samordnar sedan våren 1971 förberedelsearbetet på svensk sida. Liksom vid tidigare konferenser äger också samråd rum mellan de nordiska länderna och inom OECD.

U-länderna har vid en konferens i Lima i Peru i november 1971 antagit ett gemensamt program, i vilket uppställts en rad konkreta krav inför UNCTAD III. I programmet konstateras att u-ländernas uthyte av det internationella samarbetet under senare år försämrats successivt.

Flera av de konkreta förslagen på det finansiella området i Lima-programmet ligger nära den inställning Sverige redovisat.

Motionen

Utskottet har i detta sammanhang behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställa att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att Sverige vid UNCTAD III bör stödja krav på särskilda åtgärder för de fattigaste u-länderna (punkt 7).

Utskottet

I motionen 1972:934 erinras bl. a. om att u-länderna i det s. k. Lima-programmet har fört fram en rad långtgående förslag till förmån för de minst utvecklade länderna. Motionärerna anser det väsentligt att Sverige via UNCTAD-konferensen aktivt stöder förslaget till särskilda åtgärder för de fattigaste u-länderna.

I motionen framhålls vidare, på tal om svenska insatser för u-ländernas industrialisering, att Sverige skall tillvarata alla möjligheter att vid UNCTAD III verka för en uppluckring av i-ländernas allmänna protektionistiska inställning i fråga om import från u-länderna. Vidare bör strävandena att åstadkomma ett system med supplementär finansiering fullföljas. Svenska insatser, både multilaterala och bilaterala, i fråga om bistånd till u-länderna med internationell marknadsföring bör starkt utvidgas.

I en redogörelse som utgivits av handelsdepartementet inför UNCTAD III sägs följande beträffande den svenska inställningen till de minst utvecklade ländernas problem:

På biståndsområdet har från svensk sida sedan länge lämnats särskilt omfattande stöd, såväl bilateralt som multilateralt, till de fattigaste länderna. Fattigdomskriteriet är en — men inte den enda — av de

väsentliga utgångspunkterna för det svenska utvecklingssamarbetet. De minst utvecklade ländernas andel av det svenska bilaterala biståndet är ovanligt stor. Av länderna i 25-statsgruppen erhåller bl. a. Botswana, Etiopien och Tanzania svenskt bilateralt bistånd. Av utbetalningarna under budgetåret 1970/71 erhöll dessa tre länder ca 22 % av det totala svenska bilaterala biståndet. Som jämförelse kan nämnas att under 1967–69 i genomsnitt endast ca 6 % av i-ländernas totala bilaterala bistånd kanaliserades till de minst utvecklade. Härtill kommer att villkoren för det svenska biståndet är mycket mjuka och redan fyller de krav som vid konferensen förväntas ställas på givarländerna.

På det multilaterala fältet ger Sverige traditionellt avsevärt stöd till IDA – vars verksamhet ju är inriktad på de fattigare u-länderna – och till UNDP i dess egenskap av det centrala organet för tekniskt bistånd. I UNDP har alltsedan organisationen upprättades från svensk sida framförts uppfattningen att en större andel av resurserna bör gå till de minst utvecklade. Vid UNDP:s styrelsemöte i januari i år yrkade vi ånyo på en omfördelning av resurserna och framförde konkreta förslag till hur ökade medel omedelbart skulle kunna lösgras för dessa länders behov. Beslut i frågan uppsköts emellertid till efter UNCTAD-konferensen.

På kort sikt är det inte lätt att med handelspolitiska medel förbättra de minst utvecklade u-ländernas situation, bl. a. på grund av deras ringa utrikeshandel och beroende av en eller ett fåtal råvaror eller jordbruksprodukter. På råvarusidan bör emellertid ytterligare åtgärder kunna vidtas, bl. a. marknadsarrangemang men särskilt i fråga om diversifiering av råvarusektorn. Även exportfrämjande verksamhet och regionalt handelssamarbete kan förbättra dessa länders exportsituation.

Sverige intar således en mycket positiv hållning till strävandena att förbättra de sämst ställda u-ländernas situation. Vi kommer också att vid UNCTAD III arbeta aktivt i detta syfte. Bland de förslag som kan väntas bli ingående diskuterade är Lima-programmets önskemål om ökat resursflöde till dessa länder genom en särskild fond. Förslaget studeras ingående på svensk sida. Flera konstruktioner är tänkbara. För en mera definitiv bedömning måste generalsekreterarens aktionsprogram avvaktas. När det gäller tekniskt bistånd – vilket utgör grundvalen för utvecklingsansträngningarna – finns det dock mycket som talar för att ökade resurser till de minst utvecklade även fortsättningsvis kanaliseras genom UNDP, som har möjlighet till erforderlig överblick och samordning.

I ett inlägg i interpellationsdebatten om UNCTAD den 7 april 1972 bekräftade handelsministern att frågan om de minst utvecklade ländernas problem kommer att för svenskt vidkommande ges högsta prioritet vid konferensen.

Beträffande möjligheterna för Sverige att verka för en allmän uppluckring av i-ländernas protektionistiska inställning vill utskottet hänvisa till att handelsministern i nämnda interpellationsdebatt förklarade att Sverige kommer att delta i konferensen i "den bestämda avsikten att på vissa områden försöka påverka utvecklingen, få industriländerna – åtminstone några av dem – att göra vissa positionsförflyttningar och själva markera positionsframflyttningar".

Beträffande frågan om supplementär finansiering anfördes följande i handelsdepartementets ovannämnda sammanställning:

I Lima-programmet kräver u-länderna åter att ett system för supplementär finansiering skapas och att ett tidsschema utarbetas.

Vid UNCTAD III kommer man från svensk sida att stödja tanken på supplementär finansiering. Det bl. a. av Världsbanken framförda argumentet att i-länderna inte är villiga att ställa resurser till förfogande för detta system bör inte godtas så länge de flesta i-länder har en lång väg kvar till det internationella biståndsmålet. Om u-länderna dessutom avser prioritera detta system bör i-länderna vara beredda att även inom en given biståndsvolym anslå medel för detta ändamål.

Av SIDA:s petita framgår att anslagen för exportfrämjande bistånd växer kraftigt. Utgifterna för 1972/73 beräknas till 8,3 milj. kr., dvs. mer än två gånger det belopp som utbetalades under det senaste budgetåret. I handelsdepartementets sammanställning ges följande redogörelse för det svenska biståndet på detta område:

Sverige började 1967 finansiera export promotion-bistånd genom ITC. Från den relativt blygsamma nivån av ca 300 000 kr. under budgetåret 1967/68 har detta bistånd ökat kraftigt och kommer under nästa budgetår att uppgå till omkring 10 miljoner kr. Denna kraftiga satsning har gjort Sverige till ITC:s största enskilda bidragsgivare.

Medan det svenska export promotion-biståndet ursprungligen omfattade ett antal punktinsatser ligger tyngdpunkten numera på s. k. paketprogram avpassade efter enskilda u-länders behov. Dessa omfattar ett antal komponenter såsom utbildning, marknadsstudier, experthjälp med exportplanering, rådgivning i olika marknadsföringsfrågor och uppbyggnad av institutionella exportorgan. Sådana paketprogram finns f. n. i Tanzania, Uganda, Afghanistan, Ceylon och Cuba.

Som exempel på åtgärder som kan underlätta u-ländernas exportansträngningar på den svenska marknaden kan nämnas dels en studie av den nordiska marknaden avseende vissa produkter av exportintresse för u-länderna som gjorts av ITC, dels teknisk och finansiell hjälp till vissa u-länders deltagande i Svenska Mässan och S:t Eriks-Mässan.

Utskottet finner det naturligt att denna verksamhet liksom tidigare bedrivs i nära samarbete med svenskt näringsliv.

Syftet med motionen 1972:934 torde i huvudsak vara tillgodosett.

Motionens yrkande avseende insatser till förmån för u-ländernas industrialisering har behandlats i avsnittet 4 här ovan.

Utskottet hemställer

att riksdagen beträffande Sveriges ställningstagande vid UNCTAD III till särskilda åtgärder för de fattigaste u-länderna anser motionen 1972:934 besvarad med vad utskottet anfört.

17. Informationen i Sverige om u-landsproblemen

Propositionen (s. 57–58)

Den av SIDA framlagda informationsplanen ligger till stor del i linje med de tidigare av riksdag och regering angivna riktlinjerna för vidgad information kring u-ländernas problem. I propositionen understryks vikten av att verksamheten ges en u-landscentrerad inriktning. Informationen kring svenska biståndsinsatser bör sätta dessa i sammanhang med

de avgörande utvecklingsansträngningar som görs av u-länderna själva. SIDA:s informationsplan utgår ifrån ett kraftigt utvidgat samarbete med de politiskt och fackligt förankrade studieförbunden. Propositionen utgår från att dessa organisationer tillförsäkras stor självständighet vid användningen av tilldelade medel. Det är väsentligt att samarbetet med folkrörelseorganisationerna leder till en fastare förankring av utvecklings-samarbetets principer hos allmänheten.

Mot bakgrund av vad som tidigare sagts föreslås en kraftigt ökad medelsanvisning för bidrag till enskilda organisationer. För budgetåret 1972/73 beräknas sålunda för dessa bidrag ett belopp om 1,9 milj. kr., vilket innebär närmare en tredubbling av bidragen jämfört med innevarande budgetår. För informationsverksamheten som helhet beräknas ett medelsbehov för budgetåret 1972/73 om 4,5 milj. kr., vilket innebär en ökning med 1,5 milj. kr. jämfört med innevarande budgetårs anslag.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bilaga 5, punkten C 3, Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet måtte bevilja ett med 2 250 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 18 500 000, varav 6 500 000 skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet (punkt 20),

dels motionen 1972:948 av herr Werner i Malmö m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder att vad som i motionen anförts angående fördelningen av anslaget *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* beaktas.

Utskottet

I motionen 1972:934 hävdas att den nedskärning som Kungl. Maj:t gjort av det av SIDA begärda anslaget för informationsverksamhet kommer att medföra att bidragen till folkrörelserna väsentligt beskärs. I motionen förordas att bidragsgivningen till enskilda organisationers u-landsinformation utvidgas till att även omfatta jordbrukarnas fackliga organisation, Lantbrukarnas riksförbund.

I motionen 1972:948 framhålls att framför allt de humanitära hjälporganisationerna bör få ett betydande stöd för sin informationsverksamhet.

Tonvikten i den av SIDA framlagda fyraårsplanen för informationsverksamheten har lagts på ett utvidgat samarbete med enskilda organisationer. Den hittillsvarande bidragsgivningen till organisationernas informationsprojekt föreslås bli ersatt av ett nytt bidragssystem som innebär en långt driven delegering av informationsansvaret till berörda organisationer. Statliga medel anvisas till dem mot att de åtar sig att öka sin

information om u-länderna och utvecklingssamarbetet.

SIDA föreslår ett utvidgat samarbete med två kategorier av organisationer vilka har särskilda förutsättningar att självständigt genomföra en informationsverksamhet som når ut till ett stort antal medborgare, nämligen dels de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden, dels löntagarorganisationerna. Vid sidan härav bör övriga organisationer och folkrörelser liksom hittills efter ett ansökningsförfarande kunna ifrågakomma för bidrag till sin u-landsinformation. Styrelsen har framhållit angelägenheten av att fördelnings- och anslagsbestämmelser utformas i nära samråd med berörda organisationer. Fortlöpande kontakter och diskussioner är avsedda att anordnas enskilt och vid gemensamma konferenser under innevarande budgetår.

Utskottet konstaterar att statsverkspropositionen utgår ifrån att det framför allt är bidragen till enskilda organisationer som kommer att öka i SIDA:s framtida informationsverksamhet. Det belopp som beräknas utgå till dessa organisationer för budgetåret 1972/73 innebär en tredubbling av bidragen jämfört med innevarande budgetår. Beloppet torde enligt vad utskottet erfarit vara väl avpassat i förhållande till de planerade informationsaktiviteterna hos studieförbunden och de större organisationerna. På grundval av erfarenheterna bör regeringen framgent kunna ta ställning till frågan om en uppräknning av informationsanslaget.

Den slutliga fördelningen av bidragen mellan de enskilda organisationerna görs av SIDA i nära samråd med rörelserna i fråga. Utskottet utgår ifrån att ingen organisation som har möjlighet och intresse att bedriva här avsedd informationsverksamhet i princip kommer att vara utesluten från bidragsgivningen.

Vidare förutsätter utskottet att SIDA tillsammans med de mottagande organisationerna kan utarbeta former för värdering av de resultat som uppnås genom informationsverksamheten i enlighet med den nu framlagda planen.

Mot denna bakgrund avstyrks motionen 1972:934, i vad avser medelsanvisning till SIDA:s informationsverksamhet, och motionen 1972:948.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkten 21 (Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet) till hemställan angående motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, och motionen 1972:948.

18. Organisations- och personalfrågor

Propositionen (s. 57, 60--61)

SIDA:s organisation

Ett rationellt utnyttjande av de växande anslagen för bilateralt utvecklingssamarbete kommer att ställa ökade anspråk på biståndsmyndighetens kapacitet. Emellertid föreligger inte något fast samband mellan anslagsutveckling och personalbehov. Övergången till ny planeringsmetodik i form av länderprogrammering liksom en större betoning av t. ex. programbiståndets roll bör medge att personalvolymen ökar väsentligt långsammare än anslagen.

En översyn av SIDA:s organisation pågår för närvarande och beräknas vara klar någon gång under våren 1972. Under tiden prövar man inom rådande organisationsstruktur nya arbetsformer lämpade för den arbetsgång och arbetsfördelning som införandet av samarbetsprogram innebär.

Under budgetåret 1972/73 kan SIDA:s organisation väntas bli starkt ansträngd. Fram till den senare delen av budgetåret, då nya lokaler för SIDA beräknas vara färdigställda, kommer personalen att vara utspridd på sex olika arbetsställen. Verket befinner sig som nämnts i ett skede av organisatoriska förändringar. Ett betydande personaltillskott är därför angeläget. Propositionens förslag om sammanlagt 24 nya tjänster för SIDA innebär att verkets yrkanden tillmötesgås beträffande nästan samtliga av verket prioriterade tjänster för planering och beredning av insatser. Under budgetåret 1973/74 räknar man med att SIDA:s organisatoriska problem kommer att ha fått en tillfredsställande lösning, samtidigt som verket har flyttat in i nya lokaler. I propositionen framhålls att behovet av personalökning för ifrågavarande budgetår härigenom bör kunna begränsas väsentligt.

Rekrytering av fältpersonal

Det svenska utvecklingssamarbetets snabba tillväxt reser krav på en ökad rekrytering av fältpersonal. Ansträngningarna att långsiktigt vidga rekryteringen måste öka. Medelsbehovet för SIDA:s rekrytering och utbildning av fältpersonal beräknas till 12 milj. kr., vilket innebär en ökning med 4,7 milj. kr. i förhållande till innevarande budgetårs anslag.

Motionen

I detta sammanhang har utskottet behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fäldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en fredskårssektion upprättas inom SIDA (punkt 16), att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär, att ökade ansträngningar görs för att få till stånd ett organiserat, regelbundet samarbete mellan ungdomsorganisationer av olika slag och de för fredskåren ansvariga på SIDA (punkt 17), att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att möjligheterna att ge fredskåren egna projekt tas bättre till vara i

utvecklingssamarbetet med de afrikanska länderna (punkt 18) samt att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bilaga 5, punkten C 4, Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) måtte bevilja ett med 1 609 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 29 193 000 kr. (punkt 21).

Utskottet

Det finns en rad projekt inom utvecklingssamarbetet i vilka *fredskårsinsatser* är särskilt lämpliga. Fredskårsverksamheten utgör en komplettering av övriga biståndsprogram och är därvid att anse som en del av det tekniska biståndet. Samtidigt erbjuder verksamheten möjlighet för i första hand yngre människor, som ännu inte har så många år i yrkesarbete bakom sig, att göra en aktiv insats för ekonomisk och social utveckling i fattiga länder.

För närvarande finns ungefär 200 fredskårsdeltagare. Insatserna görs i första hand på mellannivå och tillsammans med medarbetare från värdlandet. Verksamheten avser bl. a. landsbygdsutveckling, livsmedelsförsörjning, utbildning och hälsovård.

Målet för denna liksom för andra former för utvecklingsinsatser är att Sverige skall lämna ett effektivt stöd till respektive mottagarländers projekt genom att ställa personal och andra resurser till förfogande. Planeringen tar sikte på insatser som svarar mot mottagarländernas behov. Den närmare utformningen och inriktningen blir oberoende av överenskommelser med mottagarländerna. Erfarenheten visar att fredskårsinsatser måste vara integrerade med utvecklingssamarbetet i övrigt för att bli effektiva. Enligt vad utskottet erfarit föreligger alltså stort behov i många u-länder av denna typ av personalinsatser.

Inom SIDA bevakas frågor som särskilt angår fredskårsverksamheten av en arbetsgrupp i vilken de tjänstemän som arbetar med fredskårsärenden ingår.

Kontakt med de enskilda organisationerna för att mobilisera ungdomens intresse för utvecklingssamarbete är en viktig del av SIDA:s arbete. Samarbete med ungdomsorganisationer äger rum. Bl. a. har anordnats konferenser med deltagare från dessa organisationer. 1970 hölls en konferens om ungdom och u-land, till vilken samtliga frivilligorganisationer hade inbjudits. SIDA anordnar vidare seminarier och kurser som särskilt riktar sig till unga deltagare. SIDA:s informationsverksamhet är också i stor utsträckning inriktad på ungdomen.

Med hänvisning till det som här anförts avstyrks motionen 1972:934 såvitt nu är i fråga.

I motionen 934 yrkas vidare att äskandet i SIDA:s *petita* beträffande *personalförstärkning* skall i sin helhet tillgodoses. Motionärerna hävdar att det annars skulle uppstå mycket stora risker för att planerings- och arbetskapaciteten inte räcker till för att enprocentsmålet skall uppnås.

Utskottet har erfarit att förslaget i statsverkspropositionen möjliggör en ökning av SIDA:s personal med 24 tjänster, vilka verket kommer att

använda för prioriterade planerings- och beredningsinsatser. Det fortsatta planeringsarbetet för en upptrappning mot enprocentsmålet torde därför inte bli lidande av de nedskärningar i SIDA:s äskanden som gjorts.

Av detta skäl avstyrks motionen 1972:934 såvitt nu är i fråga.

Utskottet återkommer i samband med medelsanvisningen under punkt 22 (Styrelsen för internationell utveckling SIDA) till motionen 1972:934 i vad avser beräkningen av anslaget till SIDA.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1972:934 i vad avser dels upprättandet av en fredskårssektion inom SIDA dels samarbetet mellan SIDA och ungdomsorganisationerna, dels möjligheterna att ge fredskåren egna projekt.

Medelsanvisning m. m.

19. Bidrag till internationella biståndsprogram

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 1, s. 23—35) föreslagit riksdagen att till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 455 850 000 kr.,

att medge att Kungl. Maj:t i enlighet med vad som förordats i propositionen gör utfästelser för budgetåren 1973/74 och 1974/75

samt att godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppfört med 395 920 000 kr.

På ifrågavarande anslag redovisas bl. a. följande.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP)

Verksamheten i UNDP syftar till att genom tekniskt bistånd och för-investeringsverksamhet påskynda u-ländernas utveckling. Detta sker genom projekt som finansieras av UNDP och ifrågavarande mottagarland gemensamt. Ländernas bidrag till UNDP är frivilliga. För verksamhetsåret 1971 uppgick bidraget till 239 milj. dollar, härav svarade Sverige för ca 10 procent. UNDP:s kapacitet har, i enlighet med det beslutade reformprogrammet, redan ökat väsentligt. Fortfarande återstår dock att genomföra viktiga reformer, där hörnstenen utgörs av en förbättring av personalrekryteringen till sekretariatet och den operativa verksamheten. Sverige har i FN:s generalförsamling med vissa reservationer anslutit sig till en resolution som syftar till fördubbling av UNDP:s program vid mitten av 1970-talet. Vid bidragskonferensen för år 1972 tillkännagav regeringen med förbehåll för riksdagens godkännande en ökning av det svenska bidraget för verksamhetsåret 1972 till 26 milj. dollar, dvs. med 13 procent. Därvid hänvisades till UNDP:s särskilda ansvar för de minst utvecklade u-länderna och de svenska kraven att detta mer konkret skall återspeglas i fördelningen av programmets resurser. Även övriga i-länder, med undatag för USA och Japan, vilka ej anmälde några bidragsutfästelser.

ser vid detta tillfälle, höjde kraftigt sina bidrag. UNDP räknar på grundval av bidragskonferensen med en ökning av resurserna 1972 med cirka 9 procent jämfört med 1971.

I propositionen begärs godkännande av den gjorda utfästelsen för 1972 samt bemyndigande att, om den fortsatta utvecklingen motiverar detta, vid bidragskonferensen år 1972 göra utfästelser för verksamhetsåren 1973 och 1974 (budgetåren 1973/74 och 1974/75) med motvärdet av 29 resp. 32 milj. dollar.

FN:s barnfond (UNICEF)

Verksamheten finansierades 1970 till drygt 70 procent genom frivilliga bidrag från medlemsregeringarna. Nationalkommittéer och andra privata bidragsgivare svarade för återstoden av det totala bidragsflödet detta år, vilket utgjorde 59,4 milj. dollar. Ett bidragsmål om 100 milj. dollar för 1975 har fastställts. De svenska statliga bidragen har fördubblats under de tre senaste åren och utgjorde 30 milj. kr. år 1971. Därutöver har särskilda bidrag lämnats för familjeplaneringsinsatser. Sverige har därigenom blivit näst största bidragsgivare och svarar nu för 9 procent av de totala statliga bidragen. Utfästelser har gjorts med 40 milj. kr. för 1972 och med 45 milj. kr. för 1973. För budgetåret 1972/73 beräknas således ett medelsbehov av 40 milj. kr. Riksdagens bemyndigande söks för en utfästelse om 50 milj. kr. för 1974.

Internationella utvecklingsfonden (IDA) (jämför punkt 9)

Världsbanksgruppen, vari IDA ingår, svarade under verksamhetsåret 1970/71 för en utlåning om sammanlagt ca 12,7 miljarder kr. Denna grupp torde därmed vara den största källan för obunden internationell kreditgivning till u-länderna. IDA:s medel tillhandahålls genom bidrag från i första hand de industrialiserade medlemsstaterna. Genom överenskommelsen om en tredje påfyllnad av IDA:s resurser har de rika länderna utfäst sig att fördubbla sina årliga bidrag från 400 milj. dollar till 800 milj. dollar för treårsperioden 1971–1973. IDA:s årliga kreditgivning beräknas därmed kunna öka från 600 milj. dollar till drygt 900 milj. dollar, om drygt 100 milj. dollar vinstöverföringar från Världsbanken till IDA utnyttjas. Sveriges bidrag till IDA uppgår i enlighet med riksdagens beslut (UU 1971:2, rskr 1971:73) till 34 milj. dollar årligen under treårsperioden 1971–1973. På grund av dröjsmål med den amerikanska kongressens godkännande av påfyllnadsöverenskommelsen kunde denna ej träda i kraft vid avsedd tidpunkt. Genom frivillig inbetalning av de i överenskommelsen fastställda bidragen från en rad länder har verksamheten kunnat tryggas i planerad omfattning fram till januari–februari 1972. Inbetalning av Sveriges första årliga bidrag inom ramen för den tredje påfyllnaden ägde rum i december 1971 sedan riksdagen godkänt förslag härom (UU 1971:15, rskr 1971:300).

Sedan den amerikanska senaten nu godkänt överenskommelsen synes det inte uteslutet att överenskommelsen träder i kraft inom de närmaste

månaderna. En ytterligare försening kan framtvinga en allvarlig inskränkning av IDA:s kreditgivning.

Utfästelserna till IDA är uttryckta i US-dollarars guldparitet 1960. I samband med växelkursändringarna för någon tid sedan steg guldpriset i svenska kronor med 1 procent. Medelsbehovet för IDA-bidragen ökade härigenom på motsvarande sätt och utgör 177,7 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Regionala utvecklingsbanker

Förhandlingarna om upprättandet av en till Afrikanska utvecklingsbanken (ADB) knuten multilateral fond har nu nått så långt att denna torde kunna upprättas under 1972. Svenska medel för detta ändamål, motsvarande 3 milj. dollar, anvisades under budgetåret 1969/70 och täcker medelsbehovet för ett första svenskt bidrag under budgetåret 1972/73.

Förhandlingar om en påfyllnad av Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) har resulterat i beslut om ökning av kapitalet från 1,1 miljarder dollar till 2,57 miljarder. Vid en bedömning från svensk sida av bankens verksamhet måste man beakta att den hittills endast i begränsad omfattning tagit hänsyn till den syn på utvecklingsproblemen som redovisas i FN:s utvecklingsstrategi. Sverige bör inte nu delta i resurspåfyllnader inom AsDB men fortsätta att nära följa bankens utveckling med hänsyn till dess betydelse för samordningssträvandena inom området.

Någon påfyllnad av den svenska utvecklingsfonden för Latinamerika, som administreras av Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB), har hittills ej skett, främst på grund av bankens restriktiva upphandlingsregler. Med hänsyn till rådande osäkerhet om bankens framtida verksamhet, förhållandet till icke-medlemsländer samt upphandlingsreglerna är det för närvarande inte aktuellt med något svenskt bidrag till banken.

Konventionerna om livsmedelshjälp samt Internationella livsmedelsprogrammet

De svenska spannmålsleveranserna enligt 1971 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) har fastställts till 35 000 ton vete per år under treårsperioden 1971/72–1973/74. Dessutom har Sverige åtagit sig att täcka frakt- och administrationskostnaderna för dessa leveranser. Det samlade medelsbehovet uppgår till högst 16,5 milj. kr. per år.

Internationella livsmedelsprogrammet (WFP) lämnar bistånd i form av livsmedel till utvecklingsprojekt och till katastrofdrabbade områden. För bidragsperioden 1971/72, för vilken målet är 300 milj. dollar, uppgår bidragsutfästelserna hittills till 226 milj. dollar. För den nya bidragsperioden 1973/74 har ECOSOC och FAO fastställt en höjning av bidragsmålet från 300 till 340 milj. dollar. Sveriges bidragsutfästelse för perioden 1971/72 uppgick ursprungligen till sammanlagt 8 milj. dollar men har sedermera höjts med 1 milj. dollar (jfr UU 1971:2, s. 54–55). Bl. a.

på grund av befolkningsökningen har försörjningsläget i u-länderna trots den s. k. gröna revolutionen inte på något avgörande sätt förbättrats. Behov av fortsatt livsmedelsbistånd föreligger således fortfarande. Det är angeläget att detta lämnas i former som stöder u-ländernas ansträngningar att öka sin egen livsmedelsproduktion och ges en varusammansättning som motsvarar u-ländernas behov. Det bistånd som förmedlas genom WFP synes till stor del uppfylla dessa önskemål. I propositionen förordas en ökning av de svenska bidragen från 5 milj. till 7 milj. dollar årligen under bidragsperioden 1973/74. Medelsbehovet för WFP skulle i enlighet härmed komma att uppgå till 34,5 milj. kr. för budgetåret 1972/73.

Övriga multilaterala bidrag

FN:s flyktingkommissariats (UNHCR) program finansieras helt med frivilliga bidrag och har för närvarande en årlig omfattning om cirka 8 milj. dollar. Sverige har lämnat utfästelse om bidrag för åren 1972, 1973 och 1974 (budgetåren 1971/72–1973/74) om 1,1 respektive 1,2 och 1,3 milj. dollar. En budgetteknisk uppräkningsföreslås med 0,7 milj. kr. för att möjliggöra att hela det svenska bidraget utbetalas under första hälften av kommissariatets verksamhetsår. Det totala medelsbehovet för budgetåret 1972/73 beräknas till 6,6 milj. kr. Med hänsyn till de stora flyktingproblemen i Afrika och Asien är det inte uteslutet att det svenska stödet kan behöva ytterligare ökas under budgetåret 1972/73. Enligt tidigare gjord utfästelse kommer det svenska bidraget till UNHCR för verksamhetsåret 1974 att uppgå till motsvarande av 1,3 milj. dollar eller 6,4 milj. kr. Minskningen av anslagsbehovet för detta år sammanhänger med den budgettekniskt motiverade engångsuppräkningsföreslås av 1972/73 års anslag. Vidare föreslås i propositionen att riksdagens medgivande inhämtas att göra utfästelse för verksamhetsåret 1975 (budgetåret 1974/75) med 1,4 milj. dollar eller 6,9 milj. kr.

FN:s hjälpprogram för Palestinaflyktingar (UNRWA)

UNRWA befinner sig i en finansiell krissituation bl. a. på grund av den snabba ökningen av flyktingbefolkningen. Denna har under UNRWA:s verksamhetstid stigit från 600 000 till 1 500 000 personer. I propositionen räknas med en ökning av det svenska bidraget för budgetåret 1972/73 till motsvarande av 3 milj. dollar, dvs. cirka 14,8 milj. kr.

FN:s forskningsinstitut för social utveckling (UNRISD)

Bland pågående projekt märks särskilt den av UNDP finansierade forskningen om den gröna revolutionens sociala konsekvenser samt ett forskningsprojekt avseende metoderna för s. k. integrerad utvecklingsplanering. För budgetåret 1971/72 har Sverige lämnat bidrag till UNRISD med 500 000 kr. Utfästelse har gjorts till institutet om oförändrade bidrag för budgetåren 1972/73 och 1973/74. I enlighet härmed

beräknas medelsbehovet för UNRISD för budgetåret 1972/73 till 500 000 kr.

FN:s utbildnings- och forskningsinstitut (UNITAR)

Institutet bedriver bl. a. studieverksamhet med deltagare företrädesvis från u-länderna och avses bli centrum för utbildning av FN-personal.

För budgetåret 1971/72 har utgått svenskt bidrag till UNITAR med 250 000 kr. Utfästelse har i enlighet med riksdagens bemyndigande gjorts med 300 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1972/73 och 1973/74. I enlighet härmed beräknas medelsbehovet för budgetåret 1972/73 till 300 000 kr.

FN:s forskningsinstitut för socialskydd (UNSDRI)

Institutet ger tekniskt bistånd på grundval av dess forskning rörande brottsprevention och kriminalvård. För budgetåret 1972/73 beräknas ett svenskt bidrag om 200 000 kr.

Internationell jordbruksforskning

Under år 1971 skapades på initiativ av FAO, Världsbanken och UNDP en konsultativ grupp för stöd till internationell jordbruksforskning. Sverige är medlem i gruppen. Dess tillkomst får bl. a. ses mot bakgrund av det betydande behov som finns av effektiva åtgärder på jordbruksforskningens område. Det är angeläget att forskningen får en inriktning som i högre grad än hittills beaktar de sociala aspekterna, exempelvis vid valet av forskningsobjekt. Medlemsländerna får i varje enskilt fall ta ställning till huruvida de önskar bidra till ett projekt.

Ett medelsbehov av 10 milj. kr. förutses under budgetåret 1972/73.

Uppföljningen av FN-strategin

FN:s generalsekreterare är beroende av frivilliga bidrag från medlemsstaterna för detta ändamål. Sverige har, som svar på en vädjan från generalsekreteraren, beslutat ställa motvärdet till 1 milj. dollar till förfogande för detta ändamål. Inom denna ram beslutar generalsekreteraren för vilka konkreta ändamål beloppet skall utnyttjas. Motsvarande bidrag förutses för budgetåret 1972/73.

FN:s enhet för ekonomisk och social information (CESI)

Förutsättningar finns för att verksamheten vid enheten kan resultera i värdefull information i linje med utvecklingsstrategins huvudprinciper och täckande utvecklingen på hela det ekonomiska och sociala området. Sverige har hittills lämnat ett bidrag på 50 000 dollar. Motsvarande belopp beräknas för budgetåret 1972/73.

De i december 1971 företagna *växelkursförändringarna* kan för vissa organisationer ha medfört en minskning av biståndsresursernas reala värde. Kompletterande bidrag från medlemsländerna kan bli aktuella. Behov av medel för detta ändamål bör kunna tillgodoses under förevärande anslagspost.

Ett svenskt bidrag till *FN:s enhet för katastrofberedskap* kan bli aktuellt för att möjliggöra initialinsatser vid katastrofer.

II.O:s världssysselsättningsprogram har från svensk sida stötts genom att experter ställs till förfogande för detta arbete genom SIDA. Anledning kan föreligga att fortsättningsvis stödja denna verksamhet även i andra former.

Som ovan nämnts kan ett extra bidrag till FN:s flyktingkommissariat bli aktuellt. Totalt kan för de sistnämnda ändamålen för budgetåret 1972/73 beräknas 21,5 milj. kr.

Motionen

Utskottet har under punkt 15 ovan behandlat motionen 1972:936 av herr Hermansson m. fl. (vpk) i vad avser hemställan att riksdagen avslår förslaget i prop. 1972:1, bilaga 5, om bidrag till IDA med 177,7 milj. kr. (andra att-satsen).

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkande.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen godkänner de i propositionen angivna riktlinjerna för multilateralt utvecklingssamarbete,
2. att riksdagen medger att Kungl. Maj:t i enlighet med angivna riktlinjer gör långtidsutfästelser för budgetåren 1973/74 och 1974/75,
3. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:936, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 455 850 000 kr.

20. Bilateralt utvecklingssamarbete

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 2, s. 35–55) föreslagit riksdagen

att till Bilateralt utvecklingssamarbete för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 744 916 000 kr.,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i fråga om svenska utvecklingskrediter, i samband med internationella skuldkonsolideringsaktioner medge ränteeftergift, nedskrivning av skuldbelopp och förlängning av amorteringsfri period samt, för 25-åriga krediter, förlängning av löptiden,

att bemyndiga Kungl. Maj:t att göra utfästelse om biståndsinsatser över fem framförliggande budgetår inom en total åtaganderam som motsvarar fyra gånger det aktuella budgetårets anslag för bilateralt utvecklingssamarbete,

att godkänna de i propositionen föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppförda med sammanlagt 572 222 000 kr.

Propositionens avsnitt om länderprogrammering och programbistånd har behandlats under punkten 2 här ovan.

En redogörelse lämnas (prop. s. 42–54) för vissa pågående eller planerade svenska insatser. Redogörelsen avser Tunisien, Etiopien, Kenya, Tanzania, Östafrikanska gemenskapen, Zambia, Botswana, Lesotho, Swaziland, Sudan, Södra Afrika (flyktingar och frihetsrörelser) Indien, Pakistan, Bangladesh, Demokratiska republiken Vietnam, Cambodja, Laos, Afghanistan, Ceylon, Turkiet, Republiken Korea, Chile och Cuba.

Under *icke länderinriktat bistånd* beräknas bl. a. för *katastrofbistånd* ett medelsbehov av 100 milj. kr., med möjlighet att därutöver genom omdispositioner inom anslaget ram ta i anspråk ytterligare medel. För *kurs- och stipendiatprogrammet* beräknas totalt 16,3 milj. kr. för budgetåret 1972/73, vilket kan jämföras med 13,8 milj. kr. under innevarande budgetår.

Ökat medelsutrymme beräknas till *enskilda organisationers humanitära och utvecklingsfrämjande verksamhet* främst på utbildningens och den förebyggande hälsovårdens områden. De enskilda organisationernas verksamhet utgör ofta ett värdefullt komplement till det offentliga utvecklingssamarbetet. SIDA förutser utbetalningar till de enskilda organisationernas verksamhet om ca 12 milj. kr. för budgetåret 1972/73, vilket innebär mer än en fördubbling jämfört med budgetåret 1970/71.

För att stödja *u-ländernas exportansträngningar* lämnar Sverige bidrag till ITC, vilket är knutet till UNCTAD och GATT. SIDA räknar även för detta bidrag med en fördubbling mellan budgetåren 1970/71 och 1972/73. Bidraget för sistnämnda budgetår skulle därmed uppgå till 8,3 milj. kr. Totalt för det icke länderinriktade biståndet, vilket även inbegriper familjeplaneringsbistånd samt stöd till flyktingar och frihetsrörelser i Afrika ävensom kostnaderna för projektförberedelse och -kontroll samt biträdande experter, beräknas i propositionen för budgetåret 1972/73 ett medelsbehov av ca 230 milj. kr.

För *biståndskontoren* beräknas för budgetåret 1972/73 ett medelsbehov av ca 11 milj. kr. Biståndskontoren utgör i förhållande till verksamhetslandet en särskild enhet inom den svenska beskickningen. Kontorets chef, som vanligen också är en av Kungl. Maj:t utsedd biståndsattaché, är i denna egenskap underställd chefen för vederbörande u-landsmyndighet. En förstärkt integration av biståndskontoren i beskickningarna ter sig önskvärd med hänsyn till såväl behovet att gentemot

världlandet markera den svenska representationens enhetliga karaktär som möjligheten att uppnå ett rationellt utnyttjande av personalen. I propositionen meddelas att denna fråga kommer att prövas med tanke på nya riktlinjer för biståndskontorens verksamhet inom beskickningarnas ram.

Genom den förändring av utvecklingsbiståndets karaktär som berörts i det föregående, särskilt övergången till samarbetsprogram, krävs en förstärkning av den svenska representationens kapacitet för i första hand allmän bevakning och rapportering av världlandets ekonomi och biståndsbehov. Mot denna bakgrund kommer beskickningarna i tre av programländerna att förstärkas med vardera en förste ambassadsekreterare. Vidare bör en ambassad under ledning av ett ambassadråd som *chargé d'affaires* inrättas i Gaborone i Botswana.

Motionerna

Utskottet har tidigare behandlat

dels under punkt 5 här ovan motionen 1972:57 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen anvisar 20 milj. kr. till FRELIMO, 20 milj. kr. till PAIGC och 20 milj. kr. till MPLA,

dels under punkt 5 ovan motionen 1972:80 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1, bilaga 5) anvisar 100 milj. kr. till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering, 50 milj. kr. till den nationella befrielserörelsen FUNK i Cambodja och 50 milj. kr. till Laos' patriotiska front,

dels under punkt 3 ovan motionen 1972:182 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen under tredje huvudtiteln C 2 (prop. 1972:1, bilaga 5) anvisar 100 milj. kr. till Demokratiska republiken Vietnam och att detta bidrag i sin helhet skall utgå under budgetåret 1972/73 samt att ingen ränta eller återbetalningsskyldighet skall förekomma (punkt 2),

dels under punkten 14 ovan motionen 1972:438 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att inom ramen för beviljade anslag ett belopp om lägst 20 milj. kr. skall utgå till missionen och övrigt enskilt humanitärt hjälparbete (punkt 7),

dels under punkten 3 här ovan motionen 1972:935 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen såsom förslagsanslag anvisar sammanlagt 25,5 milj. kr. till Cuba.

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:438 i vad avser beräkning av medelsbehovet för missionen och övrigt enskilt hjälparbete,
2. att riksdagen godkänner de av Kungl. Maj:t föreslagna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete,
3. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att, i fråga om svenska utvecklingskrediter, i samband med internationella skuld-konsolideringsaktioner medge ränteeftergifter, nedskrivning av skuldbelopp och förlängning av amorteringsfri period samt, för 25-åriga krediter, förlängning av löptiden,
4. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att göra utfästelse om biståndsinsatser över fem framförliggande budgetår inom en total åtaganderam som motsvarar fyra gånger det aktuella budgetårets anslag för bilateralt utvecklingssamarbete,
5. att riksdagen med bifall Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1972:57, 1972:80, 1972:182, såvitt nu är i fråga, och 1972:935 till *Bilateralt utvecklingssamarbete* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 744 916 000 kr.

21. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 3, s. 55–58) föreslagit riksdagen att till Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 16 250 000 kr.

Motsvarande anslag är i gällande riksstat uppfört med 10 021 000 kr.

Från anslaget finansieras dels rekrytering av personal för det direkta svenska utvecklingssamarbetet och till de internationella biståndsorganens verksamhet, dels förberedelser och utbildning av utresande personal, dels verksamhet för ökad upplysning om u-ländernas situation och problem samt om biståndsverksamhetens inriktning och innehåll.

Motionerna

Utskottet har tidigare behandlat

dels under punkten 17 här ovan motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställan att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bilaga 5, punkten C 3, Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet måtte bevilja ett med 2 250 000 kr. förhöjt reservationsanslag på 18 500 000, varav 6 500 000 skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet (punkt 20),

dels under punkten 17 här ovan motionen 1972:948 av herr Werner i Malmö m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder att vad som i motionen anförts angående fördelningen av anslaget *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* beaktas.

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1972:948,
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 16 250 000 kr.

22. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)

Propositionen

Kungl. Maj:t har (punkt C 4, s. 58—61) föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att vid Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) inrätta en tjänst i Ce I samt att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 27 584 000 kr.

Motionen

Utskottet har under punkten 18 här ovan behandlat motionen 1972:934 av herrar Helén (fp) och Fälldin (c) i vad avser hemställa att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, bilaga 5, punkten C 4, Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) måtte bevilja ett med 1 609 000 kr. förhöjt förslagsanslag på 29 193 000 kr. (punkt 21).

Utskottet

Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkande.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att vid Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) inrätta en tjänst i Ce 1,
2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 27 584 000 kr.

Stockholm den 20 april 1972

På utrikesutskottets vägnar

ARNE GEIJER

Närvarande: herrar Arne Geijer i Stockholm (s), Lange (s), fru Lewén-Eliasson (s), herrar Möller i Gävle (s), Bengtson i Jönköping (c), Johansson i Jönköping (s), Wirmark (fp), Palm (s), Antonsson (c), Göransson (s), Turesson (m), Hellström (s), Korpås (c) och Ullsten (fp).

Reservationer

1. vid *punkten 1* (Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Anslagsutvecklingen fr. o. m." och på s. 6 slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

"Utrikesutskottet framhöll i sitt betänkande 1971:2 förra året att det ankommer på Kungl. Maj:t att framlägga förslag om den anslagshöjning som behövs för att enprocentsmålet budgetåret 1974/75 skall kunna uppnås i enlighet med de riktlinjer för det svenska biståndets omfattning statsmakterna fastställde 1968. Utskottet måste i år med beklagande konstatera, att Kungl. Maj:t inte föreslagit riksdagen sådana ökningar av biståndsanslagen att enprocentsmålet kan uppnås med den jämna stegringstakt, som bl. a. SIDA framhållit önskvärdheten av. Förutom att inte leda till ett uppfyllande av enprocentsmålet innebär de för små årliga höjningarna att den totala svenska insatsen för u-länderna under åren mellan biståndsmålets antagande och dess uppfyllande blir väsentligt lägre än vad som skulle ha blivit fallet om riksdagens tidigare uttryckta önskemål om en jämn stegring upp till en procent budgetåret 1974/75 villfarits.

Det förhållandet att 25-procentiga årliga anslagshöjningar inte leder till att Sveriges löften till de fattiga länderna infrias kommenteras inte i årets statsverksproposition, vilket utskottet finner anmärkningsvärt. Utskottet anser det mot denna bakgrund motiverat att riksdagen, såsom föreslås i motionerna 1972:934 och 1972:440, på nytt uttalar att enprocentsmålet skall vara uppnått budgetåret 1974/75.

Med 25-procentiga anslagshöjningar under de närmaste två åren hamnar man inför beslutet om anslag för budgetåret 1974/75 av två skäl i ett besvärligt läge. Dels kan det statsfinansiellt komma att te sig närmast oöverstigligt att på ett enda budgetår genomföra den anslagshöjning som erfordras för att enprocentsmålet skall uppnås. Dels är det osannolikt att SIDA kommer att ha planeringskapacitet för att på ett effektivt sätt använda de plötsligt starkt ökade resurserna. Utskottet förordar därför, med instämmande i motionen 1972:934 i förevarande del, att SIDA av Kungl. Maj:t bemyndigas att för den återstående treårsperioden fram t. o. m. budgetåret 1974/75 i sin planering utgå från en total anslagsökning motsvarande 3 X 35 procent. Fördelningen av denna anslagsökning mellan de tre budgetåren förutsätts ske med hänsyn till SIDA:s

planeringskapacitet. Det är härvid givetvis också möjligt att låta en större andel av det totala biståndsanslaget gå via internationella biståndsorgan.

Om dessa överväganden leder till krav på anslagshöjningar utöver Kungl. Maj:ts förslag redan för budgetåret 1972/73 förutsätter utskottet att framställning till riksdagen härom kommer att göras på tilläggsstat. Utskottet förutsätter vidare att en stor del av de ytterligare medel som kommer att ställas till SIDA:s förfogande vid bifall till det av utskottet biträdda förslaget kommer att användas för återuppbyggnadsbistånd i Bangladesh. Vad utskottet här anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

- "1. att riksdagen avslår motionen 1972:184,
2. att riksdagen i anledning av motionen 1972:440 och motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, uttalar att det statliga anslaget för bistånd till u-länderna i enlighet med tidigare gjorda utfästelser budgetåret 1974/75 skall ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten,
3. att riksdagen i anledning av motionen 1972:934, i vad avser vidgat planeringsbemyndigande för SIDA, ev. ytterligare anslag till u-landsbistånd på tilläggsstat för budgetåret 1972/73 samt hög prioritet åt projekt avseende återuppbyggnaden i Bangladesh vid beslut om fördelningen av ytterligare anslag, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört."

2. vid *punkten 3* (Biståndets länderinriktning) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 18 som börjar med "Av statsverkspropositionen" och slutar med "i dessa frågor" bort ha följande lydelse:

"I årets statsverksproposition förordas att möjligheten av att upprätta ett utvecklingssamarbete med Chile prövas. Även i fråga om Ceylon aviseras att en viss utvidgning av samarbetet kan bli möjligt. Inget av dessa båda länder tillhör f. n. programländerkretsen.

Utskottet vill inte motsätta sig att dessa möjligheter prövas men förutsätter att den helhetsbild av planeringen som 1971 års riksdag efterlyste redovisas innan Sverige engagerar sig i ett större bilateralt hjälpprogram i nya programländer. Denna helhetssyn kan inte endast baseras på en bedömning av något eller några enskilda aktuella länder utan bör just utgöra en samlad bedömning av vilka alternativ som finns. Därvid bör alternativa förslag till mottagarländer i Latinamerika prövas liksom också frågan om nya insatser i nya programländer i andra delar av världen, t. ex. Västafrika, Nordafrika eller Asien. För att den samlade bedömning som riksdagen begärt skall kunna göras måste också olika faktorer av betydelse för en länderutvidgning belysas, t. ex. huruvida en övergång till programbistånd väsentligt ökar våra möjligheter att vidga länderkretsen, vilken vikt vi bör tillmätta svårigheterna att rekrytera

fransk- eller spansktalande biståndsarbetare, vilken tyngd kraven på att utvidga det icke länderbundna biståndet bör ges. I den samlade redovisningen bör även ingå en redogörelse för skälen till väsentliga förändringar i anslagsnivån för pågående länderprogram liksom planerna härvidlag för de närmaste åren framöver.

Utskottet finner det naturligt att Kungl. Maj:t med det snaraste inforrdar underlag från biståndsmyndigheten för att kunna lämna den begärda redovisningen i god tid före utvecklingshjälpens riksdagsbehandling vid 1973 års riksdag.

Utskottet vill i övrigt erinra om följande. Beslut som väsentligt påverkar det svenska utvecklingssamarbetets inriktning utgör viktiga utrikespolitiska ärenden som riksdagen självfallet måste ta ställning till. Detta gäller bl. a. beträffande utvidgning eller minskning av kretsen av programländer och det förutsätter att riksdagen erhåller en fyllig och fortlöpande information redan på planeringsstadiet.

Vad utskottet sålunda anför i anledning av motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att den del av utskottets yttrande på s. 21 som börjar med "I statsverkspropositionen" och slutar med "såvitt nu är i fråga" bort ha följande lydelse:

"Den svenska biståndsinsatsen i Zambia har ökat under senare år men alltför långsamt. Enligt propositionen beräknas det svenska biståndet uppgå till 7 milj. kr. budgetåret 1971/72 medan vårt bistånd till Kenya och Tanzania är mer än 6 gånger resp. 10 gånger större i belopp räknat. Utskottet finner att riksdagens beskrivning av ett lämpligt mottagarland med en regim, som 'allvarligt strävar till ekonomisk och social utjämning och har realistiska förutsättningar att samtidigt öka den allmänna utvecklingstakten om den får bistånd utifrån' (SU 1970:84), väl stämmer in på Zambia. Den ovan relaterade sneda fördelningen av biståndet till länderna i Östafrika resp. till Zambia är också svårförståelig med hänsyn till att Zambia har det kanske mest utsatta politiska läget i Afrika. Den senaste tidens vikande utveckling av de internationella kopparpriserna har även visat att Zambias ekonomi är ytterst sårbar.

En kraftigt utvidgad svensk hjälp till Zambia bör därför snabbt komma till stånd. Utskottet finner det angeläget att den svenska hjälpens volym snarast ökas till att bli jämförlig med våra insatser i Etiopien, Kenya och Tanzania. Goda möjligheter till insatser av strategisk betydelse ur både ekonomisk och politisk synvinkel finns i anslutning till den nyligen framlagda utvecklingsplanen för perioden 1972–1976. Hög prioritet bör ges åt ökad förvaltningshjälp i syfte att minska det ensidiga beroendet av brittisk expertis samt åt bistånd till infrastrukturprojekt, som underlättar en utbyggnad av Zambias interna och externa kommunikationsväsende. Utbildningsinsatser liksom insatser till förmån för landsbygdens utveckling bör också ges hög prioritet.

Utskottet finner att liknande politiska skäl kan anföras till förmån för det svenska biståndet till Botswana, som är så gott som helt omgivet av

apartheidregimer. Botswanas regering har också vid upprepade tillfällen på ett beundransvärt sätt ådagalagt sin vilja att upprätthålla ett reellt nationellt oberoende. Det bör vara en huvuduppgift för det svenska biståndet till Botswana, som enligt av utskottet erhållna uppgifter förutsätts öka snabbt under de närmaste åren, att medverka till att den ekonomiska basen för en sådan självständig politik stärks.

I linje med Botswanas självständighetssträvan ligger det ökande samarbetet mellan Botswana och Zambia. Det är därvid angeläget att från svensk sida stödja projekt, som närmar dessa två länder till varandra.

I detta syfte bör undersökas huruvida det finns behov av svenskt bistånd till Botswana för att bygga ut kommunikationerna med Zambia. Sverige bör t. ex. förklara sig berett att inträda som medfinansier till den planerade vägen från Francistown upp till Zambezifloden och gränsen till Zambia, om utvecklingen skulle visa att detta vore nödvändigt för projektets genomförande.

Mot bakgrunden av vad ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 1972:215 och 1972:934, såvitt nu är i fråga, och förutsätter att SIDA får i uppdrag att planera för en biståndsvolym till Zambia som ligger i nivå med våra insatser i de olika östafrikanska länderna. Vad utskottet anför i anledning av motionerna 1972:215 och 1972:934 torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

- "1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:934 beträffande biståndets länderinriktning som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförat beträffande utvidgning av länderkretsen för svenskt bilateralt bistånd och behovet av en samlad redovisning av erfarenheterna och planeringen i detta avseende,"

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

- "7. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:215 och 1972:934, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförat i vad avser biståndet till Zambia och Botswana,"

3. vid *punkten 3* (Biståndets länderinriktning) av herr Turesson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Ett motsvarande" och slutar med "såvitt nu är i fråga" bort ha följande lydelse:

"Avgörande vid Sveriges val av mottagarland bör icke vara politiska bedömningar utan hjälpbehovet och möjligheten att uppnå god utvecklingseffekt. Det väsentliga måste vara att biståndet i varje enskilt land utformas på ett utvecklingsbefrämjande sätt så att det kommer den fattiga befolkningen till godo. En politisering av det svenska biståndet på så sätt att inhemska politiska värderingar påverkar valet av mottagarländer kan icke accepteras. En sådan utveckling äventyrar den breda

uppslutning bakom den svenska u-hjälpen som är önskvärd.

FN förordar i sin strategi att i-länderna vidtager särskilda åtgärder till förmån för de fattigaste u-länderna. Hjälpbehovet har tidigare varit ett ledmotiv i svenskt biståndsarbete. Utskottet anser att det återigen är tid att slå fast denna princip och att riksdagen bör uttala att svenskt biståndsarbete framför allt bör inrikta sig på de fattigaste u-länderna.

I enlighet med denna uppfattning och då Cuba enligt tillgängliga uppgifter redan erhåller ett betydande stöd från öststaterna kan utskottet inte finna det bistånd till Cuba som föreslås tillräckligt motiverat. Motionen 1972:438 tillstyrks därför, såvitt nu är i fråga, och riksdagen bör i enlighet därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna."

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

"5. att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande bistånd till Cuba".

4. vid *punkten 4* (U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Turesson (m), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Det av 1971 års riksdag" och slutar med "tillgodosett" bort ha följande lydelse:

"Utskottet erinrar om att riksdagen har uttalat sig för att bistånd till u-ländernas industrialisering skall ges ökad vikt och konstaterar att det av 1970 års riksdag uttalade önskemålet om en översyn av åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering har lett till att sakkunniga (industri-biståndsutredningen) tillsatts. I motionerna 1972:438 och 1972:934 konstateras att u-länderna fäster stor vikt vid sina strävanden till industrialisering och är angelägna om att få ökat bistånd inom denna sektor. I båda motionerna påtalas behovet av en ökad samverkan mellan stat och näringsliv när det gäller utvecklingsbiståndet; den erfarenhet och det kunnande som finns i svenskt näringsliv utnyttjas i dag endast delvis.

Utskottet förutsätter att de riktlinjer för samarbetet mellan stat och näringsliv som framlagts i de båda motionerna beaktas av industri-biståndsutredningen i dess fortsatta arbete. Utskottet vill understryka önskvärheten av att utredningen sker med största skyndsamhet samt betona att ett framgångsrikt resultat förutsätter nära samråd med näringslivets och arbetsmarknadens organisationer samt Kooperationen.

Utskottet vill vidare understryka att företagens investeringar självfallet inte utgör något alternativ till offentligt bistånd. De båda formerna av resursöverföringar kompletterar i stället varandra. Det naturliga sambandet mellan offentligt bistånd och enskilda insatser har betonats av såväl givare som mottagarländer. Detta skedde också i den av FN antagna utvecklingsstrategin för 1970-talet, där både i- och u-länder uppmanas att

överbäga ytterligare åtgärder för att främja privata investeringar i enlighet med de utvecklingsmål och den prioritering som fastställts i u-ländernas nationella utvecklingsplaner.

Utskottet finner det angeläget att de olika förslag som framförs i här berörda motioner prövas av biståndsutredningen och av SIDA. U-ländernas behov av arbetsintensiva produktionsprocesser avpassade för deras förhållanden bör beaktas och samarbete sökas med svenskt näringsliv för att mobilisera kunskaper och expertkunnande i detta syfte. Vidare bör uppmärksammas möjligheten att bilda särskilda projektgrupper för industriell verksamhet i de olika programländerna. Försök med gemensamma s. k. paketprojekt, som syftar till en allsidig utveckling av såväl samhällsfunktioner som näringsliv i en hel region, bör därvid göras. Utskottet förutsätter att industribiståndsutredningen i sin behandling av frågan om ett utvecklingsbolag för u-landsinvesteringar belyser olika tänkbara former för ett sådant bolag och därvid prövar synpunkter som i denna fråga förs fram i motionerna 1972:438 och 1972:294.

Utskottet vill också betona att en rad insatser som har betydelse för u-ländernas industrialiseringsprocess kan ske utan avvaktande av resultatet från industribiståndsutredningen. Förutom de multilaterala insatser som från svensk sida kan göras inom FN-familjen i detta syfte vill utskottet peka på möjligheten av att lämna ökat stöd till de regionala utvecklingsbankerna, att intensifiera vårt bistånd till u-ländernas exportfrämjande verksamhet och att omgående utvidga det svenska investeringsgarantisystemet. I statsverkspropositionen aviserar regeringen sin avsikt att anpassa garantisystemets länderkrets till de förändringar som sker i det svenska biståndsprogrammets inriktning. Utskottet anser emellertid att investeringsgarantisystemet i princip skall omfatta alla länder som definitionsmässigt hör till kategorin u-länder. Det bör vara av intresse för industribiståndsutredningen att få prövat hur ett system fungerar, som omfattar de för svensk industri intressanta större u-landsmarknaderna. Grundläggande för bedömningen av ansökningar om garantier bör vara u-landets egen mening om investeringens önskvärdhet och dess anpassning till landets utvecklingsplanering.

Vad utskottet sålunda anför i anledning av motionerna 1972:438 och 1972:934, såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

- "1. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anför i anledning av motionerna 1972:438 och 1972:934 beträffande åtgärder för att främja u-ländernas industrialisering,
2. att riksdagen i anledning av motionerna 1972:438 och 1972:934 begär att Kungl. Maj:t ändrar reglerna för investeringsgarantisystemet så att investeringsgarantier i princip skall kunna ges för investering i alla länder som definitionsmässigt hänförs till u-länder,
3. att riksdagen hemställer hos Kungl. Maj:t att motionerna 1972:438 och 1972:934 överlämnas till industribiståndsutredningen."

5. vid *punkten 5* (Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielseörelser) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 27 med "Som framhålls" och slutar på s. 28 med "är i fråga" bort ha följande lydelse:

"Utskottet finner det angeläget att det humanitära biståndet till befrielseörelser som kämpar mot rasdiskriminering och politiskt förtryck i södra Afrika väsentligt vidgas. Utskottet vill erinra om att inkomna ansökningar skall bedömas i enlighet med de av riksdagen uppdragna riktlinjerna för denna form av humanitärt bistånd och finner det naturligt att även den i motionen 1972:934 nämnda befrielseörelsen FNLA i Angola — på grundval av tillgängliga upplysningar om FNLA:s verksamhet inom och utom Angola — erhåller dylikt bistånd.

Utskottet finner det också angeläget att motståndsrörelserna i Namibia, Rhodesia och Sydafrika erhåller ett vidgat svenskt bistånd. Detta är speciellt motiverat med hänsyn till att FN uppmanat sina medlemsstater att lämna dylikt stöd. Vid biståndsgivningen bör hänsyn tagas såväl till de organisatoriska förutsättningarna för god användning av biståndet som till den stimulanseffekt biståndet kan beräknas få. Speciellt bör behovet av insatser för underhåll av familjer som har en eller flera medlemmar engagerade i befrielsekampen uppmärksammas.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att den del av utskottets yttrande på s. 28 som börjar med "I motionen 1972:934" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

"Utskottet finner det angeläget att de politiska partierna bereds ökade möjligheter att delta i utformningen av detta bistånd. Ju större stödet till befrielseörelserna blir desto besvärligare och väsentligare blir de avvägningar av politisk art som måste göras. Vid beslut om stöd till olika befrielseörelser är det viktigt att kunna göra en så allsidig bedömning som möjligt. Av dessa skäl synes det utskottet önskvärt att flyktingberedningen utvidgas till att även inkludera representation för de demokratiska politiska partierna.

Vad utskottet sålunda anfört i anledning av motion 1972:934 i vad avser flyktingberedningens sammansättning torde ges Kungl. Maj:t till känna."

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

"3. att riksdagen i anledning av motionen 1972:934 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande vidgat stöd till befrielseörelser i södra Afrika samt parlamentarisk representation i flyktingberedningen".

6. vid *punkten 6* (Forskningsfrågor) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Frågan om" och slutar med "arbete" bort ha följande lydelse:

"Allt större krav ställs i dag i framför allt de utvecklade länderna på

begränsning av giftiga eller skadliga ämnen i bl. a. livsmedel. Detta är givetvis en positiv utveckling. De allt strängare normerna kommer emellertid att verka som icke-tariffära handelshinder för u-ländernas produkter, särskilt deras livsmedel, eftersom de giftiga bekämpningsmedlen i allmänhet är mycket svåra att undvara i u-ländernas jordbruk. Såsom framhålls i motionen 1972:145 kommer detta problem att bli av allt större betydelse ju mer de rika länderna skärper sina miljönormer. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning om det angelägna i att de rika länderna gör aktiva forskningsansträngningar för att få fram mera ofarliga bekämpningsmedel som kan ställas till u-ländernas förfogande.

I motionen 1972:145 konstateras vidare att de naturliga råvaror, som u-länderna levererar, från miljösynpunkt har många fördelar framför de artificiella ämnen, som de rika länderna i ökande utsträckning ersätter dem med. Detta förhållande är enligt utskottets mening av betydande intresse. Det borde, inte minst för att få u-ländernas aktiva och positiva medverkan i det globala arbetet på en bättre miljö, vara nödvändigt att inte miljökraven med viss rätt kommer att uppfattas ha en negativ verkan för u-länderna.

Utskottet finner det mot denna bakgrund, och med tanke på den förestående internationella miljövärdskonferensen, angeläget att riksdagen bifaller yrkandena i motionen 1972:145 i förevarande del, även om frågor av här berört slag kan komma att beröras av u-landsforskningsutredningen."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

- "1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:145, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att Sverige inom FN och andra internationella organ bör verka för
 - a) att forskning initieras inom förslagsvis UNCTAD, FAO eller den av FAO, Världsbanken och UNDP skapade konsultativa gruppen för stöd till jordbruksforskning beträffande ofarliga bekämpningsmedel speciellt lämpade för u-länderna,
 - b) att forskning initieras rörande de miljöfördelar u-ländernas råvaror har i relation till syntetiska varor,"

7. vid punkten 6 (Forskningsfrågor) av herr Turesson (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "arbete" bort ha följande lydelse:

"Även om Sverige har gjort vägledande insatser på vissa områden, finns fält där vi släpar efter. Hit hör utvecklingsforskningen. Flera andra länder — exempelvis Canada och Danmark — satsar en betydande del av sina biståndsanslag på forskning kring utvecklingsproblemen. I FN-strategin för 1970-talet uppmanas industriländerna att dels stödja forskningen i utvecklingsländerna, dels engagera en del av sin egen forskning i sökandet efter lösningar på utvecklingsländernas problem.

Utskottet noterar med tillfredsställelse att en utredning om den svenska u-landsforskningens inriktning och organisation nu tillsatts liksom att SIDA i sina senaste petita understryker forskningens vikt.

Målinriktad forskning kring utvecklingsfrågornas natur och biståndets mål och vägar är en av de väsentligaste förutsättningarna för att utvecklingssamarbetet skall lyckas. Såväl u- som i-land behöver i snabbt växande utsträckning tillgång till fakta och nya problemlösningar. Sverige har genom sin alliansfrihet och sin internationellt respekterade forskning goda förutsättningar att på detta område göra en insats. En väsentligt större del av våra biståndsanslag bör gå till utvecklingsforskning. Tanken på ett internationellt universitet för u-landsforskning och u-landsutbildning i vårt land bör provas av utredningen.

Utskottet finner att de synpunkter som här anförts bör beaktas av u-landsforskningsutredningen. I enlighet härmed tillstyrks motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga, och riksdagen bör i enlighet därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna."

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

"2. att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande u-landsforskningen".

8. vid *punkten 9* (Varubistånd) av herr Turesson (m) som anser

dels att utskottets yttrande på s. 35 bort ha följande lydelse:

"Det är beklagligt att en så stor del av den internationella biståndsverksamheten är förbehållen givarländernas näringsliv. En stimulerande internationell konkurrens går härigenom förlorad. Sverige bör i princip bibehålla sitt obundna system. Det kan bli nödvändigt att i vissa lägen — exempelvis vid akuta valutasvärigheter eller under en lågkonjunktur med åtföljande stor arbetslöshet — använda hjälpanslagen till inköp av svenska varor. Så bör kunna ske i de fall där en sådan bindning bedöms vara utan nackdelar för mottagarlandet eller då SIDA kan kompensera mottagarlandet för den händelse de svenska varorna skulle ställa sig prismässigt eller på annat sätt oförmånliga. SIDA bör också ha i uppdrag att planera sina inköp av industriprodukter över en så lång tidsperiod att inköpen kan få större omfattning under lågkonjunktur än eljest.

Den tveksamma attityd till u-landsbistånd som otvivelaktigt kommer till uttryck på många håll skulle säkerligen motverkas om exempelvis i dagens läge av stor arbetslöshet den svenska sysselsättningen kunde stärkas genom utvecklingsinsatser av här angivet slag."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande varubistånd,"

9. vid *punkten 14* (Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet) av herr Turesson (m) som anser att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet noterar" och slutar med "motionen 1972:438" bort ha följande lydelse:

"Utskottet anser att missionens och övrigt enskilt humanitärt hjälpar-

bete med knappa resurser har nått utomordentliga resultat i u-länderna.

Verksamheten skulle i dag kunna utbyggas. Det är i högsta grad angeläget att det statliga stödet till de enskilda organisationernas arbete i utvecklingsländerna kraftigt förbättras. De erfarenheter som samlats i denna verksamhet bör också tillvaratas på ett bättre sätt än hitintills.

Med hänsyn till de relativt låga bidrag som hittills utgått till enskilda organisationers biståndsverksamhet anser utskottet det nu vara berättigat med en betydande höjning. I nästa budgetårs riksstat bör därför inom fältverksamhetsanslaget upptas en anslagspost på lägst 20 milj. kr. till missionens och andra enskilda sammanslutningars arbete i utvecklingsländerna.

Missionen och övriga humanitära frivilligorganisationer har också visat sig vara effektiva informationsspridare till svenska folket. Den positiva inställning till u-landsbistånd som finns hos allmänheten baseras i stor utsträckning på dessa organisationers insatser. Attitydundersökningar ger entydiga besked härom. Det är därför rimligt att en avsevärt större del av SIDA:s informationsanslag fördelas mellan de humanitära organisationerna.

Motionen 1972:438 tillstyrks därför, såvitt nu är i fråga, och riksdagen bör i enlighet därmed i skrivelse till Kungl. Maj:t ge sin mening till känna."

10. vid *punkten 17* (Informationen i Sverige om u-landsproblemen) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser att den del av utskottets yttrande på s. 49 som börjar med "I motionen" och slutar med "motionen 1972:948" bort ha följande lydelse:

"I motionen 1972:934 redogörs för att SIDA i sina petita för nästa budgetår begärt ett anslag på 6,5 milj. kr. för att verkställa den framlagda informationsplanen. Motionen konstaterar att planen främst syftar till att bygga ut bidragsgivningen till enskilda organisationers u-landsinformation. Därvid införs för de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden och löntagarorganisationerna ett nytt bidragssystem, där statliga medel kanaliseras till dessa organisationer mot att de påtar sig ett uppdrag att öka sin information om u-länderna och utvecklingsarbetet. Man framhåller att genom den nya bidragsformen får våra folkrörelser, vare sig det rör sig om löntagarorganisationer, de politiska partierna, de kristna samfunden eller nykterhetsrörelsen, ökade möjligheter till insatser på u-landsinformationens område. Motionärerna fordrar att denna nya bidragsform även utvidgas till att omfatta jordbrukarnas fackliga organisation, Lantbrukarnas riksförbund.

I motionen 1972:948 framhålls att framför allt de humanitära hjälporganisationerna bör få ett betydande stöd för sin informationsverksamhet.

Tonvikten i den av SIDA framlagda fyraårsplanen för informationsverksamheten har lagts på ett utvidgat samarbete med enskilda organisationer. Den hittillsvarande bidragsgivningen till organisationernas informationsprojekt föreslås bli ersatt av ett nytt bidragssystem som innebär

en långt driven delegering av informationsansvaret till berörda organisationer. Statliga medel anvisas till dem mot att de åtar sig att öka sin information om u-länderna och utvecklingssamarbetet.

SIDA föreslår ett utvidgat samarbete med två kategorier av organisationer vilka har särskilda förutsättningar att självständigt genomföra en informationsverksamhet som når ut till ett stort antal medborgare, nämligen dels de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden, dels löntagarorganisationerna. Vid sidan härav bör övriga organisationer och folkrörelser liksom hittills efter ett ansökningsförfarande kunna ifrågakomma för bidrag till sin u-landsinformation. Styrelsen har framhållit angelägenheten av att fördelnings- och anslagsbestämmelser utformas i nära samråd med berörda organisationer. Fortlöpande kontakter och diskussioner är avsedda att anordnas enskilt och vid gemensamma konferenser under innevarande budgetår.

Utskottet konstaterar att den nedskärning som Kungl. Maj:t gjort av det av SIDA begärda anslaget för informationsverksamhet kommer att innebära en cirka 40-procentig minskning av anslagen till de enskilda organisationerna i jämförelse med de av SIDA äskade beloppen. Detta kommer att i sin tur medföra, liksom övriga nedskärningar i fråga om informationsaktiviteter i jämförelse med SIDA:s äskande för 1972/73, att möjligheterna att skapa en stark folklig förankring för biståndspolitiken i motsvarande grad begränsas. Utskottet finner det därför angeläget att SIDA:s informationsplan, tillkommen på riksdagens begäran, genomförs i obesuret skick. Utskottet instämmer i motionärernas bedömning att även Lantbrukarnas riksförbund bör omfattas av det nya bidragssystemet.

I enlighet med vad som i motionen 1972:934 föreslagits förordar utskottet att anslaget till informationsverksamheten för budgetåret 1972/73 i jämförelse med statsverkspropositionens förslag uppräknas med 2 250 000 kr. till 6 500 000 kr.

Den slutliga fördelningen av bidragen till de enskilda organisationerna görs av SIDA i nära samråd med dessa. Utskottet utgår ifrån att ingen organisation som har möjlighet att bedriva här avsedd informationsverksamhet i princip kommer att vara utesluten från bidragsgivningen. Vid fördelningen av anslagen torde hänsyn framför allt tas till vederbörande organisationers möjligheter att fungera som effektiv spridare av information i hithörande frågor. Utskottet förutsätter att SIDA tillsammans med de mottagande organisationerna kan utarbeta former för värdering av de resultat som uppnås genom informationsverksamheten i enlighet med den nu framlagda planen. Utskottet finner sålunda att syftet med motionen 1972:948 delvis torde vara tillgodosett."

11. vid *punkten 18* (Organisations- och personalfrågor) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Det finns" och slutar med "hälsovård" bort ha följande lydelse:

"Sedan 1965 har en fredskår ingått i det svenska utvecklingssamarbetet. Mellan 400 och 500 svenska fredskårister har hittills kunnat utsändas till u-länder i Afrika där de enligt uttalanden från ledande personer i mottagarländerna utför ett betydelsefullt och uppskattat arbete på en rad olika områden. Fredskåren har möjliggjort för svenska ungdomar att göra en praktisk insats för att förbättra förhållandena för fattiga människor i den tredje världen. Den har visat att det är möjligt även för människor som inte är experter att delta i direkt utvecklingsarbete i u-länderna. Den har på det sättet kunnat bidra till att motverka den känsla av maktlöshet och 'vad nyttar det' som lätt uppstår när det gäller u-världens oerhörda problem.

Fredskåren kom från början att bli ett led i det svenska biståndsorganet SIDA:s verksamhet. En särskild fredskårssektion inrättades för att handha kårens rekrytering och arbete. Efter ett par år integrerades den emellertid helt i det allmänna svenska personalbiståndet. Någon särskild fredskårssektion existerar inte längre hos SIDA.

Från början gavs den svenska fredskåren en ganska markerad profil genom att dess insatser koncentrerades främst till två områden: skolbyggnande i Etiopien och landsbygdsutveckling i Zambia. Särskilt skolbyggnadsprogrammet i Etiopien utvecklade sig till att bli ett fredskårens ' eget' projekt. Efter ett par år hade det utvecklats så kraftigt att det blev ett helt självständigt projekt.

Genom att fredskåren integrerats i det allmänna personalbiståndet och fredskårister engagerats i en rad olika arbetsuppgifter har mycket av fredskårens profil försvunnit, vilket är att beklaga.

En sådan profil har nämligen stor betydelse när det gäller att ge unga människor en känsla av samhörighet med fredskåren.

Målet för denna liksom för andra former för utvecklingsinsatser är att Sverige skall lämna ett effektivt stöd till resp. mottagarländers projekt genom att ställa personal och andra resurser till förfogande. BiståndsinSATsernas planering tar sikte på insatser som svarar mot mottagarländernas behov. Den närmare utformningen och inriktningen blir beroende av överenskommelser med mottagarländerna.

Utskottet anser att under beaktande av dessa självklara regler ökade ansträngningar bör göras för att låta fredskåren i framtiden få arbeta med 'egna' projekt, där fredskåristernas insats utgör det dominerande svenska inslaget.

Fredskårstanken drevs på sin tid fram av en stark opinion bland ungdomsorganisationerna. En stor del av de ungdomar som arbetat och arbetar inom fredskåren har också varit aktiva i olika ungdomsorganisationer. I dag driver också åtskilliga svenska ungdomsorganisationer egen s. k. volontärverksamhet och får bidrag till denna genom SIDA. Ungdomsorganisationernas kontakt med och inflytande över den 'officiella' svenska fredskåren är däremot ringa, trots att ett fruktbart utbyte av både idéer och konkreta uppslag borde vara möjligt. Avskaffandet av fredskårssektionen hos SIDA torde starkt ha bidragit till denna utveckling.

Fredskårsverksamheten har fått ökad aktualitet och en ny dimension genom att FN startat sin egen fredskår. De första svenska ungdomarna har redan rekryterats till FN-kåren. En fortlöpande diskussion om de nationella kårernas och FN-kårens uppgifter är nödvändig. I den diskussionen får inte ungdomsorganisationernas röst fattas.

Rätt organiserad kan fredskårsverksamhet i både SIDA:s och enskilda organisationers regi bli ett viktigt led i ansträngningarna att stimulera ungdomens internationella intresse och engagemang. Ett fruktbart utbyte av erfarenheter och synpunkter skulle kunna utvecklas mellan ungdomar med praktiska erfarenheter av u-landsarbete och unga människor utan sådana erfarenheter men med ett starkt intresse för den tredje världens problem.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att denna verksamhet bör utvidgas anser utskottet att en särskild fredskårsenhet bör upprättas inom SIDA och att en bättre samordning mellan ungdomsorganisationer av olika slag och SIDA bör eftersträvas. Därvid bör ett organiserat, regelbundet samarbete mellan ungdomsorganisationerna och de för fredskåren ansvariga på SIDA upprättas.

Med hänvisning till det som här anförts tillstyrks motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga.”

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med ”I motionen 1972:934” och på s. 53 slutar med ”Av detta skäl avstyrks motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga” bort ha följande lydelse:

”SIDA har för budgetåret 1972/73 begärt att 47 tjänster inrättas. Verket har i sin motivering visat hur intimt det ökade personalbehovet sammanhänger med de krav som ställs på verket med anledning av de allt större anslagen och den planering av nya biståndsinsatser som dessa förutsätter. Självfallet kommer de allra närmaste åren fram till 1974/75, då enprocentsmålet skall uppnås, att här vara helt avgörande. De nedskärningar regeringen gjort innebär att endast 24 tjänster kan nyinrättas vid verket. Att inte i dag ge SIDA de begärda administrativa resurserna medför enligt utskottets mening stora risker för att planerings- och arbetskapaciteten inte kommer att räcka till för de insatser som behövs på planerings-, förberedelse- och verkställighetsstadiet för att uppnå enprocentsmålet 1974/75. I framtiden bör dock personalökningarna kunna göras relativt sett mindre än biståndsökningarna, bl. a. genom ökad satsning på programbistånd. Utskottet förordar därför att anslaget för SIDA för 1972/73 uppräknas med de 1 609 000 kr. som erfordras för att den av SIDA begärda personalförstärkningen skall kunna genomföras.

Under hänvisning till det som här anförts tillstyrks motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga.”

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

”att riksdagen i anledning av motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anført beträffande upprättandet av en fredskårsenhet inom SIDA, samarbetet mellan SIDA och ungdomsorganisationerna samt möjligheterna att ge fredskåren egna projekt.”

12. vid *punkten 20* (Bilateralt utvecklingssamarbete) av herr Turesson (m) som – vid bifall till reservationen 9 – anser

dels att den mening i utskottets yttrande på s. 61 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "ovannämnda motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

"Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden utom yrkandet i motionen 1972:438."

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

"1. att riksdagen i anledning av motionen 1972:438, såvitt nu är i fråga, som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande beräkningen av medelsbehovet för missionens och övrigt enskilt hjälparbete,"

13. vid *punkten 21* (Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp), som – vid bifall till reservationen 10 – anser

dels att den mening i utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "Utskottet" och slutar med "motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

"Utskottet har avstyrkt ovannämnda motionsyrkanden utom motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga."

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

"2. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, till *Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett reservationsanslag av 18 500 000 kr., varav 6 500 000 kr. skall avsättas för SIDA:s informationsverksamhet."

14. vid *punkten 22* (Styrelsen för internationell utveckling SIDA) av herrar Wirmark (fp), Bengtson i Jönköping (c), Antonsson (c), Korpås (c) och Ullsten (fp) som – vid bifall till reservationen 11 – anser

dels att den mening i utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "Utskottet" och slutar med "motionsyrkande" bort ha följande lydelse:

"Utskottet har tillstyrkt ovannämnda motionsyrkande."

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

"att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:934, såvitt nu är i fråga, till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1972/73 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 29 193 000 kr."

Särskilt yttrande

vid *punkten 5* (Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielseströrelser) av herr Turesson (m), som anfört följande:

”Det föreligger vidsträckt internationell enighet om nödvändigheten att förmå de vita minoritetsregimerna i Afrika att ändra sin politik så att en utveckling kan inledas, som snarast möjligt leder till att de afrikanska folken kommer i åtnjutande av fullständiga politiska rättigheter i enlighet med FN:s stadga. Olika internationella program syftar till att ge de afrikanska medborgarna humanitärt bistånd och utbildningsbistånd, som kan förbereda dem för en aktiv politisk roll. Sverige stöder dessa internationella ansträngningar.

Dessutom har Sverige gett humanitärt bistånd och utbildningsbistånd direkt till vissa afrikanska befrielseströrelser. Grundvalen härför är de resolutioner som antagits av FN:s generalförsamling, i vilka dylik hjälp rekommenderas.

Syftet med Sveriges politik avseende de av vita minoritetsregimer styrda områdena i Afrika måste vara att dels stödja internationella ansträngningar för att påverka regimerna i fråga, dels bidra till humanitära hjälpprogram för befolkningen i ifrågavarande områden.

Att aktivt stödja revolutionära rörelser som sådana överensstämmer inte med den folkrättsliga noninterventionsprincipen och den svenska neutralitetspolitiken. Om ett givarland utväljer mottagare av humanitär hjälp på grundval av en bedömning huruvida mottagaren kan effektivt föra gerillakrig, så riskerar hjälpens humanitära karaktär att försvinna. Omvärlden kan då få uppfattningen att givarlandet ger materiellt bistånd till en gerillarörelse och därmed är inblandat i ifrågavarande konflikt. Betydande internationell tveksamhet råder därför inför tanken att utforma hjälpen till den afrikanska befolkningen som ett stöd till vissa befrielseströrelser. Särskilt en stat, som önskar föra en trovärdig neutralitetspolitik, bör undvika att utforma sin hjälp på detta sätt.

Det är svårt för utomstående att bedöma vilken anslutning olika afrikanska exilorganisationer har hos sina egna befolkningar. Ovissheten härom får näring av rapporter om befrielseströrelsers inbördes stridigheter. Vidare kan noteras att det i Afrika förekommer olika uppfattningar om de metoder som är ändamålsenliga för att avvägbringa de eftersträlvade politiska förändringarna.

Mot denna bakgrund ger det enledning till oro att, som framgår av inte minst föredragningar inför utrikesutskottet, regeringen synes vara benägen att anlägga politiska synpunkter på det humanitära stöd, som kanaliseras genom befrielseströrelser.

Principen bör vara att svenskt humanitärt stöd och utbildningsstöd till befolkningen i de av vita minoritetsregimer styrda områdena, eller till flyktingar från dessa områden, i första hand lämnas genom internationella kanaler, såsom FN och dess fackorgan eller humanitära organisationer. Stöd genom befrielseströrelser bör endast komma i fråga när befolkningsgrupper bevisligen inte kan nås av hjälpen på annat sätt. I dessa fall bör

det klart framgå att stödet inte är politiskt utan humanitärt. Att utdöma vissa mottagare under hänvisning till att de ej är tillräckligt militanta bör inte ifrågakomma.

Sverige bör vidare verka för att den internationella solidariteten med de afrikanska folken i vederbörande områden tar sig uttryck i försök att påverka regimerna i fråga och i effektiva hjälpprogram. Svenska säraktioner riskerar, inte minst när de bottnar i subjektiva bedömningar om olika befrielseörelsers 'politiska kvalitet', att äventyra vårt lands möjligheter att verksamt delta i det internationella arbetet för att stävja en ras- och kolonialpolitik som vi önskar se avvecklad."

Innehållsförteckning

sida

Allmänt

1

Särskilda frågor avseende Sveriges insatser i
internationellt utvecklingssamarbete:

1. Anslagsutveckling, planeringsramar och vägen till enprocentsmålet	
Propositionen	3
Motionerna	4
Utskottet	5
2. Biståndspolitikens långsiktiga inriktning och utformning	
Propositionen	7
Motionerna	10
Utskottet	11
3. Biståndets länderinriktning	
Motionerna	16
Utskottet	17
4. U-landsinvesteringar, u-ländernas industrialisering, kapitalbildning i u-länderna m. m.	
Propositionen	22
Motionerna	23
Utskottet	24
5. Humanitärt stöd och utbildningsstöd till befrielseströrelser	
Propositionen	25
Motionerna	26
Utskottet	26
6. Forskningsfrågor	
Propositionen	29
Motionerna	29
Utskottet	30
7. Familjeplanering	
Propositionen	30
Motionen	32
Utskottet	32

UU 1972:6	80
8. Miljövård	<i>sida</i>
Motionen	33
Utskottet	33
9. Varubistånd	
Propositionen	34
Motionerna	35
Utskottet	35
10. Kooperation	
Motionen	36
Utskottet	36
11. Etniska och kulturella minoriteter	
Motionen	37
Utskottet	38
12. Transportfrågor	
Motionen	38
Utskottet	38
13. Villkor för finansiellt bistånd	
Propositionen	39
Motionen	40
Utskottet	40
14. Bidrag till enskilda organisationers hjälpverksamhet	
Propositionen	41
Motionerna	41
Utskottet	41
15. Sveriges deltagande i utvecklingssamarbetet inom ramen för internationella utvecklingsfonden (IDA)	
Propositionen	43
Motionerna	44
Utskottet	44
16. Inför den tredje världshandelskonferensen (UNCTAD III)	
Propositionen	46
Motionen	46
Utskottet	46
17. Informationen i Sverige om u-landsproblemen	
Propositionen	48
Motionerna	49
Utskottet	49

UU 1972:6	81	
18. Organisations- och personalfrågor		<i>sida</i>
Propositionen	51	
Motionen	51	
Utskottet	52	
Medelsanvisning m. m.		
19. Bidrag till internationella biståndsprogram		o
Propositionen	53	
Motionen	58	
Utskottet	58	
20. Bilateralt utvecklingssamarbete		
Propositionen	58	
Motionerna	60	
Utskottet	61	
21. Rekrytering och utbildning av fältpersonal samt informationsverksamhet		
Propositionen	61	
Motionerna	61	
Utskottet	62	
22. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)		
Propositionen	62	
Motionen	62	
Utskottet	62	
Reservationer		
Vid punkten 1:		
reservation nr 1 (c, fp)	63	
Vid punkten 3:		
reservation nr 2 (c, fp)	64	
reservation nr 3 (m)	66	
Vid punkten 4:		
reservation nr 4 (c, fp, m)	67	
Vid punkten 5:		
reservation nr 5 (c, fp)	69	
Vid punkten 6:		
reservation nr 6 (c, fp)	69	
reservation nr 7 (m)	70	
Vid punkten 9:		
reservation nr 8 (m)	71	

UU 1972:6	82
Vid punkten 14: reservation nr 9 (m)	<i>sida</i> 71
Vid punkten 17: reservation nr 10 (c, fp)	72
Vid punkten 18: reservation nr 11 (c, fp)	73
Vid punkten 20: reservation nr 12 (m)	76
Vid punkten 21: reservation nr 13 (c, fp)	76
Vid punkten 22: reservation nr 14 (c, fp)	76
Särskilt yttrande	77